

From: Tobias Mosgaard Sømod
Sent: Mon, 11 Feb 2019 10:59:56 +0000
To: Sepideh Bashari
Subject: Ændringer til revideret Vejledning om naturbeskyttelsesloven § 3-beskyttede naturtyper

Hej Sepideh

Ved ikke om det er lidt sent at skrive disse kommentarer til ændringer til dig, eller det er bedre at sende det som et høringssvar?

Men her kommer det i hvert fald ☺:

Afsnit 3.6.10 Dræning:

Tilføjes at ikke vedligeholdte dræn der går i stykker og ønskes udskiftet, ikke ses som sædvanlig vedligeholdelse og derfor skal anses som en ny ansøgning om dræning.

Afsnit 3.6.20 Vej- og elanlæg:

Tilføjes tekst om vedligehold af eksisterende vej på § 3 natur (se f.eks. NMK-510-00696)

Afsnit 5.8.1 Beskyttede sten- og jorddiger:

Det er § 29j, stk. 2 der siger at kommunene i særlige tilfælde kan dispensere fra forbuddet.

Med venlig hilsen

Tobias Mosgaard Sømod
Naturmedarbejder
Natur og Friluftsliv
Direkte tlf. +45 79 72 71
62

From: Karin Helene Larsen
Sent: Fri, 8 Feb 2019 12:12:17 +0000
To: Anders Juel
Cc: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse; Tina Køel Jensen
Subject: Høringssvar vedr. udkast ny §3 vejledning sagsnr.: MST-020-00099.

Hej MST

Høringssvar til udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper:

Jeg har forgæves ledt efter et afsnit om erstatningsnatur, dvs. retningslinjer for hvornår erstatningsnatur kan anvendes og måske især hvornår det ikke kan anvendes i sager om §3 dispensationer.

Vi har vi vores erfa-gruppe i miljøsamarbejdet MILSAM for Nordsjællandske kommuner diskuteret dette og tolker forskelligt på de foreliggende rapporter vedrørende emnet

(<https://mst.dk/service/nyheder/nyhedsarkiv/2018/sep/naar-naturen-holder-flyttedag/>)

Det ville derfor være rigtig fornuftigt med et afsnit i §3 vejledningen om emnet.

Håber at I vil imødekomme det :)

Venlig hilsen

Karin Helene Larsen

Biolog

**Center for By og Landskab
Plan og Natur**
Torvet 2, 3600 Frederikssund
47 35 10 00
www.frederikssund.dk

**FREDERIKSSUND
KOMMUNE**

Fra: Anders Juel [mailto:ajuel@mst.dk]

Sendt: 7. december 2018 13:38

Til: info@15junifonden.dk; 92grp@92grp.dk; Charlotte.Kaltoft@apmollerfonde.dk; post@aabenaar.dk; post@avjf.dk; aalborg@aalborg.dk; post@aarhus.dk; samfund@advokatsamfundet.dk; Info-Akademiraadet; albertslund@albertslund.dk; kommunen@alleroed.dk; mail@arkitektforeningen.dk; assens@assens.dk; balkom@balk.dk; kommunen@billund.dk; kaskelot@mail.dk; post@brk.dk; brondby@brondby.dk; raadhus@99454545.dk; info@bygningkultur.dk; info@baeredygtigtlandbrug.dk; cowi@cowi.dk; dif@dif.dk; post@jaegerne.dk; dn@dn.dk; post@sportsfiskerforbundet.dk; danskakvakultur@danskakvakultur.dk; fkjerulf@mail.dk; dbotf@mail.tele.dk; info@dcu.dk; hoeringsager@danskerhverv.dk; info@danskerhvervsfremme.dk; kontakt@danskfalkeljagtklub.dk; kontakt@danskfalkonerklub.dk; teamstr@gmail.com; di@di.dk; dj@journalistforbundet.dk; formand@dls-jagt.dk; info@dlbr.dk; web@dof.dk; dpf@pattedyrforening.dk; kopenhagenfur@kopenhagenfur.com; selskabformiljoret@horten.dk; info@skovforeningen.dk; dktimber@dktimber.dk; traefinfo@traefinfo.dk; dvl@dvl.dk;

mail@danskeadvokater.dk; info@christmastree.dk; dl@landskabsarkitekter.dk; post@dmoge.dk; mail@danskemedier.dk; regioner@regioner.dk; info@danskesvineproducenter.dk; info@trae.dk; ddl@ddl.org; kontakt@ddnf.dk; Det Grønne Museum; info@ecocouncil.dk; journalen@dr.dk; dragoer@dragoer.dk; formand@fokus-dyr.dk; db@dyrenes-beskyttelse.dk; kommune@egekom.dk; EntomologiskForening@snm.ku.dk; mail@envina.dk; 1-DEP Erhvervsministeriets officielle postkasse; raadhuset@esbjergkommune.dk; fmk@fmk.dk; raadhuset@fanoe.dk; favrskov@favrskov.dk; kommunen@faxekommune.dk; gun@ferskvandsfiskeriforeningen.dk; post@fabnet.dk; bestyrelsen@fadbd.dk; Midtjyllandvest@fredningsnaev; krst@ign.ku.dk; fmn@fmn.dk; fredensborg@fredensborg.dk; kommunen@fredericia.dk; post@frederikshavn.dk; borgerservice@frederiksberg.dk; EPOST (Funktionspostkasse); hjnygaard@nordfiber.dk; fr@friluftsraadet.dk; furesoe@furesoe.dk; hoering@fvst.dk; gentofte@gentofte.dk; kommunen@gladsaxe.dk; glostrup.kommune@glostrup.dk; info@greenet.dk; info.dk@greenpeace.org; raadhus@greve.dk; borgerservice@gribskov.dk; kommunen@guldborgsund.dk; post@haderslev.dk; mail@halsnaes.dk; mail@hedensted.dk; info@hedeselskabet.dk; mail@helsingor.dk; herlev@herlev.dk; kommunen@herning.dk; hillerod@hillerod.dk; hjoerring@hjoerring.dk; post@holb.dk; kommunen@holstebro.dk; horsens.kommune@horsens.dk; hvidovre@hvidovre.dk; kommune@htk.dk; kommunen@horsholm.dk; post@ikast-brande.dk; ishojkommune@ishoj.dk; aagesmedegaard@gmail.com; raadhus@jammerbugt.dk; post@ja.dk; Justitsministeriet; per16ender@hotmail.com; kalundborg@kalundborg.dk; mail@kammeradvokaten.dk; kommune@kerteminde.dk; km@km.dk; kl@kl.dk; kommunen@kolding.dk; ktc@ktc.dk; Kulturministeriet; okf@okf.kk.dk; raadhus@koege.dk; info@landboudom.dk; hoering@lf.dk; Mail (LFST); mail@landdistrikterne.dk; mail@byogland.dk; info@praktiskoekologi.dk; post@langelandkommune.dk; post@lejre.dk; lemvig.kommune@lemvig.dk; lolland@lolland.dk; lyngby@ltk.dk; kommunen@laesoe.dk; raadhus@mariagerfjord.dk; middelfart@middelfart.dk; EVM NH Natur- og Miljøklagenævnets hovedpost; Miljø- og Fødevarerministeriets Departement; \$Kystdirektoratet (kdi); MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse; info@moesgaardmuseum.dk; kommunen@morsoe.dk; Nationalpark Mols Bjerge; Nationalpark Skjoldungernes Land; Nationalpark Thy; NST - Nationalpark Vadehavet; sekretariat@nogu.dk; NST - Naturstyrelsens hovedpostkasse; noah@noah.dk; norddjurs@norddjurs.dk; kontakt@nordeafonden.dk; post@nordfynskommune.dk; kommune@nyborg.dk; borger@naestved.dk; odder.kommune@odder.dk; odense@odense.dk; kommune@odshered.dk; info@orbicon.dk; plf@plf.dk; ramboll@ramboll.dk; randers.kommune@randers.dk; realdania@realdania.dk; raadhus@rebuild.dk; post@rksk.dk; ringsted@ringsted.dk; kommunen@roskilde.dk; rudersdal@rudersdal.dk; rk@rk.dk; sekretariatet@danske-smaaoer.dk; kommune@samsoe.dk; info@segese.dk; kommunen@silkeborg.dk; skanderborg.kommune@skanderborg.dk; sk@skivekommune.dk; info@skovdyrkerne.dk; info@skydebaneforeningen.dk; slagelse@slagelse.dk; ks@smaaskov.dk; kommune@solrod.dk; soroekom@soroed.dk; stevns@stevns.dk; struer@struer.dk; svendborg@svendborg.dk; syddjurs@syddjurs.dk; post@sonderborg.dk; info@teknologisk.dk; thistedkommune@thisted.dk; kommunen@taarnby.dk; toender@toender.dk; kommune@vallensbaek.dk; vardekommune@varde.dk; post@vejenkom.dk; post@vejle.dk; info@verdenskove.org; post@vesthimmerland.dk; viborg@viborg.dk; info@veluxfoundations.dk; post@vordingborg.dk; wwff@wwf.dk; post@aeroekommune.dk; info@okologi.dk; Økonomi- og Indenrigsministeriet

Emne: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Kære høringsparter

Miljø- og Fødevarerministeriet, Miljøstyrelsen, sender hermed udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper i høring.

Høringsbrev, høringsliste og vejledningsudkast er vedhæftet. Dokumenterne er ligeledes tilgængelige på Høringsportalen, se dette link: <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/62570>

Høringsperioden udløber onsdag den 13. februar 2019 kl. 12.00.

Ved hørings svar angiv venligst følgende sagsnr.: MST-020-00099.

Med venlig hilsen

Anders Juel

Biolog, Ph.D | Arter og Naturbeskyttelse
+45 93 59 69 32 | ajuel@mst.dk

Miljø- og Fødevareministeriet

Miljøstyrelsen | Haraldsgade 53 | 2100 København Ø |
Tlf. +45 72 54 40 00 | mst@mst.dk | www.mst.dk

From: Lena Marie Bau
Sent: Wed, 9 Jan 2019 12:18:44 +0000
To: Anders Juel
Subject: Høringssvar MST-020-00099

Til Miljøstyrelsen v/Anders Juel,

Hermed Odsherred Kommunes bemærkninger til udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

Det er glædeligt, at vejledningen er blevet opdateret og uddybet.

Vi bemærker dog, at der i forhold til overtrædelsessager fortsat kan være problematikker, som vejledningen ikke forholder sig til. Et eksempel: En lodsejer har rensset en sø op, og lagt det oprensede materiale på den omgivende eng. Der er ikke meddelt dispensation til det udførte arbejde. Materialet skal selvfølgelig fjernes fra engen. Søens tilstand vurderes at være forbedret ved oprensningen. Spørgsmålet er, om lodsejeren fysisk skal have mulighed for at retablere søen ved at lægge det oprensede materiale tilbage uanset at søens tilstand ikke forbedres. Ud fra et naturmæssigt hensyn ønsker kommunen at meddele lovliggørende dispensation på vilkår om at fjerne materialet fra engen, og køre det ud på dyrkede jord. Men ud fra en retssikkerhedsmæssig betragtning ønskes det i vejledningen præciseret, om lodsejeren SKAL have mulighed for at retablere søen (fysisk retablering), ved at lægge det opgravede materiale tilbage, når nu materialet fortsat er tilstede ved søen.

Der er gode henvisninger til domme og klagenævnsafgørelser i den nye vejledning. Vi savner dog et afsnit med eksempler på, hvornår man i håndhævelsessager bør foretage politianmeldelser for selve § 3-overtrædelsen samt eksempler på i hvilke tilfælde der er idømt bøder for overtrædelser. Der kunne med fordel refereres til domme.

Venlig hilsen

Lena Bau
Biolog
Naturteamet - Center for Miljø og Teknik

ODSHERRED KOMMUNE | NYVEJ 22 | 4573 HØJBY
DIREKTE: 59 66 60 61 | AFDELING: 59 66 60 00
lamba@odsherred.dk | www.odsherred.dk

Geopark Odsherred
- UNESCO Global Geopark

From: Line Strandholm Magnussen
Sent: Mon, 17 Dec 2018 09:58:56 +0000
To: Anders Juel
Subject: MST-020-00099 SV: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Hej Anders,
Det kan være, at I skal tjekke henvisninger igennem.
Under 2.8 Ferske enge henvises til 3.6.24 om naturpleje, men det er afs. 3.6.27.

Opdagede jeg i forb. med en konkret sag ☺

Venlig hilsen

Line Strandholm Magnussen
Biolog, Projektleder Life Østdanske Højmoser, Store Åmose

Hovednr.: 57876000
Direkte: 57876348
Mobil nr. 51439707
E-mail: Isma@soroe.dk

Sorø Kommune
Teknik, Miljø og Drift, Natur og Miljø
Rådhusvej 8
4180 Sorø
www.soroe.dk

Fra: CENT Teknik, Miljø og Drift
Sendt: 10. december 2018 09:30
Til: FUNK Natur
Emne: VS: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Venlig hilsen

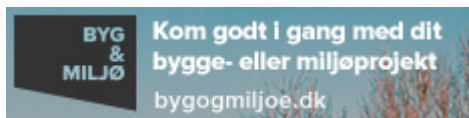
Lizzie Petersen
Teknisk Designer

Hovednr.: 57876000
Direkte: 57876344
E-mail: llpe@soroe.dk

Sorø Kommune
Teknik, Miljø og Drift, Plan, Byg og Trafik
Rådhusvej 8
4180 Sorø
www.soroe.dk

Fra: Sorø Kommune

Sendt: 10. december 2018 07:36

Til: CENT Teknik, Miljø og Drift

Emne: VS: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

---

Fra: Anders Juel [mailto:ajuel@mst.dk]

Sendt: 7. december 2018 13:38

Til: info@15junifonden.dk; 92grp@92grp.dk; Charlotte.Kaltoft@apmollerfonde.dk; post@aabenraa.dk; post@avjf.dk; aalborg@aalborg.dk; post@aarhus.dk; samfund@advokatsamfundet.dk; Info-Akademiraadet; albertslund@albertslund.dk; kommunen@alleroed.dk; mail@arkitektforeningen.dk; assens@assens.dk; balkom@balk.dk; kommunen@billund.dk; kaskelot@mail.dk; post@brk.dk; brondby@brondby.dk; raadhus@99454545.dk; info@bygningkultur.dk; info@baeredygtigtlandbrug.dk; cowi@cowi.dk; dif@dif.dk; post@jaegerne.dk; dn@dn.dk; post@sportsfiskerforbundet.dk; danskakvakultur@danskakvakultur.dk; fkjerulf@mail.dk; dbotf@mail.tele.dk; info@dcu.dk; hoeringssager@danskerhverv.dk; info@danskerhvervsfremme.dk; kontakt@danskfalkejagtklub.dk; kontakt@danskfalkonerklub.dk; teamstr@gmail.com; di@di.dk; dj@journalistforbundet.dk; formand@dls-jagt.dk; info@dlbr.dk; web@dof.dk; dpf@pattedyrforening.dk; kopenhagenfur@kopenhagenfur.com; selskabformiljoret@horten.dk; info@skovforeningen.dk; dktimber@dktimber.dk; traefinfo@traefinfo.dk; dvl@dvl.dk; mail@danskeadvokater.dk; info@christmastree.dk; dl@landskabsarkitekter.dk; post@dmoge.dk; mail@danskemedier.dk; regioner@regioner.dk; info@danskesvineproducenter.dk; info@trae.dk; ddl@ddl.org; kontakt@ddnf.dk; Det Grønne Museum; info@ecocouncil.dk; journalen@dr.dk; dragoer@dragoer.dk; formand@fokus-dyr.dk; db@dyrenes-beskyttelse.dk; kommune@egekom.dk; EntomologiskForening@snm.ku.dk; mail@envina.dk; 1-DEP Erhvervsministeriets officielle postkasse; raadhuset@esbjergkommune.dk; fmk@fmk.dk; raadhuset@fanoe.dk; favrskov@favrskov.dk; kommunen@faxekommune.dk; gun@ferskvandsfiskeriforeningen.dk; post@fabnet.dk; bestyrelsen@fadb.dk; Midtjyllandvest@fredningsnaev; krst@ign.ku.dk; fmn@fmn.dk; fredensborg@fredensborg.dk; kommunen@fredericia.dk; post@frederikshavn.dk; borgerservice@frederiksberg.dk; epost@frederikssund.dk; hjnygaard@nordfiber.dk; fr@friluftstraadet.dk; furesoe@furesoe.dk; hoering@fvst.dk; gentofte@gentofte.dk; kommunen@gladsaxe.dk; glostrup.kommune@glostrup.dk; info@greenet.dk; info.dk@greenpeace.org; raadhus@greve.dk; borgerservice@gribskov.dk; kommunen@guldborgsund.dk; post@haderslev.dk; mail@halsnaes.dk; mail@hedensted.dk; info@hedeselskabet.dk; mail@helsingor.dk; herlev@herlev.dk; kommunen@herning.dk; hillerod@hillerod.dk; hjoerring@hjoerring.dk; post@holb.dk; kommunen@holstebro.dk; horsens.kommune@horsens.dk; hvidovre@hvidovre.dk; kommune@htk.dk; kommunen@horsholm.dk; post@ikast-brande.dk; ishojkommune@ishoj.dk; aagesmedegaard@gmail.com; raadhus@jammerbugt.dk; post@ja.dk; Justitsministeriet; per16ender@hotmail.com; kalundborg@kalundborg.dk; mail@kammeradvokaten.dk; kommune@kerteminde.dk; km@km.dk; kl@kl.dk; kommunen@kolding.dk; ktc@ktc.dk; Kulturministeriet; okf@okf.kk.dk; raadhus@koegel.dk; info@landboudom.dk; hoering@lf.dk; Mail (LFST); mail@landdistrikterne.dk; mail@byogland.dk; info@praktiskoekologi.dk; post@langelandkommune.dk; post@lejrre.dk; lemvig.kommune@lemvig.dk; lolland@lolland.dk; lyngby@ltk.dk; kommunen@laesoe.dk; raadhus@mariagerfjord.dk; middelfart@middelfart.dk; EVM NH Natur- og Miljøklagenævnets hovedpost; Miljø- og Fødevarerministeriets Departement; \$Kystdirektoratet (kdi); MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse; info@moesgaardmuseum.dk; kommunen@morsoe.dk; Nationalpark Mols Bjerger; Nationalpark Skjoldungernes Land; Nationalpark Thy; NST - Nationalpark Vadehavet; sekretariat@nogu.dk; NST - Naturstyrelsens hovedpostkasse; noah@noah.dk; norddjurs@norddjurs.dk; kontakt@nordeafonden.dk; post@nordfynskommune.dk; kommune@nyborg.dk; borger@naestved.dk; odder.kommune@odder.dk; odense@odense.dk; kommune@odsherred.dk; info@orbicon.dk; plf@plf.dk; ramboll@ramboll.dk; randers.kommune@randers.dk; realdania@realdania.dk; raadhus@rebuild.dk; post@rksk.dk; ringsted@ringsted.dk; kommunen@roskilde.dk; rudersdal@rudersdal.dk; rk@rk.dk; sekretariatet@danske-

smaaer.dk; kommune@samsøe.dk; info@seges.dk; kommunen@silkeborg.dk;
skanderborg.kommune@skanderborg.dk; sk@skivekommune.dk; info@skovdyrkerne.dk;
info@skydebaneforeningen.dk; slagelse@slagelse.dk; ks@smaaskov.dk; kommune@solrod.dk; Sorø
Kommune; stevns@stevns.dk; struer@struer.dk; svendborg@svendborg.dk; syddjurs@syddjurs.dk;
post@sonderborg.dk; info@teknologisk.dk; thistedkommune@thisted.dk; kommunen@taarnby.dk;
toender@toender.dk; kommune@vallensbæk.dk; vardekommune@varde.dk; post@vejenkom.dk;
post@vejle.dk; info@verdensskove.org; post@vesthimmerland.dk; viborg@viborg.dk;
info@veluxfoundations.dk; post@vordingborg.dk; wwff@wwf.dk; post@aeroekommune.dk; info@okologi.dk;
Økonomi- og Indenrigsministeriet

Emne: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Kære høringsparter

Miljø- og Fødevarerministeriet, Miljøstyrelsen, sender hermed udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper i høring.

Høringsbrev, høringsliste og vejledningsudkast er vedhæftet. Dokumenterne er ligeledes tilgængelige på Høringsportalen, se dette link: <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/62570>

Høringsperioden udløber onsdag den 13. februar 2019 kl. 12.00.

Ved høringssvar angiv venligst følgende sagsnr.: MST-020-00099.

Med venlig hilsen

Anders Juel

Biolog, Ph.D | Arter og Naturbeskyttelse
+45 93 59 69 32 | ajuel@mst.dk

Miljø- og Fødevarerministeriet

Miljøstyrelsen | Haraldsgade 53 | 2100 København Ø |
Tlf. +45 72 54 40 00 | mst@mst.dk | www.mst.dk

Denne email er skannet for spam og virus. Hvis du mener, at denne email skulle være stoppet i mail-filteret, så [klik her](#) for at rapportere det.
Mvh. Driftscenter IT.

From: Christina Weidick Kærsgaard
Sent: Wed, 13 Feb 2019 10:37:16 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Carl Chr. Pedersen;Henrik Dalgaard Christensen;Kim Koch;Anne Kjærsgaard Krogh
Subject: Vedr. MST-020-00099

Se venligst vedhæftede høringsvar.

Med venlig hilsen

Christina Weidick Kærsgaard
Natur- og Projektkonsulent | Cand.scient. biologi

Hobrovej 437
9200 Aalborg SV
Telefon
Direkte
E-mail
CVR

9635 1111
9635 1193
cwk@agrinord.dk
29038597

 [Besøg vores website](#) [Like os på facebook](#) [Følg os på LinkedIn](#) [Generelle forretningsbetingelser](#)

Denne e-mail kan indeholde personlige og fortrolige oplysninger. Modtager du e-mailen ved en fejl, bedes du returnere den til afsender hurtigst muligt uden at distribuere, kopiere eller arkivere e-mailen.
This email may contain personal and confidential information. If you receive the email in error, please return it to the sender as soon as possible without distributing, copying or archiving the email.

Til Miljøstyrelsen,
Haraldsgade 53,
2100 København Ø

13. februar 2019

Høringssvar til Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper (MST-020-00099)

Indledningsvis bemærkes, at vi ved gennemlæsningen af udkastet har været meget hæmmet af, at det er blevet vanskeligere at orientere sig i de ældre Naturklagenævnsafgørelser, NKO og NoMO, efter at de hidtidige afgørelsesportaler er lukket, uden noget andet og tilsvarende er sat i stedet. Nogle kan søges frem i den nye afgørelsesportal, men ikke alle, og nogle kun efter gennemsyn af over 100 poster!

Det er en myndighedsopgave at stille dette materiale til rådighed for borgerne og samfundet, og det er helt på grænsen til, at høringen kan gennemføres lovligt. Selvom der findes andre veje til at skaffe sig disse oplysninger, har alle brugere indstillet sig gennem årtier på brugen af NKO, NoMo og afgørelsesportalerne.

Det er meget kritisabelt. Vi håber, at det hele bliver tilgængeligt igen hurtigst muligt.

I forhold til udkastet ville det endvidere have gjort det nemmere at vurdere den reviderede vejledning, hvis ændringer, tilføjelser eller ændrede afsnit havde været markeret eller fremhævet.

Indholdsmæssigt bemærkes, at der er indarbejdet for mange minivejledninger til andre regelsæt end Naturbeskyttelsesloven.

Det er relevant at redegøre for reglernes hierarki og samspil, for eksempel i forhold til vandløb, hvor begge love inddrages i administrationen.

Det er dog et problem, når vejledningen går videre og redegør for de andre regelsæts funktioner, fordi det er ganske enkelt ikke emnet for denne vejledning. Ved administrationen af eksempelvis vandløbsloven, må der tages udgangspunkt i det relevante og fuldstændige regelsæt (eksempelvis vandløbsloven med tilhørende vejledninger) og ikke i mini-vejledninger i andre vejledninger som denne. De små vejledninger er udtryk for en uklar myndighedsopdeling, og der er risiko for, at de kommer til at fungere som selvstændige retskilder. De bør omarbejdes, så det tydeligt fremgår, at nærværende vejledning alene angår naturbeskyttelseslovens brug.

*Agri Nord er en landboforening og rådgivningsvirksomhed med base i Aalborg, Hobro og Aars.
Vi repræsenterer ca. 1.500 medlemmer og 4.500 kunder primært i Nordjylland.*

PARTNER I
DLBR

Agri Nord, Aalborg
Hobrovej 437
9200 Aalborg SV

Agri Nord, Aars
Markedsvej 6
9600 Aars

Agri Nord, Hobro
Horsøvej 11
9500 Hobro

Tlf. 9635 1111

Et andet problem med disse mini-vejledninger er, at de ikke revideres, når den øvrige lovgivning ændres. For eksempel husdyrlovgivningen ændres ofte. Det er helt relevant at henvise til reglerne, jf. tidligere bemærkninger om samspillet mellem regelsættene.

Nedenfor anføres vores bemærkninger til enkelte afsnit. Gennemgangen giver sig ikke ud for at være udtømmende.

Afsnit 2 Beskyttede naturtyper

I afsnit 2.3 om vandløb er der i den historiske gennemgang af vandløbsbeskyttelse udeladt § 43-vandløbsbeskyttelsen som trådte i kraft i midten af 1980'erne. Den indgår i afsnit 2.3.1. men uden direkte henvisning til hvilken lovgivning, der var tale om. Denne bør indføres i den samlede historiske gennemgang.

Til afsnit 2.3.1. Udpegning af beskyttede vandløb bemærker vi desuden, at såfremt vandløbet er sløjftet inden 1985, men alligevel medtaget i udpegningen, så må udpegningen for et sådant vandløb være ugyldigt.

Såfremt indsigelsen er, at der ikke er tale om et vandløb (altså at det er tørret ud mere end 6 måneder i året), er udpegningen også ugyldig, da den forudsætter, at der findes et vandløb. Udpegningen kan ikke konstituere et vandløb, hvis det ikke opfylder betingelserne for at være et vandløb.

I afsnit 2.3.2. om revision af udpegningen af vandløb, er der ikke tilføjet retningslinjer for en revision af vandløbsudpegningen, skønt det var anbefalingen i den nuværende vejledning. Til vores kendskab findes en del udpegninger, som ikke er korrekte, og som myndighederne derfor har svært ved at håndtere sagsbehandlingsmæssigt.

Der er i afsnit 2.2 Søer og vandhuller og 2.3 Vandløb ændret fra "offentliggørelse i stedlige blade" til "offentliggørelse på kommunens hjemmeside". Det er vores opfattelse, at offentliggørelser på kommunernes hjemmeside ikke ses af mange. Kommunernes hjemmesider er meget forskelligt opbygget, nogle steder kan der abonneres på nyheder, andre steder kan der ikke. Vi ønsker offentliggørelse i de stedlige blade fastholdt. Alternativt, at orienteringen sendes ud i e-boks direkte til borgerne.

Afsnit 2.9 Ferske enge

I afsnit 2.9.1 om Vegetation vil det være relevant at henvise til NKO nr. 149 om eng-vegetation og hvad der er tilstrækkelig tilstedeværelse af fugtigbundsplanter.

NYT nr. 189 indeholder også en del beskrivelser om de ferske enge udenfor marsken. Her findes en gennemgang af vegetationskriteriet, fugtighedskriteriet og omlægningskriteriet som jo gælder generelt for ferske enge. I vejledningsudkastet er det lagt ind i afsnit 2.9.2. uden en præcisering om at det også gælder alm. ferske enge udenfor marsken. Alternativt skal det præciseres i afsnit 2.9.1. Ellers skaber afsnit 2.9.1 mere forvirring end afklaring.

Til afsnit 2.9.3 om ikke beskyttede arealer savnes en præcisering om forpligtelsen til at føre bevis for driftshistorien for lodsejerne, der netop er uddybet i NYT 191 og gentaget senere i 2003 i Skov- og Naturstyrelsens Notat om de ferske enge, lavet i forbindelse med Lauritsen-udvalget.

I Lauritsen-rapportens konklusioner om § 3 enge anføres videre, at hvis der ved den samlede vurdering af, om et areal er omfattet af § 3, foreligger betydelig usikkerhed om, hvorvidt engkriterierne er opfyldt, bør retssikkerhedsaspektet tillægges afgørende vægt.

Lauritsen-udvalget anbefaler præcisering af fugtighedskriteriet for ferske enge både i marsken, men også udenfor. Men det forelagte udkast fokuserer kun på engene i marsken. Endelig finder vi det også relevant at henvise til NKN-131-00355, som også omhandler vurderingen af oplysninger om driftshistorie og tilgængelige luftfotos, og som er afgjort af hele Nævet.

I relation til Vokse-sig-ind-begrebet bør det uddybes at det i forhold til regelmæssigheden af omlæg også er anført i NYT 191: "at en kortvarig fravigelse af den hidtidige praksis med hyppige omlæg, således at et omlæg udskydes og først finder sted efter 7-10 år, ikke får den konsekvens, at arealet bliver omfattet af § 3, idet lovens forarbejder forudsætter en vis regelmæssighed."

Vi møder en fortolkning hos nogle kommuner, om at arealer efter 7 år uden omlæg bliver enge, hvis de ligger i lavbundsområder.

Til afsnit 2.10 Biologiske overdrev

Det bør præciseres at der er forskel på hvordan overdrev skulle dokumenteres før og efter 2004.

Fra 1992 til 2004 var beskyttelsen af overdrevene de historiske overdrev. Dokumentationen af et historisk overdrev kræver en særlig dokumentation i form af historiske kort. Efter juli 2004 er beskyttelsen på biologien, hvilket kræver dokumentation i form af vegetationsoplysninger.

Afsnit 3 Administration af reglerne om beskyttede naturtyper

Til afsnit 3.1 om Registrering af beskyttede naturtyper:

Her er det i udkastet angivet, at *en registrering er et indicium på at arealet er beskyttet*. Dette mener vi er en ny fortolkning uden dækkende retspraksis.

Der henvises til MAD2013.941, men denne handler om, at der i en afgørelse blev lagt vægt på et amts oplysninger fra en besigtigelse af området ved afgørelsen om beskyttelsen af et areal, der delvis var blevet fjernet.

Vi læser betegnelsen "registrering" som den vejledende registrering af § 3.

Vi ved også fra andre klagenævnsafgørelser, at den omvendte slutning; ingen registrering = ingen natur, heller ikke nødvendigvis er korrekt.

Trods gennemgang af § 3-registreringer, er der fortsat mange vejledende udpegninger af § 3, der blev er udpeget på baggrund af luftfoto fra 1992 og 4 cm kortet fra den periode.

Der må derfor holdes fast i den oprindelige formulering om at loven siger, at det er den aktuelle tilstand, som er bestemmende uanset registrering.

Det anføres at Miljøministeriet har udsendt et cirkulære og en vejledning. Er det Skov- og Naturstyrelsens CIR nr. 128 af 13/07/1993 og Registreringsvejledningen fra 1993, der menes? En præcis henvisning er helt nødvendig.

Til afsnit 3.1.3 om Naturkvalitetsplanlægning bør det bemærkes, at den udviklede metode med arter, der tildeles point efter følsomhed ikke er videnskabelig funderet. Den er udviklet på basis af forskererfaring, men den er ikke kvalitetsvurderet (peer reviewed), som er metoden for godkendelse af videnskabelige publikationer, og som danner grundlag for videnskabeligt anerkendte metoder. Det ville have været enklere at bruge Ellenbergs værdier, som bruges i de fleste videnskabelige artikler om arters præferencer i forhold fx lys, kvælstof mv. Hovedproblemerne med metoden i forhold til at afgøre om et areal er beskyttet, er at der ingen angivelse er af arternes hyppighed og metoden dokumenterer ikke arealets afgrænsning. Der er ingen mulighed for at gennemskue om dokumentationsfeltet er repræsentativt for hele arealet.

Det bør derfor anbefales at der suppleres med disse oplysninger ved besigtigelser med formål om afklaring af § 3-status.

Afsnit 3.3 Arealberegning

Til afsnit 3.3.1 Samlet naturareal bemærker vi, at der ikke findes afgørelser om sammenhængende natur findes med henvisning til kategori 2-natur (husdyrgodkendelsesloven). De afgørelser der er lavet om sammenhængende områder er lavet udelukkende med udgangspunkt i naturbeskyttelsesloven, og mere specifikt ud fra registreringsvejledningens beskrivelser om størrelseskriteriet. I de listede afgørelser præciseres det også, at afgørelserne ikke er en afgørelse efter husdyrgodkendelsesloven.

I afsnit 3.3.3. om søer berøres et paradoks i beskyttelsesbegrebet. I dom V1992.678V (omtalt i Koester, 2009) afgøres at søer, der udelukkende fødes af spildevand, ikke er beskyttede. Fx overfladevand fra landbrugsejendomme defineres som spildevand i miljølovgivningen. Dette vand ledes ofte i et gravet bassin, som kan udvikle sig til noget, der ligner en sø, men ikke er beskyttet.

I udkastet til ny vejledning foreslås en ny formulering, der lægger op til en strengere beskyttelse uden begrundelse i retspraksis, ved at omtalen af denne dom udelades.

Generelt er det problematisk at pålægge en beskyttelse og dermed et forbud om tilstandsændringer, når årsagen til at søen er opstået er en handling om at tillede fx overfladevand. Denne handling kan ophøre, og derved opstår der en ulovlig tilstandsændring. V1992.678V bedømmer at søer, hvis eksistens er afhængige af tilførsel af spildevand, falder uden lovens begreb om en "naturlig sø".

Da der ikke er kommet andre afgørelser, der ændrer på konklusionen i V1992.678V, bør denne bevares i vejledningen.

Afsnit 3.4 Undtagelser fra beskyttelsesordningen

Til afsnit 3.4.7 Lov om drift af landbrugsjorder:

Det anføres i udkastet, at ved en delvis genopdyrkning bortfalder genopdyrkningsretten på hele arealet. Der henvises ikke til i hvilken § dette står, og vi synes ikke at kunne genfinde det i hverken lov, bekendtgørelse eller vejledning?

I andet afsnit vil det være relevant at oplyse præcis hvilke regler og direktiver, der skal iagttages ved forekomst af særlige arter, og henvise til vejledninger hertil i stedet for at lave en minivejledning i en vejledning herom.

Afsnit 3.5 Foranstaltninger, der kræver dispensation

Afsnit 3.5.3 Vurdering i tilknytning til sager om evt. overtrædelser

Omtalen af "*det almindelige princip om, at væsentlig tvivl om arealets tilstand må komme ejeren til gode*" er yderst relevant, men bør også inddrages i det tidligere afsnit om om administrationspraksis ved forespørgselsordningen, da princippet har lige så stor relevans og gyldighed her. Det kan fx i være i forbindelse med oplysninger om driftshistorien, men også ved vurderinger af vegetationen. Fx ved ny-registreringer, hvor spørgsmålet om vegetationen er tilstrækkeligt udviklet for en beskyttet naturtype skal vurderes.

Bevisvurdering i retableringssager: Vi oplever mange sager, hvor myndighederne kræver retablering også lang tid efter strafansvaret er forældet. Sagerne indeholder ofte bevistvivl, fordi hændelsesforløbet rekonstrueres, og der i de ældre sager er sket luftfotografering med flere års mellemrum. Det kan ikke fastslås, at ejeren har været i ond hensigt, da overtrædelser skete, så beviserne må vurderes med almindelig bevisbyrdefordeling. Det ville være ønskeligt, hvis det derfor i vejledningen var fastslået, at i de tilfælde hvor luftfoto ikke giver klart modbevis til ejerens eller brugerens forklaring skal forklaringen lægges til grund. Der er ikke belæg for at kræve anden dokumentation, når sagen opstår for eksempel 10 år efter dyrkningen er sket.

Afsnit 3.6 Eksempler på foranstaltninger der kræver dispensation

Til afsnit 3.6.2 om regulering af vandløb:

Det bør fremhæves, at hvis man bare ændrer regulativet, men ikke noget i virkeligheden – er det ikke en regulering, og ændringen vil ikke påvirke tilstanden i vandløbet. Dette ses i Røjenkær Bæk- afgørelsen (NOMO 124).

Til afsnit 3.6.4. om vandløbsvedligeholdelse

En problemstilling, der bør fremhæves fordi den er relevant mange steder, er eksemplet med Flæbækken, et offentligt vandløb, hvis regulativ ikke var overholdt af kommunen. Vandløbet henlå i 16 - 21 år uden oprensning, og der var sket en bundhævning på mere end 40 cm. Der var indtrådt en ny tilstand, som var omfattet af nbl. §3.

Kommunens dispensation til oprensning til regulativmæssig bund blev stadfæstet af Natur- og Miljøklagenævnet. Flertallet lagde vægt på, at kommunen ikke havde overholdt sine forpligtelser samt på hensynet til lodsejernes forventninger til vandløbets vandføringsevne. (NMK-510-00609 af 25. marts 2015).

Endnu en præcisering i relation til at sædvanlig vedligeholdelse er tilladt. I private vandløb betyder det, at man frit kan vælge metode – f.eks. vedligeholdelse med en rendegraver – uden det er et problem i forhold til nbl § 3.

Bemærkningen om at "Generelt tilrådes at afskåret grøde lægges uden for beskyttede naturområder" er ikke ny, og den kan kun forstås som et vilkår til en tilladelse?

Hvis det altid har været praksis at sprede det oprensede materiale på de evt. tilstødende enge, så det er dette fortsat lovlig praksis. Begynder man transportere det længere væk, så fortaber man den gamle ret og forpligter sig derimod på fortsat bortfjernelse.

Til afsnit 3.6.14 Gødskning og bekæmpelsesmidler

Til dette afsnit bemærker vi at, at vi har kendskab til flere overdrev med god naturtilstand, der samtidig har praksis for spredning af handelsgødning, og hvis denne praksis har bestået siden lovens ikrafttræden må den også være lovlig. Således kan der godt på overdrev være en lovlig gødningspraksis.

Rent praktisk kan handelsgødning spredes med en maskine, der kaster ud over arealet, og det er således ikke nødvendigt at kunne køre overalt for at gøde dem.

Bemærkningen om at plantelivet på overdrev ikke tåler gødskning er en misforståelse. Overskud af næringsstoffer kan ændre på konkurrenceforholdene og dermed på artssammensætningen. Hvor meget der skal til for at for at overdrevsvegetationen bliver udkonkurreret er der ikke eksakt viden om. Når overdrevene gødes, er det fordi de græsses og derved fraføres der også næringsstoffer med dyrene.

Til afsnit 3.6.19 Tilplantning og lignende

Dette afsnit er helt nyt og indeholder en formaning om at "tilplantning på arealer, der grænser op til beskyttede arealer, kan også kræve dispensation, hvis det medfører en tilstandsændring på grund af skyggevirkning, blad- og frønedfald og dræning som følge af beplantningens vandforbrug." Der er ikke angivet noget motiv til denne tilføjelse, som fx en afgørelse? Det er således uklart hvorfor Styrelsen finder anledning til at stramme praksis. Denne tilføjelse vil klart betyde, at skovrejsningsprojekter nær natur vil få vilkår om at holde en-eller-anden afstand til natur.

Vi finder ikke at styrelsen kan stramme fortolkningen her uden at retsforholdene omkring denne stramning er klarlagt. Hidtil praksis har været at myndighederne har kunnet give anbefalinger om at beplantning placeres, så det ikke skygger, fx på en sø. Hvorimod der kan stilles vilkår om en vis afstand til et vandløb, hvor regulativet foreskriver en fri arbejdsbredde. For at illustrere stramningen yderligere, så foreskriver loven et klart forbud mod beplantning på § 3, som er en tilstandsændring. Derfra til at forbyde beplantning ved siden af § 3, som en klar tilstandsændring, er langt. Vilkår skal begrundes og der findes fx ikke oplysninger om hvilken tilstandsændring skygge medfører, når der plantes x type træer med forventet y højde, i z afstand og u retning i forhold til et § 3 – område af q kvalitet.

Til Bilag 3 Oversættelsestabel mellem § 3- og habitatnatur.

I bilag 3 er der vedlagt en oversættelsestabel mellem § 3 naturtyper og habitatnaturtyper. Denne tabel 3 er ny for vejledning og formålet med den er uklart.

Vi finder den problematisk for de den simplificerer hvordan naturtyper kategoriseres og giver indtryk af at der findes én facitliste for dette.

I den botaniske videnskab findes dog flere bud på systemer til at kategorisere naturtyperne, og der er ikke én der kun kan bruges. Især moser og enge har mange bud på systemer og forslag til undertyper.

I Ferske enge – en beskyttet naturtype (Larsen, 1995)¹ findes figur 1.2, der illustrerer dynamikken for de våde naturtyper, afhængig af pleje og naturlig succession. Figuren er indsat på næste side.

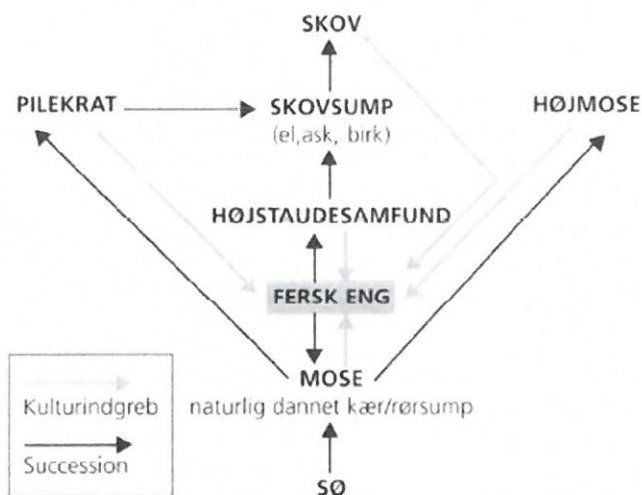
Derudover vil jordbundens alkanitet og hydrologiske forhold spille ind på hvilken naturtype, der findes det pågældende sted. De nævnte kær-habitatnaturtyper kan optræde både i enge- og moser-begrebet i naturbeskyttelsesloven, og deres fordeling mellem nbl enge og moser er således forkert.

---

¹ <https://naturstyrelsen.dk/publikationer/2008/dec/ferske-enge/>

Figur 1.2. Den ferske eng kan udvikles fra og til andre naturtyper, alt efter de ydre påvirkninger. De primære påvirkninger kan deles op i kulturindgreb og successionprocesser. Begge processer medfører, at engen ændrer karakter, og ofte falder artsrigdommen drastisk.

Fra Ferske enge – en beskyttet naturtype (Larsen m.fl., 1995)

Afsnit 6 om administrative bestemmelser

Dette afsnit er blevet udbygget meget i den reviderede vejledning, især afsnit 6.1 om håndhævelse.

Til afsnit 6.2.1: Myndigheden skal være opmærksom på, at den har ansvaret for aflysning af tinglysningen, hvis det af nogen grund ophører at have virkning. Ejeren af ejendommen kan ikke selv aflyse tinglysningen.

Vi savner fokus på at der også findes andre typer af sager:

Fx en lodsejer er uenig med en vejledende registrering og ønsker den slettet (ingen tilstandsændringer). I de tilfælde hvor den vejledende registrering er baseret på oplysninger fra en besigtigelse, der er sket uden lodsejers vidende og mulighed for deltagelse, som fx ved den statslige gennemgang af § 3, og hvor lodsejer ikke mener besigtigelsen er fyldestgørende eller korrekt, bør det være obligatorisk at myndigheden afholder en ny besigtigelse med deltagelse af lodsejer. Besigtigelsesdata er centrale fakta for kommunens vurdering, og derfor skal lodsejer kunne bede om blive gjort bekendt med disse på en besigtigelse.

Vi har oplevet, at kommuner ikke vil diskutere vegetationen på et areal andet end per korrespondance. Dette mener vi ikke i overensstemmelse med forvaltningsloven, og vil ofte ikke være mulig for en lodsejer, uden et stort botanisk kendskab.

Vi savner også et større fokus på Forvaltningsloven og vejledningen hertil. Særligt partshøring og begrundelse er vigtige for den korrekte administration af loven overfor borgerne.

Afgørelser efter naturbeskyttelsesloven er skønsmæssige afgørelser, der stiller større krav til myndighedernes partshøring og udformning af begrundelser end afgørelser efter lovgivning uden skøn.

I vejledningen til Forvaltningsloven § 19 om partshøring står der følgende:

"VI. REGLERNE OM PARTSHØRING

105. *Indførelsen af regler om partshøring på myndighedens initiativ har til formål at sikre, at den, der er part i en forvaltnings-sag, får lejlighed til at gøre sig bekendt med og kommentere det faktiske afgørelsesgrundlag, inden sagen afgøres. Det må end-videre i sig selv anses for at være af betydning for tilliden til den offentlige forvaltning, at parten får lejlighed til at kontrollere myndighedens beslutningsgrundlag, inden afgørelsen træffes.*

En ret for parten til at få lejlighed til at påpege misforståelser, unøjagtigheder, eller ufuldstændigheder i det foreliggende sagsmateriale, vil imidlertid også kunne medvirke til at sikre, at forvaltningens afgørelser træffes på det bedst mulige faktiske grundlag.

Bestemmelserne i forvaltningsloven fastlægger, hvornår en myndighed er FORPLIGTET til at foretage partshøring. Bestemmelserne er imidlertid ikke til hinder for, at der gennemføres partshøring i videre omfang. Partshøring bør derfor foretages også i tilfælde, hvor parten skønnes at kunne have nogen interesse i at få lejlighed til at se og eventuelt kommentere afgørelsesgrundlaget, medmindre hensynet til offentlige eller andre privates interesser taler imod det."²

I afgørelser efter naturbeskyttelsesloven foretages der ofte flere runder af partshøring grun- det det skønsmæssige præg. Men vi finder det vigtigt, at det bliver fremhævet at det også kan være en pligt i henhold til forvaltningsloven, da vi indimellem oplever at kommunen glemmer at partshøre. Der findes også klagenævnsafgørelser, der pga. dette hjemviser til fornyet be- handling hos myndigheden.

Der bør også henvises til vejledningen til Forvaltningslovens §§22 om begrundelse og dens indhold:

"BEGRUNDELSENS INDHOLD

132. *En begrundelse skal fremtræde som en forklaring på, hvorfor afgørelsen har fået det pågældende indhold.*

Det er ikke muligt at foretage en præcis beskrivelse af, hvor udførligt en myndighed bør udforme begrundelsen. Besvarelsen heraf må bl.a. bero på, hvor aktivt den pågældende part har medvirket i den forudgående sagsbehandling og på sagens karakter i øvrigt.

For så vidt angår afgørelser, der er truffet af en ankeinstans, vil begrundelsen efter omstændighederne kunne bestå i en henvisning til den begrundelse, der er meddelt af den myndighed, hvis afgørelse er påklaget.

HENVISNING TIL RETSREGLER M.V.

133. *I mange tilfælde vil en simpel henvisning til den anvendte lovregel eller administrativt fastsatte bestemmelse - eventuelt med en gengivelse eller vedlæggelse af kopi af dennes ordlyd - være tilstrækkelig til at opfylde kravet om angivelse af de retsregler, i henhold til hvilke afgørelsen er truffet. Det vil normalt ikke være tilstrækkeligt at henvise til hele den pågældende lov eller en administrativ forskrift uden at præcisere, hvilke bestemmelser der mere præcist er lagt til grund.*

---

² Vejledningen til forvaltningsloven <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=60828>

Hvor den trufne afgørelse beror på en fortolkning af de anvendte bestemmelser, må der tillige redegøres for indholdet af den anlagte fortolkning, men en egentlig argumentation herfor vil i almindelighed ikke være nødvendig.

I det omfang, afgørelsen efter de gældende regler beror på et skøn, skal begrundelsen tillige angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen.

REDEGØRELSE FOR OPLYSNINGER OM FAKTISKE OMSTÆNDIGHEDER

134. Begrundelsen skal endvidere om fornødent indeholde en kort redegørelse for de oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som har været tillagt væsentlig betydning for afgørelsen. Vurderingen af, i hvilket omfang der i en konkret sag bør redegøres for myndighedens opfattelse af sagens faktum, må bl.a. bero på, om dette er omtvistet, og i øvrigt også på, hvorvidt parten må antages i forvejen at være bekendt hermed, f.eks. som følge af, at man tidligere eller samtidig med begrundelsens meddelelse har imødekommet en begæring fra den pågældende om aktindsigt.³

Myndigheden skal redegøre for hvorfor de vurderer som de gør. Afgørelser efter Naturbeskyttelsesloven rummer ofte elementer af skøn, og begrundelseskravet stiger, jo mere skønsmæssig en afgørelse er. Henvisning til at det foreligger en faglig vurdering er ikke nok – det må forudsættes at alle vurderinger er faglige. Ofte bliver begrundelsen reduceret til "på baggrund af sagens omstændighed vurderer kommunen ....". Men der er ikke en besvarelse af "hvorfor", der er heller ikke altid redegjort for hvilke hovedhensyn, der har været udslagsgivende for afgørelsen. Tilsvarende er formuleringer, hvor lodsejerens oplysninger ikke kan ændre resultatet indholdsløse og mangler begrundelsen for afgørelsen.

I parentes bemærket, så er det også et stigende problem med afgørelserne fra klagenævnet, hvor begrundelser ofte består af standardformuleringer, hvor kommunens vurdering blot støttes, hvorfor det er svært forstå og lære af disse afgørelser.

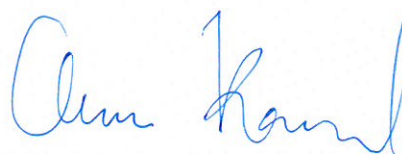
Henvisning til Økonomi- og Indenrigsministeriets pjece God behandling i det offentlige⁴ kan også anbefales som vejledning til afsnittet om administrative bestemmelser. Afgørelser efter naturbeskyttelsesloven er ofte konflikter eller uenighed mellem borgere og myndigheder, men hvis myndighederne sørger for at borgerne føler sig hørt og behandlet korrekt, uanset at de nødvendigvis ikke får ret, så vil det kunne mindske nogle af konflikterne

Venlig hilsen

Carl Chr. Pedersen,
Formand for Agri Nord

/

Christina Weidick Kærsgaard
Natur- og Projektkonsulent

Direkte +45 9635 1193
E-mail cwk@agrinord.dk

³ Vejledningen til forvaltningsloven <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=60828>

⁴ <https://oim.dk/publikationer/1997/jul/god-behandling-i-det-offentlige/>

From: Maiken Jensen
Sent: Wed, 13 Feb 2019 09:44:52 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Sepideh Bashari
Subject: Vedr. sagsnr. MST-020-00099

Til Miljøstyrelsen, att. Sepideh Bashari

Vedlagt høringssvar til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3, jeres sagsnr. MST-020-00099.

Jeg anmoder venligst om en kvittering for modtagelsen.

Med venlig hilsen

Maiken Bak Jensen

Jurist

Bæredygtigt Landbrug

Gl. Tårupvej 48

7000 Fredericia

Mobil: +45 27 15 12 00

E-mail: mbj@baeredygtigtlandbrug.dk

Web: www.baeredygtigtlandbrug.dk

Fredericia, den 13. februar 2019

Vedr. høring over udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Tak for muligheden for at komme med bemærkninger til den reviderede vejledning, jeres sagsnr. MST-020-00099.

Brug af luftfotos som bevis

Som udgangspunkt mener vi, det er yderst problematisk at anvende grynede luftfotos, især fra tidligere årtier, til at fastslå om et areal var beskyttet i 1992. Der er desuden meget lang tid mellem luftfotos. Det må også konstateres, at der er domme og afgørelser, der peger i hver sin retning. Der er også afgørelser, hvor selv fagpersoner er uenige i, hvad et luftfoto eller en serie af luftfotos viser af driftshistorie.

Denne uenighed om anvendelsen bør være mere klar i vejledningen, da det ikke fremgår af hverken naturbeskyttelsesloven eller forarbejderne til denne, at luftfotos skal tillægges betydelig vægt. Når vejledningen læses, fås der reelt et billede af, at luftfotos altid tillægges betydelig vægt, med nogle få undtagelser, der ikke rigtig uddybes. Vejledning bør afspejle, at der er store begrænsninger i, hvad man kan fortolke ud fra et luftfoto. Det bør derfor loyalt i vejledningen refereres afgørelser, både når luftfotos kan anvendes og når de ikke kan anvendes.

En § 3 tilstand der afhænger af en ulovlig tilstand

En problemstilling, der er taget klar stilling til er, at en § 3 tilstand, der afhænger af et ulovligt forhold, ikke medfører, at det ulovlige forhold ikke skal lovliggøres, selvom dette får betydning for en opstået § 3 tilstand. Dette bør også fremgå af vejledningen.

Dette fremgår af klagenævnsafgørelsen, sag NMK-510-00541 optryk i MAD 2014.125 NMK, hvor en klage over et påbud om fjernelse af en ulovlig opstemning blev afvist – også selvom opfyldelsen af påbuddet kunne få konsekvenser for en nærliggende sø omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Afgørelsen viser, at et ulovligt forhold på en lokalitet skal lovliggøres, uanset at dette får betydning for en § 3-lokalitet, der afhænger af det ulovlige forhold.

Til samspillet mellem NBL § 3 og vandløbslovens § 27, stk. 1

Relateret til afsnittet ovenfor, er der også i samspillet mellem naturbeskyttelsesloven og vandløbsloven udfordringer, hvor en ulovlig tilstand forsøges "lovliggjort" i kommunerne ved undladelse med henvisning til § 3.

Det er kommunens ansvar at sikre, at offentlige vandløb til enhver tid er i en lovlige stand. Retligt såvel som faktisk. Et offentlig vandløb skal have et gyldigt regulativ, jf. vandløbslovens § 12, stk. 1, nr. 1. Et regulativ er en forvaltningsretlig afgørelse, idet den udstedes af kommunen, der er en offentlig myndighed. Hvis det fremgår af et regulativ, at der gælder en bestemt skikkelse (geometrisk form) eller tilstand (fx rørlagt), så er det myndighedens pligt at sikre, at denne skikkelse til enhver tid er overholdt.

Derfor burde der aldrig opstå en situation, hvor der er sket bundhævning eller sedimentation, hvorved vandløbet har fået en reduceret vandføringsevne ift. regulativet. Hvis der alligevel er sket bundhævning eller skikkelsen af andre årsager ikke opfylder regulativet, så er der en pligt for kommunen til at føre vandløbet tilbage til regulativmæssig stand, altså tilbage til den lovlige stand.

Hvis der så alligevel er sket en sedimentation i strid med regulativet, der medfører, at vandstanden er steget og vandstandsstigningen medfører, at der udvides eller skabes et område, der objektivt set er omfattet af § 3, og denne tilstand pågår i en række år, så skulle synspunktet i givet fald være, at vandstanden ikke kan sænkes, fordi overholdelse af det vedtagne og kodificerede regulativ vil være i strid med § 3.

Hvis det er korrekt, så vil konsekvensen i givet fald være, at skikkelsen skal have mindre dimensioner og dette må nødvendigvis ske som en regulering, se bl.a. NMK-43-00567 af 11. februar 2016:

"... Ved regulering af et vandløb, herunder en grøft, forstås en ændring af vandløbets skikkelse, herunder vandløbets forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg, medmindre foranstaltningerne er omfattet af kapitel 8 eller kapitel 10, jf. vandløbslovens § 16...."

I det omfang en regulering medfører økonomiske tab, så udløser dette erstatning. Det har næppe været hensigten med § 3-beskyttelsen. § 3 er kendetegnet ved, at et naturområde kan vokse sig ind og ud af § 3-tilstanden. Dette gælder dels det forhold, hvorvidt et område objektivt er § 3 som naturtype, men det gælder også selve udbredelsen af § 3-området.

Med andre ord må § 3-områder "tåle", at sideordnede retsregler overholdes. I det omfang, at nogle retsregler ikke er blevet overholdt i en periode, og på et tidspunkt overholdes, ja så må § 3-området altså "tåle" konsekvenserne af, at de pågældende regler overholdes (fx oprensning eller grødeskæring). Det har ikke været en berettiget forventning, at et § 3-område skulle have en større udbredelse, fordi et vandløbsregulativ ikke er overholdt. Tværtimod, så må den berettigede forventning være, at § 3-området ikke skulle have større udbredelse, fordi man jo dårligt kan forvente, at myndigheden ikke overholder gældende ret (overholder regulativet).

Regulativet skal altså til enhver tid være overholdt, i særdeleshed når vandløbet ikke overholder fx skikkelsen i et regulativ. Det burde derfor ikke kræve dispensation efter NBL § 65, at sikre, at vandløbet altid er i regulativmæssig og lovlige stand. Det burde derimod indskræpes overfor kommunen, at der gælder en pligt til enhver tid at sikre, at vandløbet overholder gældende regulativ.

Hvis det modsatte var gældende, så ville det være lovligt, at en kommune trods gentagne henvendelser fra bredejer ikke oprensner et vandløb. Efter en årrække, vil kommunen i givet fald kunne konstatere, at vandløbet i sig selv eller et nærliggende § 3-område har ændret karakter som følge af den manglende oprensning og som konsekvens heraf foretager retlig lovliggørelse af § 3-tilstanden med den følge, at skikkelsen i regulativet ændres med reduceret vandføring som følge. Det skal i den forbindelse anføres, at bredejer ikke selv må oprense offentlige vandløb, så han har altså ikke andre muligheder end at henvende sig til kommunen.

Man kunne også forestille sig, at ovenstående var gældende på nær de situationer, hvor bredejer har henvendt sig til kommunen om hævet vandstand, undersøgelse af hvorvidt regulativet er overholdt og tilsvarende. Hvis henvendelser fra bredejer i retlig forstand skulle "afbryde", at et område bliver omfattet af beskyttelsen efter § 3, så bør dette være afspejlet i vandløbsloven eller naturbeskyttelsesloven. Det synes ikke at være tilfældet. Hvis det endelig var tilfældet, at henvendelser fra bredejer retligt set kan afbryde § 3-tilstanden, hvor præcis skal en sådan henvendelse i givet fald være? Derudover, hvor ofte skal man henvende sig?

Det fremgår ikke af vandløbsloven, at det er bredejers ansvar at gøre kommunen løbende opmærksom på, at kommunen skal huske at overholde deres egne afgørelser og pligter, der gælder efter loven, og i det omfang bredejer ikke gør opmærksom på dette, så vil det være retsfortabende – i sidste ende for afvandingen på markerne. Selvfølgelig gælder der ikke en sådan forpligtelse, fordi gældende ret skal overholdes. Selv hvis myndigheden i en periode har misforstået eller ikke har vidst, at en strækning var misvedligeholdet, så kan retsvildfarelse heller ikke påberåbes. I dansk ret gælder der et princip om, at man ikke kan påberåbe sig retsvildfarelser, dvs. ukendskab til eller misforståelse af en lovbestemmelse eller i denne sammenhæng en afgørelse (regulativet).

Vandløbslovens regler er sådan, at et regulativ fastlægger en vandføring. Dette formuleres enten som en skikkelse eller som en vandføringsevne. Denne kan ikke ændres uden en regulering. En regulering skal overholde reglerne og procedurerne i reguleringsbekendtgørelsen. Hvis der gennemføres en regulering, så vil dette udløse erstatning i det omfang, at reguleringen udløser et tab. Det synes stærkt tvivlsomt, at landmanden skal bære et økonomisk tab fordi kommunen ikke har overholdt sine pligter efter loven.

Det bør også bemærkes, at der er væsentlig forskel på en klassisk § 3-sag, hvor et område i årtier har stået uberørt hen. Principielt mener vi også, at der i disse tilfælde er tale om ekspropriation, men man må dog erindre om, at landmanden i en sådan situation trods alt har haft mulighed for at få arealerne i omdrift, men altså har undladt det i sin tid (før 1992, hvor NBL træder i kraft). I disse tilfælde har landmanden modsat vandløbene haft lovlig adgang til at ændre tilstanden. Det har landmanden ikke ift. vandløbene, uanset ønske herom.

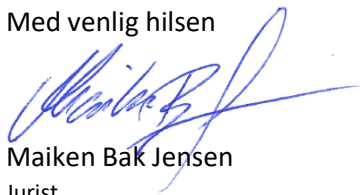
Slutteligt bør der også henvises til, at det grundlæggende andre steder i reglerne er, at regulativet skal overholdes. Fx fremgår det af bekendtgørelse om klassifikation og registrering af vandløb (nr. 838 af 27/6/2016) i § 3, stk. 5, at:

”På datoen for nedklassifikation efter stk. 1 skal vandløbet være vedligeholdt i overensstemmelse med regulativet for vandløbet.”

Det må lægges til grund, at myndighedens misligholdelse af vandløbsloven og regulativet, ikke kan medføre, at en eventuel § 3-tilstand (opståen eller udbredelse) er beskyttet efter § 3.

Ovenstående betragtninger er fuldstændig afgørende at få med som en del af vejledningen, så det ikke overlades til et klagenævn at udvikle retstilstanden på området.

Med venlig hilsen

Maiken Bak Jensen

Jurist

Bæredygtigt Landbrug

mobil. +45 27 15 12 00

E-mail: mbj@baeredygtigtlandbrug.dk

Web: www.baeredygtigtlandbrug.dk

From: Mikala Høj Laursen
Sent: Mon, 11 Feb 2019 10:08:39 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Sepideh Bashari;Niels Henrik Simonsen;Claus Lind Christensen;Niels Søndergaard
Subject: Høringssvar til udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper, Deres sagsnr. MST-020-00099
Importance: High

Til rette vedkommende

Hermed Danmarks Jægerforbunds høringssvar til udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper, Deres sagsnr. MST-020-00099

I tilfælde af spørgsmål eller kommentar er I altid velkomne til at kontakte mig.

Med venlig hilsen

Mikala Høj Laursen
Juridisk konsulent

**DANMARKS
JÆGERFORBUND**

Danmarks Jægerforbund

Molsvej 34 • 8410 Rønne

Telefon +45 88 88 75 00 • Direkte +45 88 88 75 64 • Mobil +45 27 80 28 56

E-mailadresse mhl@jaegerne.dk

Se vores privatlivspolitik her

<https://www.jaegerforbundet.dk/om-dj/privatlivspolitik/>

**DANMARKS
JÆGERFORBUND**

Miljø- og Fødevarerministeriet
Arter og Naturbeskyttelse
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Att.: Sepideh Bashari
mst@mst.dk

Danmarks Jægerforbund
Molsvej 34
8410 Rønde

Tlf. + 45 88 88 75 00

post@jaegerne.dk

CRV-nr. 15 79 61 46

Kalø, den 11. februar 2019

Vedr. Høring over udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper, Deres sagsnr. MST-020-00099.

Danmarks Jægerforbund har modtaget ovennævnte udkast til revideret vejledning i høring, og vi skal i den forbindelse give følgende bemærkninger.

Vi har noteret os, at der er tale om en nødvendig opdatering i forhold til ny og ændret lovgivning på en række områder, ligesom der er sket en uddybning af en række afsnit samt sket en præcisering i forhold til, hvornår et område er § 3-beskyttet.

Langt størsteparten af udkastet har Danmarks Jægerforbund ingen særlige bemærkninger til, og vi skal derfor nøjes med at kommentere på enkelte områder, som er af særlig interesse og betydning for vore medlemmer, nemlig hvilke arealer, der er omfattet af § 3- beskyttelsen samt udsætning og fodring af ænder i søer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Vi skal i den anledning henvise til professor, dr.jur. Peter Pagh's artikel i Tidsskrift for Miljø, august 2015 (TfM 2015, 96) "Hvor og hvornår gælder forbuddet mod tilstandsændringer i naturbeskyttelseslovens § 3, og hvad betyder forbuddet?"

Her gennemgår Peter Pagh en lang række problemstillinger, og han konstaterer bl.a., at det er problematisk at håndhæve en bestemmelse om forbud mod at foretage ændringer i biotoper, hvis tilstand under alle omstændigheder må forventes at ændre sig som følge af naturens dynamik. Det betyder f.eks. at et område kan vokse ud af § 3-beskyttelsen som følge af naturlige påvirkninger, eller at ændringer af naturtilstanden kan skyldes en fortsættelse af en aktivitet, som var lovlig, da lokaliteten blev omfattet af § 3, uden at § 3 dermed er overtrådt.

Derfor fastslår han flere steder i artiklen, at "Forbuddet mod tilstandsændringer ikke griber ind i den hidtidige lovlige anvendelse af en ejendom, selvom denne anvendelse må forventes at føre til ændringer af en § 3 beskyttet biotop..." og "Den hidtil lovlige aktivitet kan fortsætte, uanset om dette på kortere eller længere sigt må forventes at medføre en ændring af tilstande i den beskyttede biotop". Den samme fortolkning fremgår i øvrigt flere steder i den reviderede vejledning f.eks. på side 8 og side 20/31.

Dertil kommer ifølge Peter Pagh, at forbuddet kun angår "faktiske ændringer i tilstanden", hvilket indebærer, at tilsynsmyndigheden skal kunne dokumentere ændringerne. I praksis betyder det, at der skal foreligge målinger af vandkvaliteten før og efter aktiviteten, hvilket illustreres med MAD 2014/286 B, hvor byretten frifandt en ejer for overtrædelse af § 3 med begrundelsen "kan det lægges til grund, at der hverken før eller efter udsætning af ænder er lavet målinger af vandkvaliteten i søerne...". Denne tolkning fremgår ligeledes af vejledningen under pkt. 3.5.3 på side 32.

Endelig fremhæver Peter Pagh, at tilstandsændringen skal være af varig karakter, og at midlertidige virkninger ikke er omfattet, jf. UfR 2006.76 Ø, hvor landsretten afviste, at udsætning af ænder i en beskyttet mose var en overtrædelse af § 3, fordi det ikke fandtes godtgjort, at "følgerne af udsætningen har haft karakter af en mere varig ændring af mosen tilstand". Også dette fremgår af vejledningen under pkt. 3.5.1 på side 32.

Samtidig nævnes det helt korrekt i vejledningen på side 38, at jagtlovgivningen (Bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber) begrænser udsætning af ænder, således at der i søer højst må udsættes 1 ælling pr 150 m² eller 1 voksen and pr. 300 m² åben, ubevokset vandflade (uden særlig tilladelse). Denne bestemmelse er indført netop for at beskytte vandmiljøet i søerne, og den er i øvrigt blevet opstrammet, siden den oprindeligt blev indført, hvor man efter anbefaling fra amterne, Vildtbiologisk Station m.fl. i sin tid foreslog en begrænsning på andeudsætning til 1 ælling pr. 50 m². Ved den seneste revision af bekendtgørelsen indførtes endvidere krav om, at al udsætning af bl.a. gråænder senest 1 uge efter udsætningen skal anmeldes til Miljøstyrelsen.

Det undrer os derfor, at der i vejledningens punkt 3.6.16 anføres, at: "(al) Udsætning af dyr i søer.....kræver derfor dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3" og "Tilskuds fodring.....kræver derfor dispensation".

Danmarks Jægerforbund anerkender naturligvis at udsætning af dyr (ænder) i søer i visse situationer KAN ændre naturtilstanden (og dermed kræve en dispensation), men ud fra ovennævnte betragtninger er det efter vores opfattelse en alt for rigid fortolkning af naturbeskyttelsesloven, at al andeudsætning og tilskuds fodring kræver dispensation.

Dette støttes af bemærkningerne i vejledningens punkt 3.5.1, hvoraf det fremgår, at der er "en nedre grænse for, hvad der kræver dispensation" og at: "Det antages, at det alene er ændringer, der har en mere varig karakter, som kræver dispensation."

Hvis man overholder jagtlovgivningens antalsmæssige begrænsninger ved andeudsætning, hvis man har foretaget udsætning kontinuerligt siden før lovens ikrafttræden eller hvis følgerne af udsætningen eller fodringen ikke må antages at medføre en varig ændring af søernes tilstand, kræver aktiviteterne efter vores opfattelse ikke en dispensation efter § 3 i naturbeskyttelsesloven.

Danmarks Jægerforbund skal derfor opfordre til, at teksten i vejledningen ændres, således at den i højere grad afspejler de reelle vilkår, og så det ikke fremgår, at al andeudsætning og tilskuds fodring kræver dispensation fra Naturbeskyttelsesloven.

Med venlig hilsen

Claus Lind Christensen
Formand

Direkte tlf. + 45 27 80 28 55
E-mail clc@jaegerne.dk

From: Hans Maltha Hedegaard
Sent: Fri, 8 Feb 2019 09:39:56 +0100
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: Vejledning til Naturbeskyttelseslovens § 3

Att: Sipideh Bashari

Se venligst vedlagte hørings svar

Med venlig hilsen
Hans M. Hedegaard, seniorkonsulent, Erhvervspolitisk Afdeling

Dansk Skovforening (Danish Forest Association)
Amalievej 20, 1875 Frederiksberg C, Danmark
Web: www.skovforeningen.dk | [Facebook](#) | [Twitter](#)

Direkte:
Telefon: 3378 5211
Mobil: 4025 7098
E-mail: hmh@skovforeningen.dk

Dansk Skovforening er skovbrugets brancheorganisation. Dansk Skovforening arbejder for at fremme danske skov- og naturejeres erhvervmæssige og faglige interesser og ejernes mulighed for at bevare og udvikle naturværdier.

Læs mere i vores [profilbrochure](#).

Miljøstyrelsen

e-mail: mst@mst.dk
Att: Sipideh Bashari

DANSK
SKOVFORENING
Amalievej 20
1875 Frederiksberg C
Danmark

Telefon 3324 4266
info@skovforeningen.dk
www.skovforeningen.dk

8. februar 2019

Vedr.: MST-020-00099

Med e-mail af 7. december 2018 fremsendte Miljøstyrelsen udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens §3-beskyttede naturtyper, idet Miljøstyrelsen samtidig anmoder om Dansk Skovforenings eventuelle bemærkninger hertil senest den 13. februar 2019.

Vi synes der er tale om et godt gennemarbejdet udkast med et godt og brugbart stikordsregister i bilag 1 i forhold til særlige emnerelaterede domme og afgørelser samt korte resumeer af konkrete domme og nævnsafgørelser i bilag 2.

Det er vigtigt for lodsejerne, at der sker en løbende vedligeholdelse af registreringerne af §3 områderne på deres ejendomme, da det altid vil være den aktuelle tilstand, der er afgørende for beskyttelsen, og det er derfor hensigtsmæssigt, at ejerne har det bedst foreliggende kortgrundlag.

Da vejledningen gøres tilgængelig på styrelsens hjemmeside, anbefaler vi, at samtlige referencer i vejledningen til nævnsafgørelser og domme bør være aktive links. Det vil øge brugervenligheden.

Det er vigtigt, at der for flere af de beskyttede naturtyper, fx heder og moser understreges betydningen af "begrebet .... ***i lovens forstand***" (Dansk Skovforenings fremhævnings). Dette understreger, at der kan være arealer, der - på trods af vurderingen af en karakteristisk flora som hørende til en beskyttet naturtype - ***ikke*** er omfattet af lovens beskyttelsesbestemmelser.

På side 13 nævnes det i afsnit 2.3.2, at der vil kunne ske en revision af udpegningen af vandløb, men at det forudsættes, at det sker som en samlet revision for den enkelte kommune. Hvorfor forudsættes det, at det skal ske som en samlet revision for den enkelte kommune?

På side 24 er der flere steder skrevet "målsætning", men der bør vel stå "mål", idet målsætning er processen, hvor der fastsættes mål.

Nederst på samme side er der en beskrivelse af tilstandsvurderingssystemet, og det nævnes, at systemet ikke er udviklet til at afgøre, hvornår et område er beskyttet efter §3. Derfor skal Dansk Skovforening anbefale, at systemet anvendes med varsomhed i forbindelse med registreringerne af §3-beskyttede arealer.

I afsnittet om oplysningspligt på side 25 er det anført, at såfremt ejeren ikke har modtaget svar inden fristens for kommunens svar på 4 uger, kan foranstaltningen mv. gennemføres uden dispensation. Men herefter står der, at dette ikke gælder for foranstaltninger, "der klart falder ind under beskyttelsesordningen". Dette kan være et retssikkerhedsmæssigt problem, idet ejeren kan have spurgt **netop fordi** denne var i tvivl. I en sådan situation kan ejer ikke vide, at foranstaltningen "klart falder ind under beskyttelsesordningen".

På side 25, 3. afsnit fra oven står der, at kommunens meddelelse til en ejer på dennes forespørgsel er at betragte som en tilkendegivelse og ikke en afgørelse. Det fremgår ikke tydeligt af afsnittet at ejeren selvfølgelig ved en sådan forespørgsel kan stole på kommunens svar forstået på den måde, at ejeren ikke efter iværksættelse af den forespurgte foranstaltning kan risikere, at der ved en anmeldelse fra tredjemand laves en anden vurdering af områdets status. Hvis det ikke er tilfældet er ordningen værdiløs for ejeren.

I det indledende afsnit til 3.3. Arealberegning skal vi foreslå, at mosaikbestemmelsen også nævnes her.

I andet afsnit på side 26 er der en dobbeltnegation, der gør afsnittet vanskeligere at læse. I stedet kunne skrives: "... så væsentligt et "fremmed element", hvorefter naturområdet kunne betragtes som sammenhængende".

I afsnittet på side 34 om sondringen mellem lovlig vandløbsvedligeholdelse og ulovlig tilstandsændring bør det nævnes, at vandløbsvedligeholdelsen i skove ofte foretages med et længere tidsinterval end vandløb uden for skov, jf. flere klagenævnsafgørelser herom eksempelvis NKN-131-00327.

På side 39 nævnes det, at tilplantning af arealer, der grænser op til beskyttede arealer, kræver dispensation, hvis der på grund af skygge, blad- eller frønedfald ske en ændring af det beskyttede areal. Hvis der foreligger afgørelser herom bør disse refereres her.

Midt på side 41 nævnes det, at der i forbindelse med plejeforanstaltninger kan fjernes invasive arter *i begrænset omfang*. Hvorfor kan fjernelse heraf kun ske i begrænset omfang?

På side 47 nævnes det, at der normalt ikke udbetales erstatning i forbindelse med fredninger af §3-beskyttede arealer. Det skal tilføjes, at der dog skal ydes erstatning i situationer, hvor der pålægges begrænsninger i ejerens hidtidige, lovlige aktiviteter på arealet.

Udkastet bør i øvrigt gennemgås for de stavfejl, da de forekommer flere steder.

Med venlig hilsen

Hans M. Hedegaard

From: Torben Juulsager
Sent: Wed, 13 Feb 2019 21:20:23 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Sepideh Bashari
Subject: MST-020-00099 Høringssvar vedr. "Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper".

Att. Sepideh Bashari

Ref. sags nr. MST-020-00099

Herved fremsendes Den danske Landinspektørforenings høringssvar vedr. udkast til "Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper"

Med venlig hilsen

Torben Juulsager
Formand, Den danske Landinspektørforening

Direkte +45 9641 5221
Mobil +45 6162 8321
tgj@geopartner.dk

Den danske Landinspektørforening

Kalvebod Brygge 31
DK-1780 København V,
Denmark
3886 1070
www.landinspektoren.dk
ddl@ddl.org

Miljøstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

13. februar 2019

mst@mst.dk

**Høring over vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.
Ref. MST-020-00099.**

Den danske Landinspektørforening (DdL) har ved mail af 7. december 2018 modtaget høring over udkast til vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper. Udkastet er en revision og opdatering af samme vejledning, der oprindeligt er udarbejdet i 1993 og senest revideret i 2009. Vejledningen har til formål at understøtte kommunernes løsning af myndighedsopgaver på området samt bidrage til at gøre det lettere for borgere og organisationer m.fl. at orientere sig om § 3-beskyttelsen.

DdL understøtter ethvert bidrag til at sikre en god forvaltningspraksis samt den generelle retssikkerhed i samfundet. Det fremsendte udkast til vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper fremmer disse formål. Den omfattende vejledning er overskuelig i sin opbygning og med kapitlerne om administrative bestemmelser og resumeer af domme og klagenævnsafgørelser bliver vejledningen et værdifuldt opslagsværk til brug for myndigheder, borgere og rådgivere.

DdL har derfor ingen bemærkninger til udkastet.

Med venlig hilsen

Torben Juulsager
Formand

From: Mads Leerbech Jensen
Sent: Wed, 13 Feb 2019 10:49:39 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper MST-020-00099

Att. Sepideh Bashari
Miljø- og Fødevareministeriet, Miljøstyrelsen

Vedlagt finder I høringsvar fra Danske Regioner vedr. sagsnr.: MST-020-00099.

Vedlagt er også eksempler på afgørelser NKN-131-00280 og NKN-41-00046 (fra 2009) og afgørelse NMK-510-00024 (2011), som der refereres til i høringsvaret.

Med venlig hilsen
Mads Leerbech Jensen
Konsulent
Regionernes Videncenter for Miljø og Ressourcer

Danske Regioner

Dampfærgevej 22
2100 København Ø

T 35 29 81 58

M 30 23 00 16

E mdj@regioner.dk

Officiel post bedes sendt til
regioner@regioner.dk

Miljøstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Att. Sepideh Bashari
Sagsnr. MST-020-00099

DANSKE
REGIONER

11-02-2019
EMN-2018-03023
1259693
Mads Leerbech Jensen

Hørings svar til udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Miljø- og Fødevarerministeriet, Miljøstyrelsen har ved mail den 7. december 2018 sendt udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper i høring (sagsnr.: MST-020-00099).

Danske Regioners hørings svar

Udkastet til den nye vejledning underbygger den gældende vejledning med afgørelser fra klagenævn og domstole. Eksemplerne i udkastet efterlader dog det indtryk, at de ikke er repræsentative i forhold til de afgørelser, der er truffet i klagesager, der relaterer sig til råstofindvinding. Som eksempel vedlægges hørings svaret 2 eksempler, hvor klagenævnet har stadfæstet dispensationer fra NBL §3 i forbindelse med råstofsager.

I det første eksempel, NKN-131-00280, stadfæster Naturklagenævnet en afgørelse om dispensation til råstofindvinding på 2,2 ha kulturreng af ringe kvalitet, hvor kommunen har vurderet, at der på sigt vil være mulighed for, at der udvikles et naturareal, der kan vise sig værdifuld for mange plante- og dyrearter.

I det andet eksempel, NMK-510-00024, stadfæster Natur- og Miljøklagenævnet en afgørelse om dispensation til råstofindvinding på et overdrevsareal 0,9 ha (uddrag herunder):

"Natur- og Miljøklagenævnet finder efter en samlet afvejning af hensynet til udnyttelse af råstofforekomsten og en hensigtsmæssige efterbehandling af det samlede indvindingsområde over for hensynet til de naturmæssige værdier, der er knyttet til det omhandlede overdrevsareal, at der foreligger sådanne særlige forhold, at der undtagelsesvist kan meddeles dispensation.

Kommunen konstaterede allerede ved en besigtigelse i 2007 at de skrænter, der blev efterladt ved ophør af indvindingen på ejendommen i 1996, var blevet omfattet af § 3 beskyttelsen som overdrev.

DANSKE REGIONER
DAMPFÆRGEVEJ 22
2100 KØBENHAVN Ø
+45 35 29 81 00
REGIONER@REGIONER.DK
REGIONER.DK

Det må derfor forventes, at det fastsatte vilkår for dispensationen, hvorefter den afrømmede muldjord (med frøbank) skal anvendes ved efterbehandlingen, vil indebære, at der på arealet på ny – efter en tilsvarende kortere årrække – vil opstå en overdrevsvegetation.

Det fremgår udtrykkeligt af vilkårene for råstoftilladelsen, at indvindingsområdet skal efterbehandles til både jordbrugs- og naturformål. Nævnet forudsætter herved, at der på det omhandlede areal, som efterbehandles til naturformål, ikke vil blive anvendt gødning og sprøjtemidler, således at den ønskede overdrevsvegetation kan indfinde sig.”

Med henvisning til disse to eksempler er det Danske Regioners opfattelse, at eksemplerne på klagenævnsafgørelser i udkastet giver et ensidigt billede af nævnenes fortolkning af lovgivernes intention med § 3 i sammenhæng med råstofindvinding. Faktisk gives der ikke egentligt afslag på dispensation til råstofindvinding i nogen af de i vejledningen nævnte eksempler.

I NMK-510-00725 (står forkert i udkastet, der står kun NMK – 510-0072) finder Nævnet, at den påklagede afgørelse lider af sådanne tilblivelsesmangler, at afgørelsen ophæves og sagen hjemvises til fornyet behandling. Såfremt kommunen fortsat finder, at der bør meddeles dispensation til råstofindvindingen, må kommunen sikre sig, at yngle- eller rasteområder for bilag IV arter ikke beskadiges eller ødelægges som følge af den meddelte dispensation.

I NMK-510-00753 afviser Nævnet en dispensation til at fjerne beskyttet hede inden for et råstofgraveområde, men dispensationen er ikke givet i forbindelse med en ansøgning om råstofindvinding, hvilket Nævnet også lægger vægt på. Kommunen har i dispensationen henvist til, at der sandsynligvis vil opstå behov for at udstykke det omhandlede areal til parcelhusgrunde. Kommunen har derfor et ønske om, at råstoffer bortgraves og at området efterfølgende bebygges. Efter en samlet vurdering af sagen finder Nævnet ikke, at der foreligger særlige omstændigheder, der kan begrunde en dispensation. Det forhold, at arealet ligger i et udlagt råstofgraveområde kan ikke i sig selv begrunde en dispensation fra forbudsbestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 3. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at kommunen som dispensationsansøger ikke har redegjort for, om der er et aktuelt behov for råstofindvinding på stedet, samt hvorfor det er afgørende, at der indvindes råstoffer på netop det § 3-beskyttede hedeareal, som udgør ca. 2,5 hektar ud af et råstofgraveområde på 808 hektar. Nævnet har videre lagt vægt på, at etablering af et erstatningsareal ikke i sig selv kan føre til, at der gives en dispensation, som der i øvrigt ikke er grundlag for.

Det er Danske Regioners opfattelse, at udkastet og fortolkningen af de valgte klagenævnsafgørelser præsenterer en væsentlig mere restriktiv fortolkning af klagenævnenes praksis end det er tilfældet i dispensationssager relateret til råstofsager. Regionerne oplever, at muligheden for at skabe grundlag for ny natur i forbindelse med efterbehandlingen efter råstofindvinding bliver overset eller negligeres i sagsbehandlingen bl.a. på grund af den gældende vejledning. Der kan med fordel, måske i afsnit 5.3, indskrives en tydeligere nuancering af, hvornår der kan være grundlag for at give dispensation, og hvornår der bør gives afslag. F.eks. en

præcisering af, at et indgreb i områdets tilstand eventuelt kan accepteres i tilfælde af ringe/begrænset naturmæssig værdi (uden at der samtidig nødvendigvis er tale om et projekt med særlig samfundsmæssig interesse, hvilket der ofte ikke er). Her vil det være naturligt at inddrage potentialet for at etablere nye arealer med højere naturværdi efter råstofindvinding. Samtidig bør det naturligvis fremgå, at der ikke bør gives dispensation til bortgravning af arealer med en lang dannelseshistorie og dermed ringe mulighed for erstatning som f.eks. overdrev med høj naturværdi.

Det er ligeledes Danske Regioner opfattelse, at potentialet for at skabe grundlag for ny natur i forbindelse med efterbehandling efter råstofindvinding er nedtonet i udkastet til vejledning, da det udelukkende er nævnt i en sidebemærkning i udkastets afsnit 2.10.2 Landskabelig karakter.

Danske Regioner foreslår, at den nye vejledning suppleres med de bedst begrundede eksempler på klagenævnsafgørelser, der stadfæster dispensationer til råstofindvinding i beskyttet natur, hvor NKN-131-00280 og NMK-510-00024 kunne være kandidater. Endvidere ser Danske Regioner gerne, at der findes andre mere retvisende eksempler på afslag til dispensation til råstofindvinding.

Forslag i tråd med "Aftale om Naturpakken"

I forbindelse med denne høring ønsker Danske Regioner endvidere at opfordre til, at der arbejdes for at tankerne om erstatningsnatur i "Aftale om Naturpakke" fra maj 2016 realiseres i konkret lovgivning.

Regionerne opfordrer til, at potentialet for at tilgodese naturinteresser i forbindelse med efterbehandling efter råstofindvinding indarbejdes i lovgivningen, så der bliver en mere fleksibel tilgang til administrationen af NBL § 3 i forbindelse med råstofsager. Danske Regioner taler ikke for at naturinteressen skal kompromitteres, men for at potentialet for at skabe grundlag for ny natur i højere grad skal tages i betragtning. Det skal, som det er beskrevet i de lovforberedende arbejder fortsat være "forudsat, at der skal foreligge særlige omstændigheder, før der kan gives tilladelse til foranstaltninger, som ændrer tilstanden i de beskyttede naturtyper". (Lovforslag nr. L70, Forslag til lov om naturbeskyttelse, fremsat den 24. oktober 1991).

Venlig hilsen

Mads Leerbech Jensen

From: Jan Pedersen
Sent: Tue, 5 Feb 2019 12:56:49 +0000
To: Anders Juel;MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Arbejdsgruppen om natur og jordbrug
Subject: MST-020-00099 Høringssvar til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Hej Anders

Hermed Danmarks Naturfredningsforenings høringssvar til § 3 vejledningen. Foreningens bemærkninger er fremført kronologisk gennem hele vejledningen inklusive bilagene. Særligt for bilagene med henvisninger til nævnsafgørelser kan man skimte en forringelse for fremtidige muligheder for vejledninger med fyldestgørende henvisninger til afgørelserne, al den stund at Nævnenes Hus er overgået til arbitrære klageID koder i stil med 18/1234, som kun vanskeligt kan sammenholdes med den oprindelige og stringente praksis fra NKN og NMK koderne fordelt på respektive paragrafområder. Måske det er et forhold Miljøstyrelsen kan tage op overfor Nævnenes Hus ved lejlighed.

Venlig hilsen

Jan Pedersen
Biolog i DN Sekretariatet
Natur- & Råstofekspert
Mobilnr. 3119 3239

Fra: Anders Juel [<mailto:ajuel@mst.dk>]

Sendt: 7. december 2018 13:38

Til: info@15junifonden.dk; 92grp@92grp.dk; Charlotte.Kaltoft@apmollerfonde.dk; post@aabenraa.dk; post@avjf.dk; aalborg@aalborg.dk; post@aarhus.dk; samfund@advokatsamfundet.dk; Info-Akademiraadet <info@akademiraadet.dk>; albertslund@albertslund.dk; kommunen@alleroed.dk; mail@arkitektforeningen.dk; assens@assens.dk; balkom@balk.dk; kommunen@billund.dk; kaskelot@mail.dk; post@brk.dk; brondby@brondby.dk; raadhus@99454545.dk; info@bygningkultur.dk; info@baeredygtigtlandbrug.dk; cowi@cowi.dk; dif@dif.dk; post@jaegerne.dk; DN Hovedpostkasse <dn@dn.dk>; post@sportsfiskerforbundet.dk; danskakvakultur@danskakvakultur.dk; fkjerulf@mail.dk; dbotf@mail.tele.dk; info@dcu.dk; hoeringssager@danskerhverv.dk; info@danskerhvervsfremme.dk; kontakt@danskfalkejagtklub.dk; kontakt@danskfalkonerklub.dk; teamstr@gmail.com; di@di.dk; dj@journalistforbundet.dk; formand@dls-jagt.dk; info@dlbr.dk; web@dof.dk; dpf@pattedyrforening.dk; kopenhagenfur@kopenhagenfur.com; selskabformiljoet@horten.dk; info@skovforeningen.dk; dktimber@dktimber.dk; traeinfo@traeinfo.dk; dvl@dvl.dk; mail@danskeadvokater.dk; info@christmastree.dk; dl@landskabsarkitekter.dk; post@dmoge.dk; mail@danskemedier.dk; regioner@regioner.dk; info@danskesvineproducenter.dk; info@trae.dk; ddl@ddl.org; kontakt@ddnf.dk; Det Grønne Museum <info@dgmuseum.dk>; info@ecocouncil.dk; journalen@dr.dk; dragoer@dragoer.dk; formand@fokus-dyr.dk; db@dyrenes-beskyttelse.dk; kommune@egekom.dk; EntomologiskForening@snm.ku.dk; mail@envina.dk; 1-DEP Erhvervsministeriets officielle postkasse <em@em.dk>; raadhuset@esbjergkommune.dk; fmk@fmk.dk; raadhuset@fanoe.dk; favrskov@favrskov.dk; kommunen@faxekommune.dk; gun@ferskvandsfiskerforeningen.dk;

post@fabnet.dk; bestyrelsen@fadn.dk; Midtjyllandvest@fredningsnaevn.dk; midtjyllandvest@fredningsnaevn.dk; krst@ign.ku.dk; fmn@fmn.dk; fredensborg@fredensborg.dk; kommunen@fredericia.dk; post@frederikshavn.dk; borgerservice@frederiksberg.dk; epost@frederikssund.dk; hjnygaard@nordfiber.dk; fr@friluftsradet.dk; furesoe@furesoe.dk; hoering@fvst.dk; gentofte@gentofte.dk; kommunen@gladsaxe.dk; glostrup.kommune@glostrup.dk; info@greenet.dk; info.dk@greenpeace.org; raadhus@greve.dk; borgerservice@gribskov.dk; kommunen@guldborgsund.dk; post@haderslev.dk; mail@halsnaes.dk; mail@hedensted.dk; info@hedeselskabet.dk; mail@helsingor.dk; herlev@herlev.dk; kommunen@herning.dk; hillerod@hillerod.dk; hjoerring@hjoerring.dk; post@holb.dk; kommunen@holstebro.dk; horsens.kommune@horsens.dk; hvidovre@hvidovre.dk; kommune@htk.dk; kommunen@horsholm.dk; post@ikast-brande.dk; ishojkommune@ishoj.dk; aagesmedegaard@gmail.com; raadhus@jammerbugt.dk; post@ja.dk; Justitsministeriet <jm@jm.dk>; per16ender@hotmail.com; kalundborg@kalundborg.dk; mail@kammeradvokaten.dk; kommune@kerteminde.dk; km@km.dk; kl@kl.dk; kommunen@kolding.dk; ktc@ktc.dk; Kulturministeriet <kum@kum.dk>; okf@okf.kk.dk; raadhus@koege.dk; info@landboungdom.dk; hoering@lf.dk; Mail (LFST) <mail@lfst.dk>; mail@landdistrikterne.dk; mail@byogland.dk; info@praktiskoekologi.dk; post@langelandkommune.dk; post@lejre.dk; lemvig.kommune@lemvig.dk; lolland@lolland.dk; lyngby@ltk.dk; kommunen@laesoe.dk; raadhus@mariagerfjord.dk; middelfart@middelfart.dk; EVM NH Natur- og Miljøklagenævnets hovedpost <nmkn@naevneneshus.dk>; Miljø- og Fødevarerministeriets Departement <mfvn@mfvn.dk>; Skystdirektoratet (kdi) <kdi@kyst.dk>; MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse <MST@MST.DK>; info@moesgaardmuseum.dk; kommunen@morsoe.dk; Nationalpark Mols Bjerge <mols@danmarksnationalparker.dk>; Nationalpark Skjoldungernes Land <npskjold@danmarksnationalparker.dk>; Nationalpark Thy <thy@danmarksnationalparker.dk>; NST - Nationalpark Vadehavet <vadehavet@danmarksnationalparker.dk>; sekretariat@nogu.dk; NST - Naturstyrelsens hovedpostkasse <nst@nst.dk>; noah@noah.dk; norrdjurs@norrdjurs.dk; kontakt@nordeafonden.dk; post@nordfynskommune.dk; kommune@nyborg.dk; borger@naestved.dk; odder.kommune@odder.dk; odense@odense.dk; kommune@odsherred.dk; info@orbicon.dk; plf@plf.dk; ramboll@ramboll.dk; randers.kommune@randers.dk; realdania@realdania.dk; raadhus@rebild.dk; post@rksk.dk; ringsted@ringsted.dk; kommunen@roskilde.dk; rudersdal@rudersdal.dk; rk@rk.dk; sekretariatet@danske-smaaoer.dk; kommune@samsoe.dk; info@seges.dk; kommunen@silkeborg.dk; skanderborg.kommune@skanderborg.dk; sk@skivekommune.dk; info@skovdyrkerne.dk; info@skydebaneforeningen.dk; slagelse@slagelse.dk; ks@smaaskov.dk; kommune@solrod.dk; soroekom@soroek.dk; stevns@stevns.dk; struer@struer.dk; svendborg@svendborg.dk; syddjurs@syddjurs.dk; post@sonderborg.dk; info@teknologisk.dk; thistedkommune@thisted.dk; kommunen@taarnby.dk; toender@toender.dk; kommune@vallensbaek.dk; vardekommune@varde.dk; post@vejenkom.dk; post@vejle.dk; info@verdensskove.org; post@vesthimmerland.dk; viborg@viborg.dk; info@veluxfoundations.dk; post@vordingborg.dk; wwf@wwf.dk; post@aeroekommune.dk; info@okologi.dk; Økonomi- og Indenrigsministeriet <oim@oim.dk>

Emne: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Kære høringsparter

Miljø- og Fødevarerministeriet, Miljøstyrelsen, sender hermed udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper i høring.

Høringsbrev, høringsliste og vejledningsudkast er vedhæftet. Dokumenterne er ligeledes tilgængelige på Høringsportalen, se dette link: <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/62570>

Høringsperioden udløber onsdag den 13. februar 2019 kl. 12.00.

Ved høringsvar angiv venligst følgende sagsnr.: MST-020-00099.

Med venlig hilsen

Anders Juel

Biolog, Ph.D | Arter og Naturbeskyttelse
+45 93 59 69 32 | ajuel@mst.dk

Miljø- og Fødevareministeriet

Miljøstyrelsen | Haraldsgade 53 | 2100 København Ø |
Tlf. +45 72 54 40 00 | mst@mst.dk | www.mst.dk

Dato: 17-01-2019

Miljøstyrelsen

Danmarks
Naturfredningsforening

Masnedøgade 20
2100 København Ø
Telefon: 39 17 40 00
Mail: dn@dn.dk

Hørings svar til vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 naturtyper

Danmarks Naturfredningsforenings sekretariat har gennemgået det omfattende høringsmateriale, som for eningen i helt overvejende grad finder udtømmende og dækkende for området. DN ser vejledningen som et af flere vigtige redskaber til at skabe fornyet respekt omkring naturtyper, der historisk har dækket langt større og meget mere sammenhængende arealer end tilfældet er for de små, opsplittede lommer af natur, vi finder i dag. Som modvægt til en af og til fremført tanke om at flytte rundt på naturen, så den ligger mere bekvemt for især landbrug, kan vejledningen også tjene til repetition af gældende regler og praksis.

I det følgende vil DN meget kronologisk fremføre kortere input og tilføjelser til det skrevne i udkastet.

Indledning

I 5. afsnit tænker DN at udenforstående kan tage teksten til indtægt for at al § 3 natur, alle ca. 300.000 områder, blev fysisk besigtiget under Naturstyrelsens serviceeftersyn i 2011-14. Det var ikke tilfældet. Desuden svæver det lidt uklart hvorvidt aftalen om den 10 årige genbesigtigelse (minimum) handler om alle 300.000 arealer (hvoraf mange tusinder aldrig nogensinde er besigtiget) eller blot de arealer, som serviceeftersynet foretog besigtigelse af.

Beskyttede naturområder

Sidste sætning i 1. afsnit kunne tilføjes et "uændret", så sætningen hedder "beskyttelsesordningen er ikke til hinder for, at arealernes hidtidige benyttelse fortsættes uændret", hvilket også vil lægge sig tæt op af praksis omkring "væsentlige ændringer". I 3. afsnit kommer de sidste to sætninger lidt ud af trit med praksis på området, som de facto dokumenterer at ingen forhistorie, ingen plantedata eller oplysninger i øvrigt *aldrig* er til gavn for et naturområdes faktiske beskyttelsesniveau, hvilket er et stort praktisk problem særligt i sager om fjernet eller ødelagt natur, som kan visualiseres som en nedrevet fredet bygning uden tegninger eller fotos, der dokumenterer tidligere udtryk.

Mosaikreglen er det DNs indtryk ofte bliver overtrådt i praksis. I hvert fald konstateres det i masser af konkrete luftfototolkninger, at lavninger og våde arealer ned til vandløb i meget høj grad er blevet fjernet uanset denne regel.

I forhold til praktisk håndhævelse af **temporære søer** eller blot almindelige små mergelgrave ude i landbrugslandet er det DNs indtryk fra kommunale sagsbehandlere dagligdag, at luftfoto sjældent kan konkretisere det vanddækkede areal på grund af randbevoksning med pil og lignende trævegetation, hvorfor masser af sager hverken håndhæves eller forfølges, da der som hovedregel heller aldrig forefindes tidligere besigtigelsesdata.

Vandløb, her kunne i sammenhæng med kilometer-angivelserne tilføjes i en bisætning, at der er nationale målsætninger om at 18-19.000 km vandløb opnår "god økologisk tilstand"/DVFI 5

Heder, her er vegetationen gennemgående baseret på *ældre og genbrugte data*. DN ville anbefale at vejledningen forholdt sig til DCE's feltskemaer med karakterarter og stjernearter (som det også er blevet fast praksis i nævnsafgørelser at tillægge værdi). DN har oplevet meget forskellige tolkninger af tilgroning på uplejede og ikke vedligeholdte heder. Nogle kommuner vælger helt at afregistrere "huller i osten" som er sluttede krat med karakter af småskov, uanset forekomst af en eller flere af de fremhævede arter i "underskoven", mens andre kommuner tillader betydelige bevoksninger. Derfor ville sidste afsnits første sætning kunne omskrives til "betydelige hedearealer, der ikke er under regelmæssig naturpleje, har derfor karakter af mere eller mindre lukket krat, og ryger derfor ofte ud af beskyttelsen i praktisk håndhævelse"

Moser og lignende, er der i tredje afsnit, nederst side 15, en lige lovligt upræcis betegnelse for mosetyperne. DN er således ikke sikker på at den almindelige tiltænkte læser er præcis med på hvad "birkekær" er i forhold til en almindelig tilgroet mose, eller for den sags skyld i forhold til "oversættelsestabellen mellem § 3 og habitatnatur" (bilag 3). DN kunne på samme måde spørge til definitionerne på "dyndeng" og "fugteng" som mosetyper. Mens de fleste nok kan se gummistøvlerne forsvinde i en "dyndeng" (selv om det virker forkert med "eng"-typer under § 3 moser og lignende), så tænker en, der har arbejdet med § 3 siden 1990, alligevel at "fugteng" er for langt ude som betegnelse for noget som helst. Alene navnet peger jo væk fra moser og over i engtyperne, som meget gerne må være fugtige. Her er plads til mere præcise angivelser med rod i bilag 3.

Første afsnit side 16 indledes med betragtninger om, at det i praksis er næsten uden betydning at få trukket den præcise grænse til andre § 3 naturtyper. DN er ikke helt enig. Eksempelvis er det meget ofte sådan, at kommunerne registrerer et stort og historisk sammenhængende område som "eng", der hvor der græsses eller slås hø, mens tilgroningsstadierne kaldes "mose" – uden at der i øvrigt burde være nogen egentlig forskel på arealerne udover forskellige grader af pleje. Her savner vejledningen tydeligvis en opstilling af habitattypiske plantearter jf. de før omtalte feltskemaer. Forskellen på mose og eng *kan* i øvrigt godt blive væsentlig, hvis der i "eng" ligger en version af "kulturang" alias lovlig naturforarmelse med gødningsstoffer og/eller omlægning. Der har heldigvis endnu aldrig været en kategori for mose, der kaldes "kultur-mose".

Forklaringen på manglende tørvedannelse (i ganske, ganske få eksempler på "mose" angivelser primært i kategorien "rigkær"), bør nok også omfatte det forhold, at dræning gennem årene kan nedbryde og i sidste ende helt fjerne et oprindeligt tørvelag fra en ellers tørveholdig mose.

Vegetation afsnittet mangler nøglearter, karakterarter og stjernearter typiske for moser. Læserne må lede andre steder. Sætningen "endvidere karakteriseres moser ofte ved et ujævnt overfladerelief" savner en afslutning i stil med "på grund af tidligere tiders dræning, tørvegravning og lignende indgriben". En naturligt ujævn struktur findes vist alene i knoldkær alias rigkær.

Sidste afsnit side 16 hedder "i øvrigt vil der være en glidende overgang mellem moser og enge afhængig af græsningstryk og graden af øvrig drift", en sætning som næppe kan stå alene uden yderligere forklaring jf. tidligere fremførte bemærkning om eng vs. mose.

Strandsumpe vs. strandenge

Side 18, øverst, forskellen er med andre ord ene og alene betinget af om der findes naturlige græssere eller husdyr nok til at opretholde en engflora. Det bør nævnes at nogle af vores mest fuglerige strandenge i hvert fald delvist opretholdes som strandenge af græssende gæs, svaner og pibeænder. Sætningen om, at "strandsumpe udnyttes ofte ikke landbrugsmæssigt" er enten irrelevant eller misvisende idet høst af tækkemateriale traditionelt er foregået i store rørskove, også ud til saltvand, og dermed i strandsumpe.

Ferske enge og biologiske overdrev

De to vidt forskellige naturtyper føles som pærer og bananer i denne samlede fremstilling. Formålet med at lægge naturtyperne i samme kurv fremgår ikke særlig tydeligt. Sætningen "på enge og overdrev kan der ofte forekomme mere eller mindre udbredte bevoksninger med krat og anden træagtig vegetation. Sådanne bevoksninger vil også være omfattet af beskyttelsen" er lidt svær at forholde sig til. Dels kan man være ret sikker på at større krat på enge vil være betegnet som "mose" jf. tidligere bemærkninger, mens krat på biologiske overdrev meget ofte vil være afregistreret i mangel på karakteristiske plantearter under

dække af homogene krat af slåen, gyvel, rynket rose eller lignende. Hvis sætningen er udtryk for en helt generel og korrekt fortolkning af lovgivningen, så bør Miljøstyrelsen overveje at præcisere dette i et fremtidigt "hyrdebrev" ud til landets kommuner, idet praksis er meget forskellig.

Ferske enge

Af de tre linjer som sikkert er tænkt som indledning, kan læseren få det indtryk, at enge ikke fandtes før end jernalderbonden begyndte at tage fat med hakke, træspade og le på de uregerlige "moser". Afsnittet savner balancen, der således også forklarer, at enge kan opstå ved bæveres opstemning af store lavvandede områder, elge og krondyrs græsning og i princippet også ved ændrede vandregimer over tid. Uheldigvis går denne "landbrugskultur-forestilling" igen i hele afsnittet om enge, idet det få linjer senere påstås, at engenes plantesamfund afviger frem de "oprindelige kærsamfund" ved indslag af "græsser og planter, der kan tåle kulturpåvirkningen". Sætningen og grundtanken bagved bliver meget landbrugsfavoriserende på bekostning af temmelig meget evidens for at vi også har pollen fra "kulturengsplanter" længe før "menneskets påvirkning". Skulle DN være frække ville foreningen påstå, at hele afsnittet er noget landbrugsvrøvl. Således skrives der nederst side 18 om "enge på forholdsvis god bonitet". Bonitet forveksles muligvis med pH fordi der som bekendt er kæmpestor forskel på enge, der overrisles med let basisk kalkvand fra en kalkrig undergrund eller med relativ surt vand fra en sandet og måske jernholdig undergrund. I overgangen fra side 18 til side 19 fremlægges det næsten som om, at tilgroningsstadierne som indtræder ved ophørt afgræsning eller naturtypisk høslæt *altid* er mere interessante end deres udgangspunkt. Her savnes et fokus på de enorme tilbagegange i tidligere hamrende almindelige arter som de fremhævede trævlekrone, engkabbeleje, engblomme og maj-gøgeurter.

Biologiske overdrev

Sætningen "gennem årene er mange overdrev ved opløjning blevet inddraget i omdriften eller de er blevet plantet til" burde måske forholde sig til lidt faktuelle mængder og arealer. Set i et historisk perspektiv på 2-300 år vil det ikke være forkert at påstå at mere end 95 % af de historiske overdrev er blevet slettet fra naturen. I øvrigt er det lidt pudsigt, at forholde sig til de historiske overdrev og deres afvikling under et afsnit kaldet "biologiske overdrev", der tager udgangspunkt i næringsfattige tidligere dyrkede jorde med en tilnærmelsesvis sammenlignelig plantesammensætning (uden dog nødvendigvis tilsvarende svampeflora). På side 20 har savner DN en afvejning i sætningen "et historisk overdrev kan ligesom et biologisk overdrev og andre beskyttede naturtyper vokse sig ud af beskyttelsen". Det forklares ikke at dette typisk sker ved totale tilgroninger med tjørn, slåen, gyvel eller rynket rose eller lignende, ligesom der savnes en vurdering af om ikke der i dag er så få overdrev tilbage, at der i princippet ikke burde kunne vokse sig overdrev ud af beskyttelsen også jf. vurderingen tidligere på side 18.

Den gængse vurdering, fremført side 20 midt, om hvor længe et tidligere dyrket areal skal henligge til udvaskning og næringsforringelse før end der indfinder sig et biologisk overdrev, skal tages med et gran salt. "Mindst 30-50 år" har ingen relation til de mange grusgrave landet over, som har haft overdrevslignende vegetation efter bare 10 år, ligesom flere af de tidligere, nu opdyrkede, EU brakjorde på sandet bund med et lignende åremål, ca. 10 år, havde udviklet af og til helt typisk overdrevsflora.

Arterne på side 21 bør kalibreres med DCE's feltskema. Det lykkes at nævne arter, som er stjernearter, men der nævnes kun en enkelt indikatorart, smalbladet høgeurt, karakteristisk for sure og udvaskede overdrev, ligesom der nævnes flere mere uspecifikke arter. Denne del af opgaven løfter afsnittet derfor ikke godt nok.

Opsummende omkring naturtyperne savner DN konsistens i opbygningen af afsnittene for hver naturtype. Alle § 3 naturtyper er lige beskyttet (bortset fra "kulturenge", som dårligt nok nævnes), og naturtyperne burde derfor tildeles nogenlunde homologe afsnit med betegnelse for de karakteristiske arter jf. DCE's feltskemaer. Desuden glimrer de historiske overdrev ved deres fravær, ligesom det overhovedet ikke tillægges værdi omkring de strukturelle forhold på især overdrev – store lavbevoksede sten, gul engmyretuer osv. DN savner også en præcisering omkring strandoverdrev og strandvolde, klitter og deres overgange til både overdrev (grønklit) og heder, ligesom basale nøgletal omkring naturtypernes samlede sundhedstilstand jf. seneste NOVANA undersøgelse, andel af det samlede § 3 areal og national målsætning for naturtypen hvor og hvis denne findes.

Forskellen på kulturenge og naturenge, som så ofte er et problem, som er ganske reelt for kommunernes sagsbehandlere at slå med, nævnes stort set ikke. DN har gennem årene konstateret talrige forkerte opfat-

telser af, hvad der kan gå som "hidtidig drift" på kulturenge, og hvornår en eng henligger i naturengstilstand, uden mulighed for lovligt at omlægge eller gøde. Alene dette sidste ankepunkt, forskellen på kulturenge og naturenge, er formentlig det område af § 3 som sagsbehandlere i kommunerne bruger mest tid på at udrede. Derfor bør en vejledning primært til disse folk, også kunne forklare forskellene mere eksplicit, end det sker.

3. Administration af reglerne om § 3

En væsentlig tilføjelse til teksten side 22 ville være at tilføje et "udelukkende" til sætningen "Naturklagenævnet (nu Miljø- & Fødevarerklagenævnet) har anlagt en praksis, hvorefter *udelukkende* en ejer af et givet areal kan påklage en meddelelse fra kommunen om at et areal er omfattet af § 3". DN ved dette, fordi forningen gentagne gange, og med talløse eksempler, har forsøgt at finde netop det særlige eksempel, der skulle kunne ændre denne "sædvanlige praksis", hidtil uden held. I øvrigt er det nok værd at bemærke for alverden, at disse afgørelser sædvanligvis ikke offentliggøres.

I afsnittet om Naturkvalitetsplanlægning er der den savnede reference til DCE's omfattende erfaringer med feltskemaer og den nødvendige ensartethed i datagrundlaget fra kommunerne, som er nødvendig for at kunne udtale sig konstruktivt om en fælles national udviklingstendens for naturtyperne. At det hele så er baseret på frivillighed fra kommunernes side er hagen ved det. Men udmærket at forsøge at fremme den gode vinkel på sammenligneligt feltarbejdet.

I afsnittet om oplysningspligt kan der også tilføjes et "udelukkende" i sætningen om at "ejere og brugere kan påklage en afgørelse om et areal er omfattet af § 3", hvilket følges op af en pudsig negation, "en tredje-part, der i øvrigt er klageberettiget kan *ikke* påklage en kommunes afgørelse om *ikke* at registrere et område som beskyttet". Det hele drejer sig om de såkaldte afregistreringer, som nævnt tidligere i bemærkningerne, hvor ejer/bruger er eneste part, der kan påklage, hvilket i parentes *aldrig nogensinde* er sket i 26 år. Om sætningen skal forstås således at eksempelvis DN derimod godt kan påklage en ny § 3 registrering, skal være usagt, men det er i givet fald ikke korrekt udlægning af praksis. DN så også helst at vejledningen kaldte tingene ved deres rette navn. Får ejeren ikke svar på en henvendelse om forespørgsel på et areals status inden for de lovede 4 uger, så har man en *ikke-afgørelse*, som heller ikke kan påklages. Sætningen herefter begyndende med "ejeren m.fl. kan ikke uden tidsbegrænsning gennemføre..." er fuldstændig uklar og umulig at forstå. Den sætning er en klar ommer.

Arealberegning

Her beskrives det at fastslå et område til rette naturtype unødigt komplekst og indviklet. Så svært er det altså heller ikke, særligt ikke hvis botanikken ligger på rygraden af feltarbejderen. Bemærkelsesværdigt er det også, at det pointeres at der er "glidende overgange fra eng til mose", når meget af det foregående ellers har påpeget de ofte skarpe grænser langs indhegning, vej og andet. Tingene gøres unødigt komplicerede her.

Afsnittet om beskyttelsen af småbiotoper under størrelseskriteriet som "støder op til" beskyttet natur, som overholder størrelseskravet, synes sjældent at have sit ophæng i reel kommunal sagsbehandling. Det er i hvert fald så sjældent at se det som vejledningen signalerer slå igennem ude i praksis. Så selv om dette gentages både på side 25 og igen under "søer" på side 26, savner det eksempler fra praksis.

Undtagelser fra beskyttelsen

DN har på fornemmelsen at der kan være grund til at indskærpe over for i hvert fald visse kommuner, at en lokalplan eller et planlægningsmæssigt udlæg af sommerhusområder foretaget efter 1992 i bestående, beskyttet natur *ikke* fritager kommunerne fra at skulle vurdere efter § 3. Ringkøbing-Skjern Kommune har siden dette overhørigt i cirka 400 tilfælde, viser DN Ringkøbing-Skjerns arbejde. I øvrigt kan det forekomme mærkværdigt at heder, der blev beskyttede ved lov i 1983 fortsat skal have fokus på en skæringsdato fra 1992. Forklaringen mangler.

I øvrigt finder DN det lidt pudsigt at *undtagelserne* skal udpensles over mere end 4 tætskrevne sider, idet der er rigeligt med forklaringer i de respektive undtagelseslovgivninger. En vejledning om den beskyttede natur skal jo ikke nødvendigvis rumme svarene på alt.

Foranstaltninger der kræver dispensation

Hele dette afsnit sammenholdt med bilag 1 ser Danmarks Naturfredningsforening som en ny styrke i vejledningen, idet den her bliver mere konkret, mere baseret på eksempler, som alle læsere selv efter behov kan dykke videre ned i. Det er klogt og konstruktivt.

At vejledningen vil dække et "hul" i flere kommuners viden viser en hurtig gennemgang baseret på blot den seneste måneds naturfredningsarbejde. Sager hvor en kommune tillader voldsom drikkevandsindvinding under fredet og naturbeskyttet hængesæk mose med den begrundelse, at det er til almenvellet fordel og kommer til at foregå umiddelbart uden for naturområdet (men med potentiel tørlægning til følge), viser at vejledningen har potentiale til at ændre natursynet. Eller tag nu bare indledningen til afsnittet om vandløbsregulering, som DN på ingen måde er uenig i, og sammenlign så med de seneste måneders kommunalt finansieret og befordret ødelæggelse af Ryå. Der er mange andre eksempler på, at vejledningen skal finde sit publikum ude i de kommunale administrationer, hvis der skal vægt bag en sætning som "reglerne er under et udtryk for en generel samfundsmæssig interesse i, at de beskyttede naturtyper opretholdes og ikke løbende forringes". Under et kan DN vist roligt konstatere, at denne samfundsmæssige interesse ikke er blevet varetaget særlig omsorgsfuldt de seneste 10-15 år.

I afsnittet om *plejeplichten* for kommunerne kunne skruen strammes en ekstra gang ved at indføjede dette berettigede ord i selve underoverskriften, så den til afsnittet lyder "pligten til pleje af beskyttet natur ejet af kommuner", da DN fortsat oplever at mange kommuner helst vil undslå sig denne eneste forpligtigelse, der ikke kan løbes fra.

Administration af dispensationsbeføjelsen

Også dette afsnit er stærkt og konstruktivt i sin tilgang. Underafsnittene om vandfugleaftalen (AEWA) og flagermusaftalen (EUROBATS) er tilmed nye for DN i forhold til deres kobling til gældende § 3 beskyttelsen og administration. At der også indgår betragtninger om fokus på de mange små naturarealer (matrixen) og spredningsmulighederne for dyr og planter, er en værdifuld bonus. Til afsnittet om proportionalitet kan DN tilføje den helt nye afgørelse 18/051888 "Botanisk Forening vs Randers Kommune".

Fastsættelse af vilkår

Dette afsnit er ligeledes meget værdifuldt og konstruktivt. Underafsnittet om erstatningsbiotoper kunne overvejes udvidet en smule, og slet og ret kaldt erstatningsnatur, da det er sådan forholdet omtales i almindelighed. DN tilslutter sig afsnittene og pointerne, men man kunne tilføje et forsigtigt afsnit om den oftest ikke eksisterende erfaringsopsamling af det simple spørgsmål, om hvorvidt erstatningsnaturen (minus nye søer, som bare virker) nu reelt bliver en erstatning inden for rimelig tidshorizont. Afsnittet om mulig kompenserende plejeindsats på et tinglyst areal, så et allerede eksisterende, men forsømt naturområde kan komme til at "shine" som erstatning for et ødelagt naturområde af sammenlignelig karakter, er en væsentlig tilføjelse til paletten af muligheder ude i kommunerne. En tilføjelse omkring praksis i størrelsesforholdene kunne være væsentlig i den sammenhæng, hvor det samtidig bør fremgå at kompenserende pleje skal omfatte væsentlig mere end den sædvanlige dobbelte størrelse.

4. Samspil med andre dele af naturbeskyttelsesloven

Under afsnittene om fredninger indgår der en sætning, som bør rettes til jf. den omtale angivelsen har fået: "Der findes ca. 5000 større eller mindre fredede områder i Danmark..."

I afsnittet om Natura 2000-områder optræder et andet tal, som umiddelbart lyder højt, idet det fremgår, at "omkring 40 % af det § 3 beskyttede areal ligger i de såkaldte Natura 2000 områder". I betragtning af at 75 % af alle § 3 overdrev ligger *udenfor* Natura 2000 afgrænsninger lyder tallet 40 % højt.

I afsnittet om den generelle beskyttelse af visse dyre- og plantearter savner DN et afsnit om, hvordan Naturstyrelsen har mulighed for at give projekter en dispensation til eksempelvis flytning af sjældne orkideer; dispensationer som der ikke kan klages over, og som heller ikke annonceres offentligt. Afsnittet rummer heller ikke et ord om den til tider misbrugte "økologiske funktionalitet", til forklaring af hvorfor lige den aktuelle padde eller krybdyrbestand ikke er så vigtig i den store sammenhæng, da arten findes i flere gode, solide bestande uden for området.

5. Forholdet til anden lovgivning

I afsnittet fremføres det (igen) om end i en lidt mindre præcis formulering, at der i fredsskov ikke findes et minimumsareal for § 3 naturtyperne. Alle småklatter med mose, hede, små søer og små vandløb skulle derfor (i teorien) være beskyttet på linje med deres større naboer uden for fredsskovene. DN vil dog principielt stille spørgsmålstegn ved denne konklusion, der på ingen måde hænger sammen med det helt almindelige, private moderne skovbrug, hvor der drænes og omformes præcis ligeså intensivt som ude i landbrugslandet. En vældig administrativ udfordring er det desuden, at arealerne i private skove aldrig nogen sinde er blevet besigtiget hverken fysisk eller fra luftfoto, al den stund at dette er umuligt med standart luftfotos, der som hovedregel optages efter løvspring. Selv om der skrives, at "kommunen har også tilsynet med § 3 arealer, der opfylder størrelseskrav og som ligger i fredsskov", så kan DN ikke på stående fod nævne en eneste kommune, som har udført disse tilsyn i mere end enkeltsager. Hele afsnittet er derfor mest en hensigtserklæring.

I afsnittet om råstofgrave kunne det i en sætning tilføjes at mange råstofgrave reetableres til natur- og rekreative formål, hvorved tidligere landbrugsjord omdannes til næringsfattige miljøer med overdrev, grundvandssøer og næringsfattige skovtyper, der kan være hotspots for biodiversitet.

I afsnittet om beskyttede sten- og jorddiger kunne det fremhæves, at disse fra 1992 til 2004 var sideordnede med § 3 som § 4 i naturbeskyttelsesloven, hvorfor der er helt sammenlignelige formål med de to slags beskyttelser, der begge er vejledende og sigter imod at undgå "væsentlige ændringer" for at sikre formålet om bevaring af væsentlige kulturhistoriske og biologiske værdier for samfundet.

Til afsnittet om beskyttede, eller rettere fredede fortidsminder, kunne det tilføjes at vegetationen på gravhøje, langdysser og lignende i det åbne land er helt homolog med de historiske overdrev, al den stund at de blev skabt af tørv fra jernalderens og bronzealderens dyrknings- og græsningslandskab. Det kunne endda tilføjes at vegetation og kulturhistorie trives med plejefbrændinger.

6. Administrative bestemmelser

Dette afsnit som er uhyre væsentligt har der indsneget sig en decideret fejl i følgende slutning siden 56: "selvom en forudgående ansøgning må antages at ville være blevet afslået, er det dog ikke dermed givet at retlig lovliggørelse skal afvises. Det skal tages i betragtning at forholdet faktisk er etableret". Det korte modsvar her er "nej", det skal overhovedet ikke tillægges værdi eller vægt. Nævnet har gentagne gange slået fast i afgørelser, at netop retlige lovliggørelser, hvor der som hovedregel hverken er blevet ansøgt eller forespurgt før et projekt er gået ud over et § 3, skal *vurderes som om det foretagne ikke allerede var foretaget*. Sætningen bør derfor slettes, da det er totalt i modstrid med gældende praksis på området. Afsnittene om underretning og offentliggørelse harmonerer ikke helt, idet underretnings afsnittet fastslår, at "kommunalbestyrelsen skal skriftligt underrette følgende klageberettigede" hvorefter der så følger den velkendte liste med landsdækkende foreninger, hvortil Danmarks Naturfredningsforening naturligvis skal tælles. Omvendt står der i afsnittet om offentliggørelse, at offentliggørelsen skal ske, "hvis afgørelsen anses for at være af større betydning eller af almindelig offentlig interesse". Desuden kan offentliggørelsen ske "udelukkende på kommunens hjemmeside". "Skriftlig underretning" sidestilles altså med tavs annoncering på kommunernes hjemmeside, samtidig med at der ligger en *før-afgørelse* i hele spørgsmålet om hvorvidt en afgørelse er af "større betydning eller af almindelig offentlig interesse". I et af verdens mest intensivt opdyrkede landskaber uden fokus på naturpleje eller naturbevarelse er det sårbart at lade et system selv vurdere, hvad der er væsentlig eller ej, om det skal offentliggøres eller ej, om det skal puttes på en hjemmeside eller underrette klageberettigede skriftligt. Ikke-afgørelser, manglende klageadgang på afregistreringer og flytninger af artsfredede orkideer er da alt rigeligt.

Kommentarer til de medfølgende bilag

Bilag 1 og 2. DN noterer sig at Kammeradvokaten lavede bilag 2 i september 2017, for snart 2,5 år siden. Selv om praksis sædvanligvis følger tidligere afgørelser og linjer udstukket herfra, så kan der udmærket være truffet væsentlige Nævns afgørelser frem til cirka nu, som kan klæde nye sagsbehandlere bedre på. Uheldigvis er både bilag 1 men særlig bilag 2 beskæmmet ofre for en række slåfejl, ligesom en række især NKN afgørelser ikke lader sig fremsøge på Nævnenes Hus' afgørelsesportal. For den almindelige læser vil det derfor være noget opad bakke at finde frem til de konkrete afgørelser, som man skal lægge sin afgørelsespraksis op af. Her er blot nogle eksempler. Fra bilag 1 under gødskning og § 3, er henvist til NMK-510-

0055, som ikke findes, idet der formentlig sigtes til -00055. Fra bilag 2 har følgende afgørelser ingen søgbare resultater i Nævnenes Hus: NMK-501-00074 (formentlig tale om 510), NKN-131-00445, NKN-131-00386, NMK-510-0003 (formentlig -00003), NKN-131-00142, NKN-131-00484, mens afgørelsen i afsnit 4.3.2 savner sit NMK nummer (kun dato for afgørelsen).

Netop denne gennemgang af *væsentlige afgørelser og domme*, udstiller det forhold, at NKN afgørelser er blevet til NMK afgørelser som i dag, og det seneste lille årstid er erstattet med noget der i fremtiden bliver helt arbitrære koder i stil med "klageID 18/1234". Når man trods alt kan sjusse sig frem til hvilke slåfejl, der kan være tale om med NKN og NMK numre, så skyldes det *netop*, at der er en vis stringens i at eksempelvis "131" blev til "510" som gennemgående tematiske betegnelse for afgørelser om § 3 natur. De kommende vejledninger vil formentlig have endnu sværere ved at bringe den kollektive hukommelse på gлед.

Bilag 3: Oversættelsestabel fra § 3 til habitatnaturtyper er et godt forsøg, men savner en praktisk eller lovgivningsmæssig sammenhæng, ud over de forpligtigelser der ligger i habitatdirektivets forpligtigelser som også rækker udover Natura 2000 områdernes afgrænsninger for sammenlignelige habitatnaturtyper.

Bilag 4: Overskriften "historisk udvikling af beskyttede naturtyper" er temmelig misvisende, al den stund at DMU for flere år siden lavede en faglig rapport, der fastslog den historiske udvikling for vores nuværende § 3 naturtyper, selv om der var udfordringer med de historiske betegnelser for græsland, overdrev, udmark og ikke mindst Sønderjyllands placeringen hhv. indenfor, udenfor og igen inden for landets grænser. DET er den væsentlige historie om naturtypernes "historiske udvikling". Ikke en kort og ret ubetydelig placering af sigtens masketørrelse.

Bilag 5: Om marskens ødelagte enge er der reelt ikke mere at sige. Marsken er totalt ødelagt og hverken Natura 2000 udpegning eller udpegning til Nationalpark har kunne rokke ved det.

Bilag 6: Landbrugsstyrelsens støtteordninger er mere eller mindre irrelevante i denne vejledning, med mindre hensigten er at vejlede om landbrugsstøtteordninger

Bilag 7: Bemærkninger til lovgivningen er nyttige og mildt rystende, når man betænker hvad der er sket med al den oplejede natur siden hen.

Venlig hilsen

Jan Pedersen
Biolog og naturmedarbejder
DN Sekretariatet

From: Annebeth Hoffmann
Sent: Mon, 11 Feb 2019 19:35:25 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Sepideh Bashari; Marian Kaagh
Subject: MST-020-00099, Energinets hørings svar

Vedhæftet hørings svar fra Energinet om vejledning til Naturbeskyttelseslovens § 3.

Venlig hilsen

Annebeth Hoffmann
Seniorprojektleder
Miljø og Geoscience
+4561240344
aho@energinet.dk

ENERGINET
Eltransmission

Energinet Eltransmission A/S
Pederstrupvej 76
DK-2750 Ballerup
+4570102244
www.energinet.dk

Til Miljøstyrelsen
Sendt pr. mail til:
mst@mst.dk med kopi til: sebas@mst.dk
Journalnummer: MST-020-00099

ENERGINET
Eltransmission

Energinet
Tonne Kjærsvvej 65
DK-7000 Fredericia

+45 70 10 22 44
info@energinet.dk
CVR-nr. 39 31 48 78

Dato:
2019-02-11

Forfatter:
AHO/AHO

NOTAT

ENERGINETS HØRINGSSVAR TIL VEJLEDNING TIL NATURBESKYTTELSLOVENS § 3

Miljøstyrelsen har den 4. december 2018 sendt Udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper i høring med høringsfrist d. 13. februar 2019.

Energinet er ikke på høringslisten, ligesom i øvrigt andre offentlige bygherrer som f.eks. Vejdirektoratet og Banedanmark. Energinet vurderer, at denne vejledning, særligt dispensationspraksis, har væsentlig interesse for Energinet.

Energinet etablerer luftledninger, elkabler og gasledninger med tilhørende stationsanlæg både til havs og på land og indhenter myndighedstilladelser til havvindmølleparker. Energinet vil gerne på høringslisten for alle nye strategier, lovgivninger og vejledninger, som kunne have betydning i forbindelse med anlæg og evt. drift af disse anlæg.

Energinet vil gerne rose Miljøstyrelsen for bilagene til vejledningen, specielt "Resuméer af domme og klagenævnsafgørelser", det har manglet i den gamle vejledning.

Nedenfor fremgår vores høringssvar til konkrete afsnit af den nye vejledning til Naturbeskyttelseslovens § 3.

1. Administration af dispensationsbeføjelsen

1.1 Afsnit 3.5.1

"I princippet er således alle tilstandsændringer omfattet af forbuddet efter § 3. Ændringens væsentlighed er af betydning, når det skal afgøres, om der kan dispenseres. Uanset dette er der dog en nedre grænse for, hvad der kræver dispensation. Foranstaltninger kan være så perifere eller bagatelagtige, at de kan iværksættes uden dispensation. **Det antages, at det alene er ændringer, der har en mere varig karakter, som kræver dispensation.**"

Energinets kommentarer til sætningen markeret med fed:

Energinet kunne godt tænke sig en yderligere uddybning af hvordan "mere varig karakter" defineres og eksempler på hvad der således er af en "ikke varig karakter", og som derfor ikke kræver dispensation. Herunder gerne en præcisering af, om det evt. bør inddrages, hvor hurtigt en lignende naturværdi kan gendvikles på et areal.

For Energinet har dette relevans i forbindelse med eksempelvis nedgravning af et elkabel, med efterfølgende mulighed for retablering af vegetation. Det vil sige ofte en påvirkning som har "ikke varig karakter". Er der behov for dispensation til en sådan påvirkning, og hvis ja, er dis-

pensionspraksis så mere lempelig? Og endelig, hvad er sammenhængen mellem dette udsagn og f.eks. afsnit 3.6.20, hvor det fremgår at der skal søges dispensation til elanlæg (se første sætning nedenfor).

1.2 Afsnit 3.6.20

”3.6.20 Vej- og elanlæg

Etablering af vej- og ledningsanlæg gennem beskyttede naturtyper forudsætter dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, hvis anlægget ændrer tilstanden af det beskyttede område. En sådan dispensation gives ikke nødvendigvis, selvom den planlagte vej vil være eneste adgang til et område, der er udlagt som råstofvindingsområde, jf. MAD1998.1290. Offentlige vej- og elanlæg kræver tillige tilladelse efter naturbeskyttelseslovens § 20, jf. bekendtgørelsen om godkendelse af offentlige vej- og ledningsanlæg m.v. i det åbne land. Kommunalbestyrelsen bør træffe afgørelse om de nødvendige dispensationer fra § 3, når der foreligger en principgodkendelse til anlægget efter § 20”

Energinets kommentarer til afsnittet:

Energinet så gerne en præcisering af forholdet mellem en afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 20 fra Miljøstyrelsen og kommunernes efterfølgende § 3 dispensationssagsbehandling. Skal det læses således, at hvis der er givet en § 20 dispensation til et anlæg, så skal der også kunne gives dispensation efter § 3? Eller hvornår vil en kommune evt. kunne vurdere, at det ikke er muligt?

Herudover er det ikke alle el-anlæg der kræver § 20 tilladelse, men blot luftledninger. Dette bør fremgå af afsnittet.

Jf. tidligere kommentarer om midlertidige påvirkning og ikke-væsentlige påvirkninger bør det præciseres, om ikke-varige påvirkninger for elanlæg, kræver eller ikke kræver dispensation fra § 3. Og hvis det er en konkret vurdering om der kræves dispensation, hvilke forhold der bør inddrages.

Den første del af sætningen antager Energinet ikke er relateret til § 20 og afsnittet kunne med fordel deles op i to. Herunder kunne det uddybes, om de første to sætninger betyder, at man kan få tilladelse til et projekt (efter anden lovgivning, f.eks. VVM-proces), men efterfølgende ikke kan få lov til at etablere adgang til det pga. sektorlovgivning? Eller om det blot er fordi der er andre alternativer?

1.3 Afsnit 3.7:

”Der skal foreligge særlige omstændigheder, før der kan gives dispensation til foranstaltninger, som ændrer tilstanden i de beskyttede naturtyper, når ændringerne er væsentlige eller i modstrid med ønsket om at opretholde de pågældende naturtyper som sådanne.

Reglerne er under ét udtryk for en generel samfundsmæssig interesse i, at de beskyttede naturtyper opretholdes og ikke løbende forringes. Det er således ikke nok, at der er påvist en væsentlig jordbrugs- eller anden økonomisk eller rekreativ interesse i, at et indgreb finder sted jf. MAD2004.1096. For at et indgreb i området eventuelt kan accepteres, må der tillige enten være tale om et område, som ud fra naturbeskyttelseshensyn vurderes som uden særlig interesse, eller om et indgreb, der i sig selv ikke skønnes at medføre nogen afgørende forrykning af tilstanden i området jf. MAD2000.1105. Dog vil det ikke kunne udelukkes, at andre særlige interesser må tages i betragtning, herunder **særlige samfundsmæssige interesser i et projekt samtidig med at den pågældende naturlokalitet er af mindre interesse.”**

Energinets kommentarer til 1. sætning markeret med fed

Energinet foreslår at anden halvdel af sætningen slettes (samtidig med at den pågældende naturlokalitet er af mindre interesse). Det skyldes at vi mener, at der er praksis for, at der kan dispenseres til projekter af samfundsmæssig interesse, uanset den konkrete naturværdi af et område. Evt. kan der skrives noget om, at der i givet fald skal argumenteres med, at der ikke er

tilfredsstillende alternativer. Og med udgangspunkt i en argumentation ud fra det konkrete projekt, konkrete areal og evt. kompenserende foranstaltninger. Dette vurderer Energinet er i overensstemmelse med NMK-510-00918, idet nævnet siger, at der godt kan dispenseres til anlæg af samfundsmæssig interesse, hvis der ikke er tilfredsstillende alternativer.

Energinet kommentarer til 2. sætning markeret med fed:

Hvordan mener Miljøstyrelsen at "væsentlige ændringer i de beskyttede naturtyper" kan defineres? Betyder sætningen at ikke-væsentlige ændringer ikke kræver dispensation, eller er en sådan dispensation blot let at få? Nogle eksempler på ikke-væsentlige påvirkninger ville være fordelagtigt. Kan væsentlighed f.eks. defineres ud fra areal, således at en påvirkning af få kvadratmeter ikke kræver dispensation (eller gør dispensationen lettere at få)? Eller ud fra kort varighed, således at en dispensation f.eks. er nemmere at få (eller ikke kræves?), hvis naturtypen kan retablere sig f.eks. inden for et år (jf. formuleringen i afsnit 5.9.2 (s.30-31) i Naturstyrelsens vejledning til bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter fra 2011). Se også tidligere kommentar til afsnit 3.5.1.

1.4 Afsnit 3.8.1

Hvis det på baggrund af samfundsmæssige hensyn som forsyningsikkerhed eller trafiksikkerhed er nødvendigt at dispensere til forringende indgreb i § 3-områder, er det normalt en forudsætning, at der fastsættes vilkår om kompenserende foranstaltninger som erstatningspleje eller etablering af erstatningsbiotoper.

Energinet kommentarer til sætningen:

Energinet er usikker på, hvad der ligger i formuleringen "normalt". Generelt så Energinet gerne, at forudsætningerne for vilkår om udførsel af kompenserende foranstaltninger bliver tydeligere beskrevet. Herunder at der er mulighed for at undlade at stille vilkår om erstatningsnatur, f.eks. når påvirkningen er kortvarig og/eller omfatter et meget lille areal, f.eks. få kvadratmeter. Energinet oplever således generelt ikke vilkår om erstatningsnatur i disse to tilfælde.

Det kan f.eks. være når der er tale om en midlertidig påvirkning af et § 3-område i en kort anlægsfase af nogle ugers varighed med nedgravning af et elkabel, med efterfølgende reablering af den oprindelige naturværdi inden for relativt kort tid.

Ligeledes kan det være den permanente inddragelse af natur, hvor en højspændingsmast placeres i et § 3 område og hvor det er et mindre antal kvadratmeter der påvirkes.

Evt. kunne der laves en uddybende beskrivelse af proportionalitetsprincippet i forbindelse med vilkår. Det bør præciseres, om vilkår i den enkelte dispensation kun skal stå mål med naturforringelsen.

Herudover finder Energinet at det er unødvendigt at nævne forsyningsikkerhed og trafiksikkerhed som eksempler på samfundsmæssige hensyn. Det kan ikke være en udtømmende liste, men bør være en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, om et projekt har en samfundsmæssig interesse.

From: Jensen Casper Sylvester. CAJ45
Sent: Wed, 13 Feb 2019 07:22:00 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: Høringssvar: sagsnr. MST-020-00099

Høringssvar til Sepideh Bashari vedrørende " Udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper".

Venlig hilsen

Casper Sylvester Jensen

Biolog

Teknik & Miljø

Natur & Vandmiljø
Torvegade 74
6700 Esbjerg

Tlf. 76 16 51 20

caj45@esbjergkommune.dk
www.esbjergkommune.dk

Esbjerg
Kommune

Hørings svar til "Udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper"

Vedrørende marsken:

Miljøstyrelsen henviser i afsnittet om marskenge (side 19) til, at der har været behov for, at kriterierne for registreringen af ferske enge i marsken præciseres. Vejledningens tekst og det vedlagte bilag er mangelfuld og vildledende, idet den giver det indtryk, at der er særlige fugtigheds- og vegetationsforhold i marsken, som gør sig gældende. Miljø- og Fødevareklagenævnet har således udtalt følgende (NMK-510-007800): *"Særligt om de... omtalte beliggenheds- og fugtighedskriterier bemærket, at det ikke er afgørende for beskyttelsen, at et areal er særligt fugtigt eller lavt beliggende, idet disse kriterier nærmere må anses som karakteristika, der ofte, men ikke nødvendigvis, gør sig gældende for engarealer. Det, der normalt vil være udslagsgivende for spørgsmålet om registrering er den tilstedeværende botanik og arealets historie. Der gør sig på ovennævnte baggrund ikke særlige forhold gældende for områder i marsken, der kan bevirke, at registreringen skal foretages anderledes, end hvad der følger af nævnets praksis."* Miljø- og Fødevareklagenævnet henholder sig således til de generelle kriterier for eng, og hverken til NYT nr. 189, Lauritsen-udvalgets anbefalinger eller Naturstyrelsens notat (bilag 5).

Det vedlagte bilag 5 er udarbejdet af Naturstyrelsen i 2013 på baggrund af Lauritsen-udvalgets anbefalinger. Naturstyrelsens notat er således udarbejdet før klagenævnets afgørelser fra 2017, og inddrager derfor ikke nævnets vurderinger. Notatet lever således ikke op til klagenævnets praksis på området. Herudover er notatet i sig selv mangelfuldt i forhold til den oprindelige tekst udarbejdet til Lauritsen-udvalget. Blandt andet er størrelsen og antallet af de nævnte prøvefelter udeladt af Naturstyrelsens notat.

Teksten i vejledningen bør derfor revideres, således at der først og fremmest lægges vægt på, at der ikke forekommer særlige forhold i marsken, som kan bevirke, at §3-registreringen her skal foretages anderledes, end hvad der følger af sædvanlig praksis. Herefter kan evt. listes typiske engarter for marsken. Det vedlagte bilag 5 bør af de ovennævnte grunde udelades.

From: Jes Lind Bejer
Sent: Wed, 13 Feb 2019 22:27:14 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: Att.: Sepideh Bashari - MST-020-00099 - Friluftsrådets høringssvar vedrørende udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Kære Miljøstyrelse
Att.: Sepideh Bashari

Hermed fremsendes Friluftsrådets høringssvar vedrørende udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

Dbh. Jes

Jes Lind Bejer
Naturpolitisk konsulent

Direkte tlf: 40 33 21 67
E-mail: jes@friluftsradet.dk

Scandiagade 13, 2450 København SV, Telefon 33 79 00 79

Friluftsrådet udvikler friluftslivet, formidler natur og bæredygtighed og forbedrer rammerne for at opleve naturen. [Visionen er: Friluftsliv for alle – i en rig natur, og på et bæredygtigt grundlag.](#) Friluftsrådet er friluftorganisationernes paraply og administrerer desuden udlodningsmidler til friluftsliv.

Læs mere på www.friluftsradet.dk

Miljø- og Fødevareministeriet
Miljøstyrelsen
E-mail: mst@mst.dk
Att.: Sepideh Bashari

13. februar 2019

Høring – Udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Sagsnummer: MST-020-00099

Friluftsrådet takker for muligheden for at afgive kommentarer til udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

Friluftsrådet finder det generelt positivt, at vejledningen om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper nu opdateres. Der er således fortsat et stort behov for fokus på Danmarks § 3-beskyttede natur, da de omkring 300.000 registrerede arealer udgør et vigtigt bidrag til beskyttelsen af den danske natur og de naturoplevelser, som det giver til friluftslivet.

Nedenfor anføres de konkrete bemærkninger til den reviderede vejledning under de relevante kapiteloverskrifter.

Indledning

Det fremgår af afsnit 1.1, at *"opdateringen af vejledningen særligt haft fokus på at supplere med nyere praksis fra Miljø- og Fødevareklagenævnet og domstolene efter 2008."*, og at der derudover er foretaget en række generelle opdateringer. Som nævnt ovenfor finder Friluftsrådet det positivt med opdateringerne af de nævnte områder, men derudover vil det generelt styrke vejledningen, hvis fx kapitel 2 om de beskyttede naturtyper, der udgør genstandsfeltet for vejledningen, ligeledes opdateres systematisk jf. bemærkningerne nedenfor.

Beskyttede naturtyper

I hele kapitlet om de beskyttede naturtyper savnes der konsekvens i beskrivelserne af de forskellige naturtyper, ligesom der savnes en ensartet opdeling af de karakteristika, som beskrives, for hver enkelt naturtype. Det er således ikke klart, hvorfor beliggenhed, vegetation samt afgrænsning ikke konsekvent beskrives for de forskellige naturtyper, da det ville styrke forståelsen af forskelle og ligheder mellem naturtyperne og dermed også afgrænsningen og udpegning af naturtyperne. I den forbindelse kunne informationer fra feltskemaerne, der anvendes ved besigtigelsen af naturarealerne, også oplagt inddrages i beskrivelsen af naturtyperne, hvilket ville styrke anvendeligheden af vejledningen. Inddragelsen heraf er særligt oplagt, da den generelle tilgang i forvejen er beskrevet under afsnit 3.1.3.

Administration af reglerne om beskyttede naturtyper

Friluftsrådet finder det positivt, at vejledningen er blevet styrket i dette kapitel blandt andet med afsnittene om "Foranstaltninger der kræver dispensation" inklusiv eksempler, "Administration af dispensationsbeføjelsen" samt "Fastsættelse af vilkår", hvor eksemplerne er med til at gøre vejledningen konkret og anvendelig, ligesom der suppleres med væsentlig ny information i afsnittene.

Underafsnit 3.8.1 om "vilkår om erstatningsbiotoper" under "fastsættelse af vilkår" kunne dog med fordel suppleres med langt flere detaljer og nuanceringer fra rapporten "Erstatningsnatur – erfaringer og muligheder" udgivet af DCE i 2018.

Fx kan nogle af konklusionerne fra rapporten vedrørende den videnskabelige usikkerhed om mulighederne for erstatning generelt inddrages i vejledningen for at klargøre spørgsmålet om de (ofte manglende) muligheder for at etablere erstatningsnatur. I rapporten slås det således blandt andet fast, at *"Der er meget lidt dokumentation af langtidseffekter både fra Danmark og i den internationale litteratur"* (s. 160).

I forhold til vejledningens tekst om uerstattelige naturtyper, hvor højmoser og lichenheder, væld og vældmoser, og søer med hængesæk mv. nævnes, kunne disse også oplagt opdateres med rapportens vurdering af, at *"En række naturtyper er så unikke, at de i princippet er uerstattelige. Et godt eksempel er højmoserne, der dannes ved tørveopbygning gennem tusindvis af år (og under særlige klimatiske forhold), men også relativt upåvirkede naturarealer med en ekstremt lav tilgængelighed af næringsstoffer, såsom våde heder, kalkoverdrev, næringsfattige enge og rigkær, kan være uhyre vanskelige eller umulige at genskabe ved udtagning af dyrkede marker, da de forudsætter helt særlige jordbunds- og fugtighedsforhold"* (s. 160).

Endeligt vil det i vejledningssammenhæng og i forhold til størrelsen af erstatningsarealer også være relevant at nævne rapportens konklusion om, at *"Man vælger ofte at udlægge et større erstatningsareal for at kompensere for tabet af et levested og dets naturkvalitet og for at sikre det nye område bedre betingelser for at udvikle en god naturtilstand med større robusthed, variation og beskyttelse af kerneområde mod negative påvirkninger fra den omgivende arealdrift."* (s. 157).

Samlet set er der således med den nye rapport fra DCE om erstatningsnatur gode muligheder for at kvalificere og præcisere vejledningens afsnit "vilkår om erstatningsbiotoper".

I lighed hermed bør teksten om "fredningernes omfang og indhold" (4.1.3) ligeledes nuanceres med de mere detaljerede oplysninger om fredninger fra rapporten "Rapport om rubricering af danske fredninger i IUCN-kategorier" udarbejdet af IUCN-Danmark for Miljøstyrelsen i 2018.

Forholdet til anden lovgivning

Under afsnit 5.1 gennemgås forholdet til skovloven vedrørende § 3-arealer. I den forbindelse udredes de forskellige tilsynsforpligtelser for hhv. kommuner, Miljøstyrelsen og Naturstyrelsen afhængigt af størrelsen på naturtypen og det lovgivningsmæssige ophæng. I den forbindelse anføres det bl.a., at Miljøstyrelsen har et *"ikke aktivt og opsøgende"* tilsyn, men i stedet gennemfører tilsyn på baggrund af *"eksempelvis en naboklage eller hvis Miljøstyrelsen på anden måde bliver opmærksom på et ulovligt forhold"*. Under afsnittet om skovlovens § 28 står der videre, at Miljøstyrelsen fører tilsyn med småbiotoperne – uden at det dog præciseres, om tilsynet er aktivt og opsøgende.

Set i lyset af at offentligheden generelt ikke har adgang til privat skov, hvor dette ikke kan ske ad stier eller veje, bør det stå helt klart i vejledningen, hvem der har tilsynsforpligtelsen og om denne er aktiv eller ikke er opsøgende. Og i det omfang den ikke er opsøgende, bør det forklares, hvordan tilsynet så reelt realiseres, da der ikke kan forventes naboklager i det omfang, at offentligheden ikke har adgang til de private skove, hvor der ikke er stier og veje. Da de lovgivningsmæssige forhold videre kompliceres af skovlovens § 11 stk. 2, der giver mulighed for terrænændringer, som er nødvendige for skovdriften, bør dette afsnit

gennemskrives med henblik på at afklare hvilke ændringer, der er lovlige, ansvarsfordeling og tilsynsforpligtelser i praksis, så dette står helt klart for kommuner og relevante styrelser.

Med venlig hilsen

Jes Lind Bejer
Naturpolitisk konsulent

From: Lars Kaalund
Sent: Tue, 12 Feb 2019 08:25:27 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Lars Kaalund
Subject: att: Sepideh Bashari, . MST-020-00099.

Hermed KL's høringssvar på udkast til vejledning om §3 natur

Med venlig hilsen

Lars Kaalund

Chefkonsulent
Teknik og Miljø

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København

D +45 3370 3753
E LAKA@kl.dk

T +45 3370 3370
W kl.dk

mst@mst.dk

att. til Sepideh Bashari
sagsnr. MST-020-00099

KL hørings svar på vejledning om NBL §3 beskyttede områder

KL takker for høringen, og sender hermed nogle tekstnære bemærkninger til udkastet. Det er en fin opdateret vejledning hvor særligt de ekstra henvisninger til domme og afgørelser er en væsentlig forbedring.

Tekstnære bemærkninger:

Side 19 - 2.9.4: Der foreslås en lille sproglig ændring for at indikere at nogle oplysninger er partiske og de bør alene anvendes når de understøttes af andre neutrale observationer. ””Bedømmelsen af omlægningshyppigheden m foretages på grundlag af tidligere registreringer, og tilgængelige luftfotos evt. understøttet af oplysninger fra ejeren om driftshistorikken. ”

Siden 19 - NKN-131-00445 (samt side 32: 3.5.1 nkn-131-00155). Det er vigtigt at de afgørelser, der bruges i vejledningen er let tilgængelige. Denne afgørelse ses ikke i hverken Shultz, Karnov eller Nævnetshus arkiv over afgørelser? Vedlæg den evt. som bilag.

Det findes skævt, at der til afsnittet 2.9.3 er nævnt 2 MAD, der begge har udfaldet, at arealet ikke er beskyttet. Der er mange afgørelser hvor udfaldet er noget andet – kunne der medtages sådanne eksempler?

Side 19 - Miljøstyrelsen henviser i afsnittet om marskenge til, at der har været behov for, at kriterierne for registreringen af ferske enge i marsken præciseres. Vejledningens tekst og det vedlagte bilag er mangelfuld og vildledende, idet den giver det indtryk, at der er særlige fugtigheds- og vegetationsforhold i marsken, som gør sig gældende. Miljø- og Fødevarerklagenævnet har således udtalt følgende (NMK-510-007800): ”Særligt om de... omtalte beliggenheds- og fugtighedskriterier bemærket, at det ikke er afgørende for beskyttelsen, at et areal er særligt fugtigt eller lavt beliggende, idet disse kriterier nærmere må anses som karakteristika, der ofte, men ikke nødvendigvis, gør sig gældende for engarealer. Det, der normalt vil være udslagsgivende for spørgsmålet om registrering er den tilstedeværende botanik og arealets historie. Der gør sig på ovennævnte baggrund ikke særlige forhold gældende for områder i marsken, der kan bevirke, at registreringen skal foretages anderledes, end hvad der følger af nævnets praksis. ”Miljø- og Fødevarerklagenævnet henholder sig således til de generelle kriterier for eng, og hverken til NYT

Dato: 11. februar 2019

Sags ID: SAG-2018-07758
Dok. ID: 2713665

E-mail: LAKA@kl.dk
Direkte: 3370 3753

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 1 af 3

nr. 189, Lauritsen-udvalgets anbefalinger eller Naturstyrelsens notat (bilag 5).

Det vedlagte bilag 5 er udarbejdet af Naturstyrelsen i 2013 på baggrund af Lauritsen-udvalgets anbefalinger. Naturstyrelsens notat er således udarbejdet før klagenævnets afgørelser fra 2017, og inddrager derfor ikke nævnets vurderinger. Notatet lever derfor ikke op til klagenævnets praksis på området. Herudover er notatet i sig selv mangelfuldt i forhold til den oprindelige tekst udarbejdet til Lauritsen-udvalget. Blandt andet er størrelsen og antallet af de nævnet prøvofelter udeladt af Naturstyrelsens notat.

Teksten i vejledningen bør derfor revideres, således at der først og fremmest lægges vægt på, at der ikke forekommer særlige forhold i marsken, som kan bevirke, at §3-registreringen her skal foretages anderledes, end hvad der følger af sædvanlig praksis. Herefter kan evt. listes typiske engarter for marsken. Det vedlagte bilag 5 bør af de ovennævnte grunde udelades.

Side 20 – vi vil gerne have et eksempel på afgørelse fra sandet jord hvor biologisk overdrev kan udvikle sig på meget kortere tid end tilfældet i de anførte afgørelser. Der kan henvises til NKN-131-00186 om overdrev i grusgrav der udviklede sig på 11 år fra endt graveaktivitet.

Side 20 - at "de historiske overdrev er en delmængde af de biologiske". Det kan forstås sådan, at de vegetationsmæssige kriterier altid skal være opfyldt for et historisk overdrev er beskyttet. I Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper fra 1993 står der på side 25: "Enkelte historisk eller landskabeligt værdifulde overdrev kan dog være omfattet, selv om de er artsfattige på grund af sprøjtning, gødskning, eller overgræsning." Gælder det stadig efter lovændringen i 2004, at historiske overdrev kan være beskyttede, selv om de ikke opfylder vegetationskriteriet til et biologisk overdrev? Eksempelvis kan nævnes kvælstofbelastede kystskrænter, der grundet manglende pleje og atmosfærisk ammoniakdisposition er groet til arter, der ikke indikere et biologisk overdrev.

Side 26 - 3.3.1 To afgørelser der begge peger på, at fremmedelementerne udgjorde en for stor del – hvad med en sag der viser noget andet?

Side 35 - Kan miljøvenlige energiformer begrunde dispensation? Det kan ikke stå alene. De nævnte afgørelser er jo begrundet i noget andet: samfundsmæssig betydning (da en stor gruppe borgere), og ringe naturværdi hvor tilstandsændringen alene er af midlertidig karakter. Dette bør tydeliggøres i teksten.

Side 37 - 3.6.13: Der kan evt. henvises til NMK-510-00546, ekstensiv drift I biologisk overdrev – fræsning og isåning var en del af den ekstensive lovlige drift og medførte ikke at overdrevet ikke var beskyttet.

Side 44 - 3.7.8:MFK 18/05188, ny afgørelse om proportionalitet kunne være god at henvise til.

Dato: 11. februar 2019

Sags ID: SAG-2018-07758
Dok. ID: 2713665

E-mail: LAKA@kl.dk
Direkte: 3370 3753

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 2 af 3

Side 54 - 5.2.2 nederst – kategori 2-natur – her bør gøres opmærksom på funktionelt sammenhængende arealer – de fremgår ikke af noget ”officielt” lag og der skal derfor foretages en konkret vurdering.

Med venlig hilsen

Lars Kaalund, Chefkonsulent KL

Dato: 11. februar 2019

Sags ID: SAG-2018-07758
Dok. ID: 2713665

E-mail: LAKA@kl.dk
Direkte: 3370 3753

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 3 af 3

From: Joakim Steinsvåg
Sent: Wed, 13 Feb 2019 08:19:07 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: Høringssvar vedr. ny § 3-vejledning

Att. Sepideh Bashari
Sagsnr. MST-020-00099.

Med venlig hilsen

Joakim Steinsvåg
Landskabsforvalter og naturmedarbejder
Vand og VVM

KØBENHAVNS KOMMUNE
Teknik- og Miljøforvaltningen
Byens Anvendelse

Njalsgade 13, 2013
Postboks 380
2300 København S

Mobil 2036 5718
E-mail ck78@kk.dk
EAN 5798009809452

Miljøstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

13. februar 2019

Sagsnr.
2019-0002649

Dokumentnr.
2019-0002649-2

Hørings svar vedr. ny § 3-vejledning

Københavns Kommune har følgende bemærkninger til Miljøstyrelsens udkast til ny vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

Om lovliggørelse på Naturstyrelsens areal

I vejledningen (s. 65) står der:

"I de tilfælde hvor kommunen har truffet afgørelse om afslag på retlig lovliggørelse og der efterfølgende skal ske en fysisk lovliggørelse kan det hensigtsmæssigt ske i en dialog mellem kommunen og Naturstyrelsen."

Det vil nok være hensigtsmæssigt med en dialog, men vi vil anmode om at ansvaret for lovliggørelsen tydeligt bliver placeret hos den ene eller den anden myndighed. Som Københavns Kommune ser det, er det tilsynsmyndigheden, altså Naturstyrelsen, der skal sikre at lovliggørelsen bliver udført.

Sondring mellem forskellige naturtyper

Det fremgår flere steder i vejledningen at sondring mellem forskellige § 3-naturtyper er uden praktisk betydning. Vi vil opfordre til at revurdere om dette nødvendigvis er rigtigt. Forskellige indgreb og plejeforanstaltninger kan være skadelig for én naturtype, men gavnlig eller neutrale for en anden. Vi mener derfor det kan være afgørende at vide hvilken naturtype der er tale om, i forbindelse med dispensationsansøgninger om indgreb eller pleje. F.eks. kan udledning af rent saltvand til en strandeng være uproblematisk, mens samme udledning til en fersk eng vil være problematisk.

Vurdering af moser

Afsnit 2.5.1:

"Da det er uden betydning, om der er tørvelag i mosen, bør der primært lægges vægt på botaniske forhold. Hydrologiske og/eller geologiske kriterier forudsættes kun anvendt, hvis der foreligger tegn på kulturbetingede indgreb, som hindrer en botanisk bedømmelse. Her tænkes f.eks. på nylig opløjning, opfyldning eller anden intensiv

Vand og VVM

Njalsgade 13
Postboks 380
2300 København S

EAN nummer
5798009809452

jordbearbejdning, hvorved terrænforhold er ændret, eller naturlig vegetation er fjernet. Også afgrænsningen mellem moser og andre naturtyper foretages først og fremmest ud fra botaniske kriterier. Arealer betegnes således som mose, når de naturligt forekommende moseplanter dominerer i forhold til plantearter fra andre naturtyper. Endvidere karakteriseres moser ofte ved et ujævnt overfladerelief”.

Det undrer os, at det kun er når der foreligger kulturbetingede indgreb, at hydrologiske kriterier forudsættes anvendt. Det er jo tilstedeværelsen af vand, der gør en mose til en mose. Den flora, der er tilknyttet moser, er netop betinget af fugtighedsgraden.

Internationale forpligtelser

Afsnit 3.7.2 omhandler internationale forpligtelser, som f.eks. Bernkonventionen, men det præciseres ikke nærmere hvad disse forpligtelser indebærer. Hvis de har betydning for § 3-sagsbehandlingen, bør det præciseres hvad de betyder. Hvis de ikke har betydning, kan omtalen af dem med fordel udelades, da det ellers kan skabe usikkerhed.

Regnvandsbassiner

Afsnit 3.6.7:

”Regnvandsbassiner, der er omfattet af § 3, vil som udgangspunkt kunne vedligeholdes på sædvanlig måde, uden at det kræver dispensation, idet sådant arbejde normalt ikke indebærer en ændring af søens tilstand...” Vi vil opfordre til at vejledningen præciserer hvorvidt dette udgangspunkt også gælder i de tilfælde, hvor der inden den første oprensning har indfundet sig et naturligt plante- og dyreliv.

Hvis man i det ovenstående scenarie ikke kan oprense uden dispensation, ville det være hensigtsmæssigt, hvis der fandtes mulighed for at man som grundejer kan anlægge et regnvandsbassin, som kan vedligeholdes selvom der indfinder sig et naturligt dyre- og planteliv. Dette kunne f.eks. være ved en sær aftale, jf. genopdykningsretten i § 6, i lov om drift af landbrugsjorder. På denne måde åbner man op for, at regnvandsbassiner ikke nødvendigvis oprenses så ofte, at der slet ikke vil kunne være et naturligt dyre- og planteliv i bassinet, samtidigt som man undgår at regnvandsbassinet opnår § 3 status.

Kriteriet ”naturligt dyre- og planteliv” kunne med fordel beskrives nærmere, herunder hvornår dyre- og plantelivet i et regnvandsbassin er naturligt. Er det nok, at der overhovedet er et dyre- og planteliv,

eller skal det have en bestemt karakter, omfang, artssammensætning eller lignende.

Med venlig hilsen

Joakim Steinsvåg
Landskabsforvalter og naturmedarbejder

From: Sara Fenger
Sent: Tue, 12 Feb 2019 14:14:59 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse;Sepideh Bashari
Subject: Sagsnr. MST-020-00099: Hørings svar vedrørende udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Til Miljøstyrelsen, att.: Sepideh Bashari

Se venligst vedhæftede.

Med venlig hilsen

Sara Fenger

Senior Legal Counsel, Advokat

Københavns Lufthavne A/S / Box 74, Lufthavnsboulevarden 6, 2770 Kastrup

CVR: 14 70 72 04 / Tlf.: +45 29 83 85 56 / E-mail: sara.fenger@cph.dk

Miljøstyrelsen
Att.: Sepideh Bashari

Københavns Lufthavne A/S
Box 74
Lufthavnshouvej 6
2770 Kastrup
www.cph.dk

Sendt pr. mail til mst@mst.dk og sebas@mst.dk

Tlf.: +45 32 31 32 31
Fax: +45 32 31 31 00
E-mail: cph@cph.dk
CVR: 14 70 72 04

København, 12. februar 2019

Jeres sagsnr. MST-020-00099: Høringssvar vedrørende udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Københavns Lufthavne A/S (CPH) takker for muligheden for at komme med høringssvar i forbindelse med høringen vedrørende udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

CPH ejer og driver Københavns Lufthavn i Kastrup og Roskilde Lufthavn, og reglerne vedrørende beskyttede naturtyper er relevante for CPH, eksempelvis i relation til beskyttelse af flysikkerheden. For CPH er det derfor vigtigt, at reglerne administreres korrekt, og uden at der opstår tvivl om fortolkningen af lovgivningen. Dette letter sagsbehandlingen for både myndighederne og CPH. Vores kommentarer skal ses i lyset heraf. CPH har fokuseret på de dele af vejledningen, der er snævert relevante for flysikkerheden.

Bemærkninger til udkastet til vejledningen

I afsnit 3.5, "*Foranstaltninger, der kræver dispensation*", nævnes, at "*Efter lovens § 65, stk. 3, kan kommunerne i særlige tilfælde dispensere fra forbuddet i § 3, stk. 1-3.*" Den i teksten omtalte hjemmel er i naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2, og ikke § 65, stk. 3. Dette skal også rettes andre steder i vejledningen.

Det kan desuden overvejes, om der med "foranstaltninger" i overskriften til afsnittet nærmere menes "tilstandsændringer".

Eksemplerne opregnet i afsnit 3.6, "*Eksempler på foranstaltninger der kræver dispensation*", forstås i forlængelse af afsnit 3.5 som eksempler på aktiviteter mv., der kan kræve dispensation efter § 65, stk. 2. Igen kan det overvejes, om overskriften skal ændres.

Afsnittet indeholder underafsnittet 3.6.9, "*Birdstrikes*", der dog ikke er en aktivitet eller lignende, som kræver dispensation, men derimod efter praksis beskriver et hensyn, som kan begrunde, at der henholdsvis gives eller gives afslag på en dispensation, afhængigt af, hvad der overvejes i det konkrete tilfælde. Afsnittet bør derfor flyttes til eksempelvis vejledningens afsnit 3.7, "*Administrationen af dispensationsbeføjelsen*", eller andet relevant sted, da afsnittet hører hjemme, hvor hensynene, der taler for og imod dispensation, beskrives.

Det er hensynet til flysikkerheden generelt, og ikke kun risikoen for birdstrikes, der er relevant at inddrage. I afsnit 3.6.9, "*Birdstrikes*", er alene kollisioner mellem fugle og fly omtalt. Det bør dog fremgå af vejledningen, at hensynet til flysikkerheden er et generelt hensyn, der skal inddrages, hvor det er relevant. Afsnittet bør derfor omdøbes.

Hvorvidt hensynet til flysikkerheden taler for en dispensation eller for afslag på en dispensation, afhænger af, hvad der overvejes i de enkelte tilfælde¹. Overvejes eksempelvis en tilstandsændring af en § 3-beskyttet naturtype, som har eller vil medføre en fugletiltrækkende effekt, taler hensynet til flysikkerheden for afslag på en dispensation hertil. Overvejes derimod eksempelvis en tilstandsændring af en § 3-beskyttet naturtype, som vil reducere området's fugletiltrækning, taler hensynet til flysikkerheden for at give en dispensation. Dette kan med fordel fremgå af vejledningen.

Miljøstyrelsen har efter telefonisk drøftelse anmodet om at modtage et udkast til en tekst til vejningen vedrørende hensynet til flysikkerheden. Det foreslås, at teksten kunne udformes som følger, afhængigt af den kontekst, afsnittet eventuelt vil stå i:

”x.x.x Hensynet til flysikkerheden

Hensynet til flysikkerheden er relevant, når det skal overvejes, hvorvidt der skal gøres undtagelser fra lovens § 3, stk. 1-3, og gives dispensation i henhold til lovens § 65, stk. 2. Natur- og Miljøklagenævnet har således fastslået, at hensynet til flysikkerheden er relevant for vurderingen af, om der bør meddeles dispensation fra forbuddet mod tilstandsændringer (nævnets sag NMK-510-00132).

I nærheden af lufthavne er det blandt andet vigtigt at være opmærksom på risikoen for birdstrikes, dvs. kollisioner mellem fugle og fly. Overvejes eksempelvis en tilstandsændring af en § 3-beskyttet naturtype, som har eller vil medføre en fugletiltrækkende effekt, taler hensynet til flysikkerheden for afslag på en dispensation hertil. Overvejes derimod eksempelvis en tilstandsændring af en § 3-beskyttet naturtype, som vil reducere den fugletiltrækkende effekt, taler hensynet til flysikkerheden for at give en dispensation.

Naturklagenævnet har historisk lagt vægt på bestemmelser, som Statens Luftfartsvæsen (i dag Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen) har udarbejdet for civil luftfart (BL 3-16, 4. udgave – bekendtgørelse nr. 9103 af 31. januar 2005), og en vejledning til flyvepladser fra Dansk Fuglekollisionskomité vedrørende anlæg med risiko for tiltrækning af fugle nær flyvepladser, 2010. En relevant bestemmelse i forhold til inddragelse flysikkerheden findes i dag også i artikel 9, litra e, i EU-Kommissionens Forordning 139/2014 af 12. februar 2014. Naturklagenævnet har på baggrund af ovenstående fastslået i en række afgørelser, at spørgsmålet om begrænsning af vådområder af hensyn til flysikkerheden bør afgøres ved en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde og ikke ved anvendelse af absolutte afstands- eller størrelseskrav (se NKO 251).

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i forbindelse med en række afgørelser udtalt, at rapporten fra Dansk Fuglekollisionskomité på et gennearbejdet videnskabeligt grundlag kommer med saglige og meget konkrete anbefalinger til administrationen i forbindelse med nyetablering af vådområder nær lufthavne. Det er på denne baggrund nævnets opfattelse, at administration på området må ske på baggrund af en konkret vurdering af forholdene i den enkelte sag og med udgangspunkt i de zoneangivelser, der er en del af rapporten. Som det fremgår af

---

¹ Eksempelvis Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 8. marts 2011 i sag om registrering af et beskyttet vandhul i Tårnby Kommune, J.nr.: NMK-510-00132

de refererede afgørelser i NKO 456, opererer rapporten med zoner på henholdsvis 0-6 km og 6-13 km fra flyvepladsen. Der er således sket en praksiskorrektion i retning af, at der nu tages udgangspunkt i de omhandlede zoneangivelser. Relevant i dag er også den nyere tekniske rapport Vådområder, flyvepladser og risiko for bird strikes fra 2015, udarbejdet af DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.”

--000--

Såfremt der er spørgsmål til ovenstående, står jeg naturligvis til rådighed.

Med venlig hilsen

Sara Fenger
Senior Legal Counsel, Advokat

From: Marie Juul Rohde
Sent: Mon, 18 Feb 2019 16:43:48 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Sepideh Bashari;Anders Juel
Subject: Høringssvar revideret vejledning om NBL § 3-beskyttede naturtyper - Sagsnr. MST-020-00099

Att: Sepideh Bashari

Vedrørende sagsnummer MST-020-00099

Hermed fremsendes Landbrug & Fødevarers høringssvar til udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper. Der er som bilag endvidere vedlagt en række artikler fra landbrugsinfo.dk, der henvises til i høringssvaret.

Efter aftale med Anders Juel har L&F fået høringsfristen forlænget til 18. februar 2019.

Skulle høringssvaret give anledning til spørgsmål eller kommentarer, er I velkomne til at kontakte undertegnede.

Venlig hilsen

Marie Juul Rohde
Seniorrådgiver
Vand & Natur
Landbrug & Fødevarer

T +45 3339 4224 | M +45 3083 1046 | E mjk@lf.dk

Landbrug & Fødevarer FmbA

Axelborg, Axeltorv 3 · DK-1609 København V
www.lf.dk

Landbrug & Fødevarer er erhvervsorganisation for landbruget, fødevarer- og agroindustrien. Med en eksport på 156 milliarder kroner årligt og med 186.000 beskæftigede repræsenterer vi et af Danmarks vigtigste eksporterhverv. Ved at nytænke og synliggøre erhvervets bidrag til samfundet sikrer vi vores medlemmer en stærk placering i Danmark og globalt.

Miljøstyrelsen
mst@mst.dk
Att Sepideh Bashari, sebas@mst.dk

Landbrug & Fødevarer FmbA

Axelborg, Axeltorv 3
DK 1609 København V

T +45 3339 4000

F +45 3339 4141

E info@lf.dk

W www.lf.dk

CVR DK 25 52 95 29

Hørings svar vedrørende udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper. Sagsnr. MST-020-00099

Landbrug & Fødevarer takker for det fremsendte høringsmateriale vedrørende revision af administrationsvejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper. Hørings svaret er udarbejdet med bidrag fra SEGES. Nedenfor er først en række mere generelle kommentarer til vejledningen, og herefter følger specifikke bemærkninger til udkastet til vejledningstekst. Der henvises endvidere til flere faglige artikler på www.landbruginfo.dk, som uddyber relevante problemstillinger vedrørende administrationen af naturbeskyttelseslovens § 3 (NBL § 3).

Relevante initiativer i Naturpakken

Det fremgår af høringsmaterialet, at revisionen af vejledningen sker som led i opfølgning på Aftale om Naturpakke fra maj 2016, hvoraf det bl.a. fremgår, at der er brug for at styrke hhv. informationen til lodsejerne om § 3-beskyttet natur, kommunikationen mellem myndigheder og landmænd samt vejledningsindsatsen. Det er tre vigtige indsatsområder, som Landbrug & Fødevarer bakker op om. Den dynamiske beskyttelse efter NBL § 3 forudsætter et godt kendskab til reglerne og forståelse for registreringens vejledende karakter. Derfor mener L&F, at det er helt afgørende med en vedholdende og kontinuerlig oplysnings- og vejledningsindsats om reglerne målrettet lodsejere i det åbne land.

Vi er derfor også positive overfor de øvrige initiativer, der er blevet gennemført som opfølgning på Aftale om Naturpakke, som bidrager til at øge kendskabet og gøre adgang til information om beskyttelsesstatus lettere tilgængelig. Her tænkes på appen for Beskyttet natur samt tjenesten "Din natur".

Administrationen af naturbeskyttelseslovens § 3 har meget stor bevågenhed og berører i stor udstrækning vores medlemmer. Landbrug & Fødevarer fik derfor i 2017 mulighed for at komme med input til det - på daværende tidspunkt - forestående arbejde med en revision af administrationsvejledningen. Det vil vi gerne kvittere for – og vi kan samtidig med tilfredshed konstatere, at Miljøstyrelsen på en række punkter har imødekommet vores ønsker til udbygning og justering af vejledningen.

Behov for opdatering af registreringsvejledning

Det skal dog samtidig kraftigt understreges, at vi fortsat ser et stort behov for en revision og opdatering af registreringsvejledningen. Som tidligere påpeget, havde det været oplagt samtidig at foretage en opdatering og sammenskrivning af de to vejledninger i forbindelse med nærværende revision. De sager vi møder, omfatter ofte definition af naturtyperne, afgørelser af om og hvornår beskyttelsen er indtrådt, der hviler på skøn uden præcise dokumentationskrav, hvilket gør det meget vanskeligt for ejer og bruger selv at orientere sig om retsstillingen og forholde sig til afgørelserne. Det er en bekymrende retsstilling.

Den nuværende registreringsvejledning er ikke tilstrækkelig præcis og efterlader - specielt for naturtyperne fersk eng og biologiske overdrev - et stort rum for udøvelsen af myndighedernes skøn, ved afgørelse om beskyttelsesstatus.

Miljø- og fødevareklagenævnet har i en række sager tilsyneladende lagt stigende vægt på vegetationskriteriet ved afgørelse om registreringer af beskyttet natur. Afgørelserne efterlader det indtryk, at klagenævnet sædvanligvis ikke går nærmere ind i kommunernes fortolkninger af vegetationskriteriet, men primært forholder sig til, om det er anvendt.

Udfordringen er imidlertid, at vegetationskriteriet ikke er præcist, udtømmende eller afgrænset defineret, hverken i loven, bekendtgørelser eller vejledningstekst. Det er således ikke muligt med en artsliste alene, med særlig stor videnskabelig sikkerhed, at fastslå, om de fundne arter på et undersøgt areal beskriver en vegetation, der skal henregnes til en beskyttet naturtype.

Den vegetation, der indfinder sig på et areal, f.eks. efter dyrkningsophør, er meget afhængig af betydende miljøvariabler som fugtighed, lystilgængelighed, jordbund, næringstilgængelighed, dyrkningshistorie og kontinuitet. Forskellige plantearter klarer sig forskelligt i konkurrencen med andre arter under forskellige vækstbetingelser. På lysåbne, moderat fugtige og næringsberigede arealer vinder højt voksende konkurrencestærke arter som vild kørvel og brændenælder frem. På lysåbne, magre og tørre arealer vinder de nøjsomme arter som tormentil og kratfladbælg.

Kriterier som fugtighedsforhold, jordbund og drift mv. er derfor med til at sætte rammerne for, hvad der forstås ved de beskrevne naturtyper såvel som for, hvilke planter der under gunstige betingelser kan vokse i området og dermed er karakteristiske for den pågældende naturtype.

Nedtoning af disse kriteriers fortolkningsbidrag efterlader kommunerne med særdeles vide skønrum, der gør det meget vanskelig at afgøre om den karakteristiske vegetation har indfundet sig, idet det er helt åbent, hvad en karakteristisk vegetation er. Dette forstærkes yderligere af at den *ikke-karakteristiske vegetation* slet ikke er beskrevet.

Lodsejere har således også overordentligt ringe muligheder for at orientere sig om beskyttelsen på egne arealer.

Afgørelserne skaber præcedens og det er en stærk bekymrende tendens, der både kan svække retsbeskyttelsen og devaluere naturbeskyttelsen.

Siden naturbeskyttelsesloven trådte i kraft i 1992 er retsvirkningen af lovens § 3 blevet udvidet, bl.a. som følge af ammoniakdepositionskravene i husdyrbrugloven. Det betyder at en afgørelse om § 3 i dag kan være langt mere indgribende for den pågældende lodsejer og eventuelle naboer end hvad der direkte følger af naturbeskyttelsesloven.

Den udvidede retsvirkning skærper behovet for at få revideret og opdateret registreringsvejledningen, så der af hensyn til borgernes retssikkerhed er mere klarhed om, hvornår et areal er omfattet af beskyttelse og hvornår det ikke er, samt entydige krav til hvordan registreringen skal foretages og sagen oplyses.

Generelt finder vi, at sikringen retsbeskyttelsen bør fylde mere i nærværende udkast til vejledningen.

Specifikke bemærkninger til vejledningsteksten

Der henvises flere steder i teksten til NKO- og NKN-afgørelser. De er ikke alle tilgængelige online på Nævnenes Hus' hjemmeside. Hvis de ikke vil være tilgængelige fremover, må vejledningen gerne gengive relevante dele af deres indhold.

Afsnit 1.1, side 9 og afsnit 2, side 11

Vedrørende sammenhæng med registreringsvejledning. Der henvises i teksten til Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper fra 1993. Som anført ovenfor, finder vi, at de to vejledninger burde sammenskrives, så der ikke er to vejledninger med beskrivelse af definitionerne af naturtyperne.

Når der indarbejdes nye afgørelser om definitionen af naturtyperne i nærværende vejledning, bør det præciseres, at vejledningen kan indeholde en mere præcis definition af naturtyperne end vejledningen om registrering af beskyttede naturtyper fra 1993.

Vi savner i den sammenhæng praksis med kommenterede afgørelser. Særlig hvis praksis er så konsekvent at det leder til ændringer i vejledningstekst.

Afsnit 1.1, side 10

Der henvises i teksten til bogen "Naturbeskyttelsesloven med kommentarer" af Veit Koester. En henvisning til en bestemt bog, som behandler naturbeskyttelsesloven, virker umiddelbart som en anprisning af denne fremfor anden litteratur, som omhandler emnet. Vi gør opmærksom på, at der findes også omfattende artikler og notater om naturbeskyttelsesloven på www.landbrugsinfo.dk.

Hvis vejledningen skal omfatte henvisninger til private aktørers litteratur om emnet, anmoder vi om, at en henvisning til landbrugsinfo.dk føjes til vejledningen.

Afsnit 2.2.2, Naturlige søer – Menneskeskabte søer, side 12-13

Det fremgår af teksten, at regnvandsbassiner og tekniske anlæg kan være omfattet af § 3 beskyttelsen, hvis der har udviklet sig et naturligt dyre og planteliv. Landbrug & Fødevarer finder dette dybt uhensigtsmæssigt, og mener at tekniske anlæg, spildevandsanlæg og regnvandsbassiner, der er anlagt og som tjener et andet nyttigt formål end natur, generelt ikke bør omfattes af beskyttelse.

Endvidere bør det i teksten præciseres, hvordan et naturligt dyre- og planteliv defineres, herunder henvisning til evt. afgørelser, der præciseres dette.

Afsnit 2.3.1 Udpegning af beskyttede vandløb, side 13

Det fremgår af teksten, at den oprindelige udpegning af § 3 vandløb forventes at blive gjort tilgængelig på MiljøGis i starten af 2019.

Denne bemærkning er bør opdateres, såfremt udpegningen er gjort tilgængelig på det endelige udgivelsestidspunkt. Derudover bemærkes, at det er uklart, hvad der menes med "den oprindelige udpegning".

Afsnit 2.5.3, Forstlig udnyttelse af moser, side 17

Vejledningen er tilføjet en henvisning til MAD2016.140.

Af hensyn til læseren bør det tydeliggøres at den ekstensive drift i MAD2016.140 var særdeles ekstensiv, da der ikke havde været intensiv skovdrift efter plantning af birketræer omkring år 1950. Vi finder endvidere at sagen NMK-510-00603, som går i den modsatte retning, bør anvendes supplerende.

Afsnit 2.9.1-2.9.2, vedr. ferske enge, side 18-19

Vi oplever sager, hvor det påstås, at der ikke gælder vegetationskriterier eller fugtighedskriterier for enge.

Forståelsen af en engvegetation er vanskelig, fordi den er upræcist beskrevet, fordi der er en meget diffus eller glidende overgang til kulturgræsmarker, og fordi der ikke forekommer særlig præcise anvisninger af, hvordan kriteriet skal bedømmes. Netop fordi vegetationskriteriet er så upræcist, er det overordentligt væsentligt, at de øvrige kriterier (fugtighed, driftshistorie) inddrages nøje i fortolkning af, hvad en engvegetation er. Der er ikke tale om uafhængige kriterier, og der skal foretages en samlet vurdering.

Vi finder derfor, at der bør tilføjes et afsnit i vejledningen, der beskriver dette.

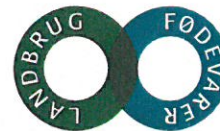
Der kan videre henvises til artiklen "Vegetationskriteriet for fersk eng" af 21. december 2016, som ligger på landbrugsinfo, som beskriver problemstillingen nærmere (jf. https://www.landbrugsinfo.dk/Miljoe/Natur-og-arealforvaltning/naturtyper/Sider/pl_16_3111_3683.aspx)

Ovenstående skal endvidere ses i forlængelse af afsnittet om ferske enge i marsken. I vejledningsteksten henvises til NMK-510-00780, hvor nævnet vurderede, at der ikke forekommer særlige forhold for områder i marsken, der kan bevirke, at § 3-registreringen her skal foretages anderledes, end hvad der følger af sædvanlig praksis.

I sagen NMK-510-00780 fremgår følgende: *"Særligt om de af kommunen omtalte beliggenheds- og fugtighedskriterier bemærkes, at det ikke er afgørende for beskyttelsen, at et areal er særligt fugtigt eller lavt beliggende, idet disse kriterier nærmere må ses som karakteristika, der ofte, men ikke nødvendigvis, gør sig gældende for engarealer. Det, der normalt vil være udslagsgivende for spørgsmålet om registrering er den tilstedeværende botanik og arealets driftshistorie. Der gør sig på ovennævnte baggrund ikke særlige forhold gældende for områder i marsken, der kan bevirke, at registreringen skal foretages anderledes, end hvad der følger af nævnets praksis."*

Vi finder klagenævnets forståelse- og tilsidesættelse af fugtighedskriteriet meget uforståelig, ligesom vi ikke forstår hvad nævnet baserer denne udtalelse på. Naturtypedefinitionerne hviler i alle tilfælde på ikke-udtømmende lister over karakteristika. Med et tilsvarende ræsonnement kunne man anføre, at driftshistorien eller vegetation er karakteristika, der ofte, men ikke nødvendigvis gør sig gældende. Når nævnet ikke lægger vægt på de kriterier, som er anført af lovgiver til brug for konstatering af beskyttede naturtyper, har nævnet i praksis udvidet skønnet til et fuldstændig frit, subjektivt, skøn, og ikke et skøn baseret på afvejningen af lovlige kriterier, som ellers er normen for forvaltningsmyndigheders skøn. Der kan henvises til Bent Christensens bog "Forvaltningsret", 2. udg., 1997, s. 127 ff., eller bogen "Forvaltningsret, Almindelige emner", 6. udg., 2016, af Karsten Revsbech m.fl., s. 216 ff. Der henvises i øvrigt til artiklen "Er de upræcise vegetationskriterier blevet eneafgørende for § 3 beskyttelsen?" af 24. august 2018, som er tilgængelig på landbrugsinfo.dk (jf. https://www.landbrugsinfo.dk/Miljoe/Natur-og-arealforvaltning/naturtyper/Sider/AM_18_4183_Vegetationskriteriet.aspx)

Samlet set, finder vi det dybt uforståeligt og stærkt problematisk, at både fugtigheds- og vegetationskriteriet tilsyneladende kan tilsidesættes ved registrering af engarealer i marsken. Som anført ovenfor og i indledningen til dette høringssvar, understreger dette behovet for at få præciseret og opdateret registreringsvejledningen.

Afsnit 2.9.3, Ferske enge og ikke beskyttede arealer, side 19

Det fremgår af teksten, at bedømmelsen af omlægningshyppigheden må foretages på grundlag af tidligere registreringer, oplysninger fra ejeren om driftshistorikken og tilgængelige luftfotos.

Der kan med fordel også henvises til dom af 12. oktober 2015 fra Retten i Aalborg. I sagen blev der lagt afgørende vægt på ejers oplysninger om driftshistorikken, da der ikke forelå en fortløbende række af luftfotografier, som over en årrække kunne godtgøre arealets anvendelse år for år. Dommeren konstaterede endvidere "at kvaliteten af flere af de fremlagte fotografier ikke med fuldstændig sikkerhed synes at gengive den fysiske virkelighed".

Det bør fremgå af vejledningen, at der kun kan ses bort fra ejerens oplysninger om omlægning, hvis der foreligger luftfotos, som utvivlsomt viser, at der ikke er sket det oplyste omlægning.

Der kan i øvrigt henvises til artiklen "Omlægning af bevisbyrde" af 4. april 2017, som ligger på Landbrugsinfo.dk (jf. https://www.landbrugsinfo.dk/Miljoe/Natur-og-arealforvaltning/naturtyper/Sider/eo_17_3076_Omlaegning-af-bevisbyrde.aspx)

Afsnit 2.10, Biologiske overdrev, side 20-21

Følgende fremgår af teksten:

"Samtlige biologiske overdrev, der opfylder de vegetationsmæssige og jordbundsmæssige kriterier, er således beskyttet uanset deres historiske oprindelse, og de historiske overdrev er en delmængde heraf. Overdrev er herefter defineret som lysåben, græs- og urtedomineret vegetation på tør bund, typisk med græsning eller høslæt som kulturpåvirkning eller uden landbrugsmæssig drift. Et historisk overdrev kan ligesom et biologisk overdrev og andre beskyttede naturtyper vokse sig ud at beskyttelsen"

Teksten giver anledning til forvirring, da det er mange år siden loven blevet ændret til også at omfatte biologiske overdrev, og historiske overdrev netop kan være vokset ud af beskyttelsen, bør teksten rettes til eller forkortes.

Forslag til ændret tekst:

"Samtlige biologiske overdrev, der opfylder de vegetationsmæssige og jordbundsmæssige kriterier, er således beskyttet uanset deres historiske oprindelse."

Vedrørende alderskriteriet på 30-50 år

Der henvises i teksten til en række afgørelser vedrørende alderskriteriet. Vi finder det problematisk at henvisningerne står ukommenterede. Det er således vores oplevelse at fravigelsen af alderskriteriet snarere er blevet reglen end undtagelsen, og at dette skyldes, at man ikke i tilstrækkelig grad, eller under forkerte forudsætninger, har forholdt sig til hvornår vegetationskriteriet er opfyldt. Der har f.eks. været konkrete misforståelser af feltskemaernes udsagnskraft og anvendelsen af betegnelser som *typiske arter mv.* (jf. bemærkning til afsnit 3.1.3)

Vegetationskriteriet for overdrev er ikke præcist og udtømmende beskrevet, og der er ingen entydige retningslinjer for, hvordan man afgør, at der er tale om "karakteristisk og veludviklet overdrevsvegetation"

Et alderskriterium og et vegetationskriterium er ikke uafhængige variable. Når driften af et tørbundsareal ophører påbegyndes en succession, hvor kulturarter meget langsomt erstattes af mere almindelige vilde- / naturplanter, og under de rette forhold (græsning og slæt, langsom udpining og fastholdelse af lysåbne forhold) begynder mere nøjsomme, lavtvoksende lys- og tørbundselskende arter at indfinde sig. Af hensyn til retssikkerheden, men også fordi alderskriteriet er normerende for afgrænsning af den karakteristiske overdrevsvegetation, bør alderskriteriet vægtes tungt.

Det bør derfor i dette afsnit i høj grad understreges og præciseres, at kriterierne for vurderinger af om et areal opfylder kriterierne for at være et beskyttet overdrev, til trods for lovændringer, fortsat hviler på lovbemærkninger, forarbejder og registreringsvejledningen.

Vedrørende beskrivelse af lovlig og ulovlig driftspraksis på overdrev.

I teksten fremgår bla. *"I NoMO nr. 144 fandt nævnet, at tidligere gødskning og fræsning ikke var til hinder for forekomsten af karakteristisk overdrevsflora, og arealeme var dermed beskyttede."*

Det er ud fra teksten generelt vanskeligt at forstå, hvornår et indgreb er ulovligt og hvornår der er tale om acceptabel praksis, der ikke medfører kontinuitetsbrud. Dette kan med fordel præciseres.

Afsnit 3.1, Registrering af beskyttede naturtyper, side 23

Det er hensigtsmæssigt at det i teksten er præciseret, at: *"Afgørelsen af, om et areal faktisk er omfattet af beskyttelsesbestemmelsen, skal ske ud fra en samlet vurdering af områdets naturindhold, som uddybet i naturbeskyttelseslovens forarbejder og § 3-registreringsvejledningen"*

Følgende fremgår endvidere også af teksten: *"På grund af små variationer i fugtigheds-, lys-, og næringsforhold vil en beskyttet naturtype, f.eks. en eng, ofte indeholde en række arter, som ikke er typiske for denne naturtype, og som også kan forekomme i en række andre naturtyper"*

Denne passage finder vi problematisk, da den lægger op til udvidede fortolkninger af naturtyperne, hvilket kan give anledninger til udfordringer i forhold til husdyrbruglovens kategoriseringer natur. Sætningen foreslås derfor udtaget, eller præciseret, herunder særligt forholdet til husdyrbruglovens kategorier af ammoniakfølsom natur.

Afsnit 3.1.3, Naturkvalitetsplanlægning, side 24

Teksten i afsnittet giver anledning til forvirring. Beskrivelsen af naturkvalitetsplanlægning er blandet sammen med den specifikke metode til naturkvalitetsplanlægning som naturtilstandsvurderingssystemet er. Afsnittet kunne med fordel præciseres fx med udgangspunkt i Miljøstyrelsens egen tekst, som fremgår af: <https://mst.dk/natur-vand/natur/national-naturbeskyttelse/3-beskyttede-naturtyper/naturkvalitetsplanlaegning/>

Særligt bør det understreges, at planlægning og naturtilstandsvurderingssystemet reelt også kan anvende på ikke-beskyttede arealer. Jf. teknisk anvisning til naturtilstandsvurderingssystemet, hvoraf det fremgår at: *"Besigtigelsen kan udføres på alle naturarealer, herunder arealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 (hovednaturtyperne heder, overdrev, moser, ferske enge strandenge, søer/vandhuller, skovsumpe mv.) og øvrige naturarealer som ikke, eller kun delvist er omfattet af Naturbeskyttelsesloven"*

Vedrørende beskrivelsen af positiv arter og negativ arter

Vi finder at teksten bør præciseres. Det kan således konstateres, at NMKN i en række sager tilsyneladende har fejlfortolket naturtilstandsvurderingssystemets anvendelsesmuligheder ved registrering af data. Angivelsen af "typiske arter" fra overdrev forstås sammenfaldende med vejledningens sprogbrug. Se bla. artiklen "Ny-registrering af overdrev og naturtilstandsvurderingssystemet" af 30. januar 2014 på [landbrugsinfo.dk](https://www.landbrugsinfo.dk) (https://www.landbrugsinfo.dk/Miljoe/Natur-og-arealforvaltning/naturtyper/Sider/nyregistrering-overdrev-naturtilstandsvurderingssystemet_pl_14_1612.aspx).

Der savnes definitioner af betegnelser som typiske, mere karakteristiske og karakteristiske arter. Disse betegnelser anvendes med anden definition/præcis definition i anden sammenhæng og det kan give anledning til fejltolkninger af vejledningsteksten. Det bør præciseres i teksten, at der ikke er sammenfald mellem systemets definition/anvendelse af betegnelsen "typisk". De beskrevne arter i vejledningsteksten er i reglen mere følsomme arter, mens de naturtype typiske arter kan omfatte bredt forekommende arter, der ikke kan vægtes særligt meget i vurderingen af om et areal er omfattet af beskyttelse. Jf artsscorenes betydning: 7 point: ekstrem følsom overfor påvirkninger, der forringer naturtilstanden, 6 point: meget følsom, 5 point: følsom 4 point: lidt følsom 3 point: hverken følsom eller tolerant 2 point: noget tolerant 1 point: tolerant eller svagt begunstiget 0 point: ikke relevant for naturtypen.

Sidste afsnit foreslås præciseret således (tilføjelse med fed): "*Tilstandsvurderingssystemet, og dets kategorisering af arter, er ikke direkte udviklet til at afgøre hvornår et område er beskyttet efter § 3, og indeholder både arter, der fremgår af bemærkningerne til loven og § 3-registreringsvejledningen, såvel som andre typiske arter for de enkelte naturtyper, **alm. udbredte arter og problem/invasive arter.***"

Afsnit 3.3.3, søer, side 26

Det fremgår af teksten, at også regnvandsbassiner kan være omfattet af beskyttelsen, men at det ikke for beskyttelsen af søer, kan være afgørende, at der i driften tilføres regnvand.

Det bør i forlængelse heraf tilføjes, at NBL § 3 ikke er til hinder for at ændre selve grundlaget for tilførslen af regnvand. Hvis der f.eks. er opført et større byggeri, som skal aflede overfladevand til et vandløb, og der i den forbindelse er etableret et forsinkelsesbassin, kan ejeren berettiget foretage ændringer i dette byggeri, fx fjerne dette, hvilket kan afskære den fortsatte tilledning af vand til bassinet. Hvis en sø er etableret ved at pumpe vand til området, kan ejeren ligeledes slukke for pumpen, uden at dette er i strid med NBL § 3.

Afsnit 3.4.3 Aftaler om særlige driftsformer – Pleje eller braklægning, side 29

Vedrørende 4. afsnit "*Aftaler om naturpleje og braklægning i statsligt regi...*" Teksten bør også beskrive afklaringer vedrørende braklægning og 1 års reglen. Der kan i den sammenhæng henvises til artiklen "1 års reglen gælder ved MFO-brak" af 1. marts 2017 på [Landbrugsinfo.dk](https://www.landbrugsinfo.dk), som gengiver afklaring med Miljøstyrelsen vedrørende reglerne (jf. https://www.landbrugsinfo.dk/Miljoe/Natur-og-arealforvaltning/naturtyper/Sider/eo_17_3683_1-aars-reglen-gaelder.aspx)

Afsnit 3.6.5 Vandindvinding, side 37

Det fremgår af teksten, at "*Vurderingen af om en vandindvinding kan påregnes at medføre en tilstandsændring af et § 3-område skal som i øvrig § 3-administration baseres sig på de konkrete forhold og naturværdier i området.*"

Teksten bør uddybes med følgende præcisering: *"Ved bedømmelsen indgår, om foranstaltningen har en umiddelbar og direkte virkning på området, hvorvidt foranstaltningen har en konkret og varig karakter, hvor tæt på det beskyttede område den finder sted, samt om den specielt påvirker dette i modsætning til de omliggende områder generelt"* jf teksten i afsnit 3.5.2.

Denne præcisering bør også tilføjes afsnit 3.6.11 Spildevandudledning samt afsnit 3.6.14 Gødskning og bekæmpelsesmidler

Afsnit 3.6.14 Gødskning og bekæmpelsesmidler, side 37

Følgende fremgår af teksten: *"Vedrørende gødskning på moser og heder og ugødskede overdrev gælder der imidlertid umiddelbart et forbud, idet selve eksistensen af disse naturtyper som regel er ensbetydende med, at der ikke hidtil har været gødsket, eller at gødskning i hvert fald har været uden særlig landbrugsmæssig interesse. Det bemærkes herved, at aflæsning af bl.a. gødning i moser heller ikke kan ske uden dispensation."*

Det skal bemærkes, at denne tekst ikke nødvendigvis er i overensstemmelse med den praktiske forvaltning af § 3 beskyttelsen for så vidt, at vi har kendskab til sager, hvor fortsat gødskning tillades og hvor kommuner registrerer overdrev på trods af lovlig gødskning som del af almindelig praksis. Dette synes i praksis at pege i retning af, at registreringsgrundlaget ikke er klart nok og at kulturprægede arealer registreres som beskyttede.

Afsnit 3.6.16 Udsætning af vilde dyr, side 38

Det fremgår af teksten, at: *"(a) Udsætning af dyr i søer... kræver derfor dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3"* og *"Tilskuds fodring...kræver derfor dispensation"*.

I den forbindelse bør det fremgå, at der naturligvis kun vil være krav om dispensation i det omfang en udsætning eller tilskuds fodring vil ændre naturtilstanden i søen, og der er tale om ny aktivitet i forhold til tidligere lovlig anvendelse.

Afsnit 3.6.25 Anlæg til husdyr, side 40

Der er tilføjet et nyt afsnit om betragtninger ved dispensation fra § 3 til husdyranlæg

I sidste sætning i det tilføjede afsnit, er det angivet, at en dispensation til opsætning af anlæg bør meddeles med særlige vilkår ift. udformning og placering af anlægget.

Det bør præciseres, at sådanne vilkår kun kan stilles, hvis det tjener et sagligt formål ift. beskyttelsen af den pågældende naturtype. Landskabshensyn varetages af planloven og husdyrbrugloven

Afsnit 3.8.2 Dispensation og vilkårsfastsættelse i lovliggørelsessager, side 45-46

Det bør tilføjes et afsnit om, at kommunen ikke kan kræve af en lodsejer, som skal retablere natur, at denne følger en bestemt plan. Lodsejer har ret til selv at vælge, hvordan han/hun vil retablere natur jf. U.2018.1011V

Afsnit 5.2.1 Beskyttelse mod ammoniakdeposition, side 54

Følgende fremgår af teksten: *"Uafhængigt af husdyrbrugreguleringen vil der i øvrigt også kunne ske en håndhævelse af naturbeskyttelseslovens § 3, hvis der udføres aktiviteter, der vil føre til tilstandsændringer i et beskyttet område."*

Det bør her præciseres at *"Ved bedømmelsen indgår, om foranstaltningen har en umiddelbar og direkte virkning på området, hvorvidt foranstaltningen har en konkret og varig karakter, hvor tæt på det beskyttede område den finder sted, samt om den specielt påvirker dette i modsætning til de omliggende områder generelt"* jf. teksten i afsnit 3.5.2.

Afsnittet kan endvidere for overskuelighedens skyld med fordel tilføjes en tabel der beskriver kategori 1, 2 og 3 natur.

Afsnit 5.2.4 Kategori 3-natur, side 56-57

Følgende fremgår af teksten: *"I den vurdering af miljøpåvirkningen af en ansøgt udvidelse eller ændring af et husdyrbrug, som kommunen skal foretage som led i en afgørelse om godkendelse eller tilladelse efter husdyrbrugloven, vil det også skulle indgå, om projektets realisering vil medføre ændringer i tilstanden af naturtyper, som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, og dermed forudsætter dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3, jf. § 3. Der henvises herved bl.a. til Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 25. november 2015 med j.nr. NMK-13200718."*

Til dette afsnit bemærkes, at metoderne for vurdering af betydningen af luftbåren forurening er meget usikre og langsigtede for et konkret naturareal. Derfor bør det i særdeleshed præciseres her, at i henhold til naturbeskyttelsesloven skal vurderingen bygge på klare sammenhænge.

Forsigtighedsprincippet kan i reglen kun anvendes under henvisning til skærpede politiske mål for naturen.

Konkret bør her præciseres at: *"Ved bedømmelsen indgår, om foranstaltningen har en umiddelbar og direkte virkning på området, hvorvidt foranstaltningen har en konkret og varig karakter, hvor tæt på det beskyttede område den finder sted, samt om den specielt påvirker dette i modsætning til de omliggende områder generelt"* jf. teksten i afsnit 3.5.2

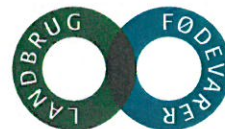
Afsnit 6.1.1. Nærmere om lovliggørelse, side 66

Der er tilføjet et afsnit om myndighedspassivitet / borgerens berettigede forventninger. Der henvises til en sag (MAD2013.2631), hvor 13-14 år nævnes som værende for lidt til at statuere myndighedspassivitet. Samtidig henvises der dog også til en sag (NMK-510-00539), hvor 6 års passivitet fra myndighedernes side var tilstrækkeligt til at statuere myndighedspassivitet. De 6 år er dog ikke nævnt i tekstafsnittet.

Vi finder at afsnittet om passivitet bør præciseres. De forhold, som normalt tillægges betydning er:

- Den forløbne tid
- Ulovlighedens karakter (er det en mindre forseelse eller større overtrædelse)
- Er der modsatrettede tungtvejende samfundsmæssige hensyn, dvs. der skal foretages en afvejning over for hensynet til omgivelser og myndighedernes faktiske mulighed for at reagere
- Sagens betydning for andre tilsvarende sager (vil den danne præcedens)
- ejerens gode eller onde tro både ved forholdets etablering og efterfølgende (har ejeren haft grund til tro, at myndighedens tavshed er en accept af det ulovlige forhold)

Det er en samlet afvejning. Hvis der er tale om forhold med begrænsede modsatrettede samfundsmæssige hensyn, kan fx 5 måneder være tilstrækkeligt til at statuere myndighedspassivitet, se NMK-33-01282. Når der kun nævnes 13-14 år i nærværende forslag til vejledningstekst, får læseren det fejlagtige indtryk, at der altid skal forløbe meget lang tid, førend der er tale om myndighedspassivitet.

Afsnit 6.7.1 Klagen indgives til kommunalbestyrelsen, side 69-70

Afsnittet er ændret med beskrivelse af proceduren ved klage gennem klageportalen.

Teksten bør suppleres med angivelse af kommunens / myndighedens frist for at videresende klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Hvis myndigheden vil fastholde afgørelsen, skal den snarest muligt og som udgangspunkt ikke senere end 3 uger efter klagefristens udløb videresende klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Skulle ovenstående bemærkninger eller kommentarer give anledning til spørgsmål eller behov for uddybning er I meget velkomne til at kontakte undertegnede.

Med venlig hilsen

Marie Juul Rohde
Seniorkonsulent

Vand & Natur

D +45 3339 4224
M +45 3083 1046
E MJK@lf.dk

From: Annette Limborg Madsen
Sent: Tue, 5 Feb 2019 16:39:05 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: sagsnr. MST-020-00099. Høringssvar fra Norddjurs Kommune vedr. udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Til Miljøstyrelsen att. Sepideh Bashari

Hermed fremsendes høringssvar fra Norddjurs Kommune vedr. udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper. Vore bemærkninger ses ved at holde musen hen over de gule lapper ved de gule markeringer af teksten.

Vi håber, at I vil tage nogle vore kommentarer i betragtning. Der er bemærkninger frem til side 46 i vejledningen

Bemærkningerne er lavet af kommunens 3 naturmedarbejdere, der har mange års i at arbejde med naturbeskyttelseslovens §3. Der er kommentarer til såvel den nuværende vejledning og til de nyskabelser, den nye vejledning indebærer.

Har I spørgsmål eller bemærkninger til det fremsendte, er I meget velkomne til at kontakte undertegnede

På forhånd tak

Med venlig hilsen

Annette Limborg Madsen

Biolog

Miljø- og kulturforvaltningen

Norddjurs Kommune

Email: alm@norddjurs.dk

Telefon: 89 59 40 12

Mobil: 29367106

E-mail: norddjurs@norddjurs.dk | Sikker e-mail: sikkerpost@norddjurs.dk
Hjemmeside: www.norddjurs.dk | Adresse: Torvet 3, 8500 Grenaa
Telefon: 89 59 10 00 | Fax: 89 59 10 10

Denne meddelelse kan indeholde fortrolige oplysninger udelukkende til brug for den rette modtager. Hvis du ved en fejtagelse har modtaget denne e-mail, beder vi dig venligst informere afsenderen om fejlen ved at svare tilbage på vedkommendes email-adresse og derefter slette e-mailen i dit system uden at videresende eller kopiere den. Du bedes desuden også sætte databeskyttelsesraadgiver@norddjurs.dk på som CC, når du svarer afsenderen, så vi kan registrere fejlen og forebygge lignende hændelser i fremtiden. Tak for hjælpen.

Du kan via dette [link](#) læse, hvordan Norddjurs Kommune behandler dine personoplysninger. Du kan også få en printet udgave ved henvendelse i borgerservice.

This message may contain confidential information for the sole purpose of the right recipient. If you have received this email by mistake,

please inform the sender about the error by replying to his / her email address and then deleting the email in your system without forwarding or copying. You may also request data protection databeskyttelseraadgiver@norddjurs.dk as CC when responding to the sender so that we can detect the error and prevent similar events in the future. Thanks for the help.

You can read through this [link](#)(only in danish), how Norddjurs Kommune processes your personal information. You can also get a printed version by contacting the Citizen service.

Miljø- og
Fødevareministeriet
Miljøstyrelsen

Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

[Serietype og nummer]

[Måned og År]

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	8
1.1	Materiale i tilknytning til administration af beskyttelsesbestemmelsen	9
2.	Beskyttede naturtyper	11
2.1.1	Størrelsesgrænser	11
2.1.2	Mosaikregler	11
2.2	Søer og vandhuller	12
2.2.1	Arealberegning	12
2.2.2	Naturlige søer – Menneskeskabte søer	12
2.2.3	Temporære søer	13
2.3	Vandløb	13
2.3.1	Udpegning af beskyttede vandløb	13
2.3.2	Revision af udpegningen af vandløb	13
2.4	Heder	14
2.4.1	Vegetation	14
2.5	Moser og lignende	15
2.5.1	Vegetation	16
2.5.2	Ekstensiv græsning	16
2.5.3	Forstlig udnyttelse	17
2.6	Strandenge	17
2.6.1	Beliggenhed	17
2.6.2	Vegetation	17
2.7	Strandsumpe	18
2.8	Ferske enge og biologiske overdrev	18
2.9	Ferske enge	18
2.9.1	Vegetation	18
2.9.2	Ferske enge i marsken	19
2.9.3	Ikke beskyttede arealer	19
2.9.4	Afgrænsning i forhold til andre naturtyper	19
2.10	Biologiske overdrev	19
2.10.1	Vegetation og dyreliv	21
2.10.2	Landskabelig karakter	21
2.10.3	Afgrænsning i forhold til andre naturtyper	21
3.	Administration af reglerne om beskyttede naturtyper	22
3.1	Registrering af beskyttede naturtyper	22
3.1.1	Adgang til den vejledende registrering og ændringer heri	23
3.1.2	Registrering på statens arealer	23
3.1.3	Naturkvalitetsplanlægning	24
3.2	Oplysning om beskyttelsesordningen	24
3.2.1	Oplysningspligt	25
3.3	Arealberegning	25
3.3.1	Samlet naturareal	25
3.3.2	Ejerforhold	26
3.3.3	Søer	26

3.4	Undtagelser fra beskyttelsesordningen	26
3.4.1	Arealer i byzone og sommerhusområder	26
3.4.2	Lokalplaner fra før 1992	27
3.4.3	Aftaler om særlige driftsformer - Pleje eller braklægning	28
3.4.4	Aftaler om særlige driftsformer – Økologisk drift	29
3.4.5	Minivådområder	30
3.4.6	Kystbeskyttelsesloven og bekendtgørelsen om bade- og bådebroer	30
3.4.7	Lov om drift af landbrugsjorder	31
3.5	Foranstaltninger, der kræver dispensation	31
3.5.1	Foranstaltningens karakter og virkning	32
3.5.2	Foranstaltninger uden for et beskyttet område	32
3.5.3	Vurdering i tilknytning til sager om eventuelle overtrædelser	32
3.6	Eksempler på foranstaltninger der kræver dispensation	33
3.6.1	Dambrug	33
3.6.2	Vandløbsregulering	33
3.6.3	Vandløbs- og sørestauration	33
3.6.4	Vandløbsvedligeholdelse	33
3.6.5	Etablering af sø på § 3-areal og oprensning af urørte søer	34
3.6.6	Kvælstof- og fosforvådområder og lavbunds- og klimatilpasningsprojekter	35
3.6.7	Vedligehold og oprensning af regnvandsbassiner	35
3.6.8	Jordvarme- og søvarmeanlæg	35
3.6.9	Birdstrikes	36
3.6.10	Dræning	36
3.6.11	Spildevandsudledning	36
3.6.12	Vandindvinding	37
3.6.13	Dyrkning af afgrøder og omlæg	37
3.6.14	Gødskning og bekæmpelsesmidler	37
3.6.15	Bekæmpelsesmidler mod invasive arter	38
3.6.16	Udsætning af vilde dyr	38
3.6.17	Husdyr	38
3.6.18	Forstlig udnyttelse	39
3.6.19	Tilplantning og lignende.	39
3.6.20	Vej- og elanlæg	39
3.6.21	Terrænændringer, læhegn, vindmøller	39
3.6.22	Råstofindvinding	40
3.6.23	Byggeri	40
3.6.24	Campingvogne	40
3.6.25	Anlæg til husdyr	40
3.6.26	Haver	40
3.6.27	Naturpleje	41
3.6.28	Pleje af beskyttede naturtyper ejet af kommuner	41
3.7	Administrationen af dispensationsbeføjelsen	42
3.7.1	Særlige omstændigheder	42
3.7.2	Internationale forpligtelser	42
3.7.3	Nabointeresser skal ikke varetages	43
3.7.4	Små naturlokaliteter	43
3.7.5	Små søer i byzone og sommerhusområder	44
3.7.6	Etablering af søer på § 3-arealer	44
3.7.7	Rekreative interesser	44
3.7.8	Proportionalitet	44
3.8	Fastsættelse af vilkår	45
3.8.1	Vilkår om erstatningsbiotoper	45
3.8.2	Dispensation og vilkårsfastsættelse i lovliggørelsessager	45

4.	Samspil med andre dele af naturbeskyttelsesloven: fredninger, bygge- og beskyttelseslinier, Natura 2000, naturpleje mv.	47
4.1	Fredninger	47
4.1.1	Gennemførelse af fredninger	47
4.1.2	Dispensation fra fredninger	47
4.1.3	Fredningernes omfang og indhold	48
4.1.4	Dispensation til ændringer i forhold til § 3 inden for fredede områder	48
4.2	Bygge- og beskyttelseslinier	49
4.3	Natura 2000-områder og generelt beskyttede arter	49
4.3.1	Forpligtelser i Natura 2000-områder	49
4.3.2	Anmeldepligt	51
4.3.3	Kommunal handlepligt	51
4.3.4	Generel beskyttelse af visse dyre- og plantearter efter habitatdirektivet	52
4.3.5	Generel beskyttelse af arter i øvrigt, især fugle	52
5.	Forholdet til anden lovgivning	53
5.1	Skovloven	53
5.2	Husdyrbrugloven	53
5.2.1	Beskyttelse mod ammoniakdeposition	53
5.2.2	Kategori 1- og 2-natur	54
5.2.3	Krav om totaldeposition for kategori 1- og kategori 2-natur	54
5.2.4	Kategori 3-natur	56
5.3	Råstofloven	57
5.4	Vandløbsloven	57
5.5	Lov om vandplanlægning og vandområdeplaner	58
5.6	Planloven	59
5.6.1	Retningslinjer i kommuneplaner	60
5.6.2	Lokalplaner	60
5.6.3	Plantilsyn	60
5.7	Særligt om VVM	61
5.7.1	Statslige vej- og jernbaneprojekter, erhvervshavne samt anlægslove	61
5.8	Museumsloven om sten- og jorddiger	61
5.8.1	Beskyttede sten- og jorddiger	61
5.8.2	Beskyttede fortidsminder	62
5.9	Lov om drift af landbrugsjorder	62
5.9.1	Rydningspligt	62
5.9.2	Anmeldelse af genopdyrkningsret	63
5.9.3	Benyttelse af retten til genopdyrkning	63
5.10	Kvælstof- og fosforvådområder samt lavbundsprojekter	63
6.	Administrative bestemmelser	65
6.1	Tilsyn og håndhævelse	65
6.1.1	Nærmere om lovliggørelse	65
6.2	Vilkår	66
6.2.1	Tinglysning	67
6.2.2	Manglende opfyldelse af vilkåret	67
6.3	Bortfald af uudnyttede tilladelser	67
6.4	Rækkefølgen hvor der kræves tilladelse efter flere bestemmelser i naturbeskyttelsesloven eller flere love	67
6.4.1	Hovedregel samtidige afgørelser	67
6.5	Underretning af klageberettigede	68
6.5.1	Kredsen der skal have skriftlig underretning	68

6.5.2	Høring af parter og klageberettigede	68
6.5.3	Underretningens indhold	68
6.6	Offentliggørelse af kommunalbestyrelsens afgørelser	69
6.6.1	Regler om offentliggørelse	69
6.6.2	Offentliggørelsens indhold	69
6.7	Regler for klage og søgsmål	69
6.7.1	Klagen indgives til kommunalbestyrelsen	69
6.7.2	Klagefrist	69
6.8	Opsættende virkning for tilladelser	70
6.9	Søgsmål	70
Bilag		71
Bilag 1.	Stikord til domme og klagenævnsafgørelser	71
Bilag 2.	Resuméer af domme og klagenævnsafgørelser	73
Bilag 3.	Oversættelsestabel mellem § 3- og habitatnatur	74
Bilag 4.	Historisk udvikling af beskyttede naturtyper	76
Bilag 5.	Notat om ferske enge i marsken	77
Bilag 6.	Landbrugsstyrelsens ordninger om pleje, braklægning og økologisk drift	80
Bilag 7.	Bemærkninger til naturbeskyttelsesloven	83

1. Indledning

Denne vejledning retter sig mod administrationen af naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesordning for naturtyper – den såkaldte § 3-beskyttelse.

Naturbeskyttelsesloven blev vedtaget af Folketinget den 20. december 1991 og trådte i kraft den 1. juli 1992. Loven er siden blevet ændret flere gange, men hovedindholdet i den generelle beskyttelse af naturtyperne i § 3 har været gældende siden 1992. Der blev i 2004 foretaget en præcisering af at beskyttelsen af overdrev omfattede naturtypen overdrev ved at indsætte betegnelsen biologiske overdrev i § 3. Tidligere indeholdt naturfredningsloven lignende regler, som omfattede vandløb, søer, moser, heder, strandenge og strandsumpe blot med andre størrelsesgrænser mv.

Naturbeskyttelseslovens formål, jf. §§ 1 og 2, om at værne landets natur og miljø afstikker rammerne for de hensyn, som lovligt skal og kan varetages ved administration af loven.

Naturbeskyttelseslovens kapitel 2 indeholder bestemmelser om en generel beskyttelsesordning for naturtyper mv. Beskyttelsen efter § 3 gælder for søer og udpegede vandløb samt heder, moser og lignende, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af de beskyttede naturtyper. **Beskyttelsesordningen er ikke til hinder for, at arealernes hidtidige benyttelse fortsættes.** F.eks. kan hidtidig landbrugsmæssig udnyttelse i samme omfang eller forsvarrets hidtidige benyttelse af egne arealer og anlæg fortsættes.

Baggrunden for beskyttelsen af naturtyperne er den fremadskridende forringelse og reduktion af de udyrkede og ekstensivt udnyttede naturarealer og den trussel, det er mod ønsket om at bevare naturen med dens bestand af vilde planter og dyr samt deres levesteder og som en integreret del af de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier.

Den generelle beskyttelse af naturtyperne er et af de væsentligste instrumenter til at beskytte naturområderne, beskytte levestederne for de vilde planter og dyr og dermed bidrage til beskyttelsen af arterne, samt beskytte den danske biodiversitet på de tre niveauer, som Danmark ved at tiltræde Konventionen om biologisk mangfoldighed har forpligtet sig til, nemlig at beskytte mangfoldigheden af økosystemer, mangfoldigheden af arter og mangfoldigheden af den genetiske variation. Naturtypebeskyttelsen udgør en vigtig del af grundlaget for at varetage forpligtelser efter EU's naturbeskyttelsesdirektiver: fuglebeskyttelsesdirektivet, habitatdirektivet samt de naturbeskyttelseskonventioner, som Danmark har tiltrådt. Det drejer sig om ovennævnte Konvention om biologisk mangfoldighed, Ramsar-konventionen om beskyttelse af vådområder, Bern-konventionen om beskyttelse af Europas vilde planter og dyr samt naturlige levesteder og Bonn-konventionen om beskyttelse af vilde arter af migrerende dyr.

Den generelle beskyttelse af naturtyperne omfatter ca. 10 % af Danmarks areal fordelt på omkring 300.000 registrerede arealer og er dermed et meget vigtigt bidrag til at sikre naturområderne og et økologisk funktionelt netværk af natur. Beskyttelsen bidrager også væsentligt til at sikre varierede og smukke landskaber samt befolkningens mulighed for at opleve natur overalt i landet.

1.1 Materiale i tilknytning til administration af beskyttelsesbestemmelsen

Denne vejledning afløser kapitel 3 i Vejledning om naturbeskyttelsesloven udgivet af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen i 1993 samt Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper udgivet af Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen i juni 2009. I forhold til vejledningsteksten fra 2009 har opdateringen af vejledningen særligt haft fokus på at supplere med nyere praksis fra Miljø- og Fødevarerklagenævnet og domstolene efter 2008. Desuden er udført en generel opdatering af vejledningens eksisterende afsnit, hvor der er samspil og snitflader til andre love med relevans for § 3-beskyttelsen. På baggrund af interessentinddragelse er desuden sket en uddybning af konkrete afsnit.

Miljøstyrelsen har samlet relevant materiale for administration af naturbeskyttelseslovens § 3 på en særlig hjemmeside "[Administration af § 3](#)".

I medfør af lovens §§ 5 og 6 er der udstedt en bekendtgørelse om beskyttede naturtyper også kaldet naturtypebekendtgørelsen, der fastlægger en nærmere afgrænsning af de beskyttede naturtyper samt fastsætter de nærmere regler for kommunernes administration af ordningen.

Til naturbeskyttelseslovens kapitel 2 suppleres nærværende vejledning desuden af en Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper fra 1993 med uddybede definitioner og eksempler på de beskyttede naturtyper, og af en Vejledning om regler for udsætning af fisk, krebs og bløddyr i de ferske vande fra 1997. Med hensyn til registrering af § 3-beskyttede vandløb henvises til Vejledning i registrering og udpegning af vandløb i henhold til naturfredningslovens § 43 (Fredningsstyrelsen 1982).

De beskyttede områder er vejledende registreret af amterne fra 1992 frem til 2007 og efter 2007 af kommunerne. I årene 2011-2014 foretog Naturstyrelsen en landsdækkende opdatering af den vejledende § 3-registrering på baggrund af en aftale mellem det daværende Miljøministerium og Kommunernes Landsforening. Det er fortsat kommunernes opgave at vedligeholde den vejledende registrering af de beskyttede naturområder, således at alle områder gennemgås indenfor en 10-årig cyklus (ifølge [aftale mellem KL og Miljøministeriet af 19. november 2010](#)). De registrerede områder kan findes på [Danmarks Miljøportal](#) under arealinformation.

For den del af de beskyttede naturområder, der er beliggende i Natura 2000-områder, gælder særlige krav til beskyttelse, administration og forvaltning. § 3-områderne rummer desuden en stor del af levestederne for habitatdirektivets såkaldte bilag IV-arter, hvis yngle- og rasteområder ikke må beskadiges eller ødelægges. Der er udarbejdet særligt vejledningsmateriale om disse emner, se afsnit 4.3 samt [Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside](#).

Beskyttelsesordningen efter § 3 gælder også i skov og på fredskovspligtige arealer. Endvidere er søer, vandløb, moser, heder, strandenge og strandsumpe på fredskovspligtige arealer beskyttet i henhold til skovloven, også selv om de ikke opfylder størrelseskriterierne efter naturbeskyttelsesloven. Se afsnit 5.1 samt yderligere oplysninger på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

Der blev udarbejdet en række forslag til procedurer for administration af bl.a. naturbeskyttelseslovens § 3 som opfølgning på lov nr. 506 af 7. juni 2006 om et kvalitetsstyringssystem for den kommunale sagsbehandling på natur- og miljøområdet. Kommunerne kunne vælge at anvende kvalitetsstyringssystemet eller de kunne vælge at etablere et tilsvarende system. Disse procedurer omfattede afgørelser vedrørende beskyttede naturtyper, dvs. behandling af dispensationsansøgninger i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3, forespørgselsordningen om beskyttede naturtyper samt håndhævelse på naturområdet. Lovgivningen på området blev ophævet med lov nr. 492 af 21. maj 2013, hvorefter kommunerne selv kunne vælge, om de fortsat vil vedligeholde et kvalitetsstyringssystem på natur- og miljøområdet. Forslag til overblik

over sagsgange udviklet til kvalitetsstyringssystemet kan findes [Miljøstyrelsens hjemmeside om § 3](#).

Der er i maj 2007 udgivet en [Vejledning om håndhævelse af Naturbeskyttelsesloven, Planloven og Byggeloven](#), som kan anvendes i forbindelse med administration af naturbeskyttelseslovens § 3.

Der er endvidere udgivet en kommenteret naturbeskyttelseslov med kommentarer og eksempler på praksis "Naturbeskyttelsesloven med kommentarer" af Veit Koester, udgivet på Jurist og Økonomforbundets forlag i 2009.

Lovbekendtgørelser, bekendtgørelser, cirkulærer, vejledninger mv. kan findes i opdateret udgave på <https://www.retsinformation.dk/> og vejledninger tillige under § 3-natur på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#). I denne vejledning er givet en række referencer til domme og afgørelser i klagenævn, se note. NYT om naturbeskyttelsesloven med udtalelser fra Skov- og Naturstyrelsen og eksempler på praksis findes ligeledes på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#) på siden om Administration af naturbeskyttelseslovens § 3.

Bemærkningerne til naturbeskyttelsesloven fra 1992, samt lovændring fra 2004, kan findes på [retsinformation.dk](#). Et uddrag af bemærkninger af relevans ift. § 3 kan endvidere findes på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#) på siden Administration af naturbeskyttelseslovens § 3 samt i denne vejlednings bilag 7.

Kammeradvokaten har været inddraget for at supplere vejledningen med nyere praksis fra 2009 til medio 2017 og har i den forbindelse udarbejdet en oversigt over resuméer af domme og klagenævnsafgørelser om naturbeskyttelseslovens § 3 (bilag 2). Der er henvist til domme og afgørelser i afsnit 2-5, og bilag 2 indeholder mere fyldestgørende referater af disse domme og afgørelser. Dertil har kammeradvokaten udarbejdet et stikordsregister ift. særlige emnerelaterede domme og afgørelser (bilag 1).

Note:

Referencerne henviser til: HR: Højesteret; VLR: Vestre Landsret; ØLR: Østre Landsret; MAD: Miljø- retlige afgørelser og domme; UfR: Ugeskrift for Retsvæsen; TfL: Tidsskrift for Landbrugsret; NKN: Afgørelser fra Naturklagenævnet; NMK: Afgørelser fra Natur- og Miljøklagenævnet/Miljø- og Fødevareklagenævnet; NKO: Naturklagenævnet orienterer; § 43 NYT: Nyt om naturfredningslovens § 43, som omhandlede naturtypebeskyttelsen efter den tidligere naturbeskyttelseslov;(www.mst.dk) NYT: Nyt om naturbeskyttelseslovens § 3;(www.mst.dk); NoMO: Natur- og Miljøklagenævnets principielle afgørelser.

2. Beskyttede naturtyper

Naturbeskyttelseslovens § 3 omfatter søer og vandløb samt heder, moser og lignende, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af de beskyttede naturtyper. **Beskyttelsesordningen er ikke til hinder for, at arealernes hidtidige benyttelse fortsættes.**

Definitionerne i det følgende af naturtyperne svarer, bortset fra definitionen af biologiske overdrev, til de beskrivelser, der indgik i bemærkningerne til lovforslaget i 1992 (se bilag 7). I 2004 blev det ved en lovændring af naturbeskyttelseslovens § 3 præciseret at beskyttelsen omfatter biologiske overdrev. Bemærkningerne til denne lovændring findes også i vejledningens bilag 7. Definitionerne af de enkelte naturtyper er udbygget og præciseret i registreringsvejledningen, der er omtalt ovenfor. Registreringsvejledningen supplerer således denne vejledning som grundlag for kommunernes administration af naturbeskyttelseslovens § 3.

Det skal bemærkes, at arealer både kan »vokse sig ind i« og »vokse sig ud af« beskyttelsen efter lovens § 3. Det forhold at naturtyper kan vokse sig ind i og ud af beskyttelsen er en anerkendelse af naturens dynamik, idet loven beskytter de til enhver tid værende søer, moser, enge mv., der opfylder lovens definitioner heraf. Det er derfor det tidspunkt, hvor der ønskes foretaget indgreb i et areal, der er afgørende for vurderingen af, om der er tale om et beskyttet areal. (NYT nr. 124). Lovens beskyttelse er ikke betinget af eller afhængig af nogen forudgående registrering, afgørelse eller tilladelse. Beskyttelsen indtræder umiddelbart når der er, eller er opstået, en beskyttet naturtype.

Vurderingen af arealets karakter bør tage udgangspunkt i kommunens vejledende registrering, der løbende vedligeholdes, jf. kapitel 3. Registreringen er netop kun vejledende. Det afgørende er, om arealet på tidspunktet for indgrebet faktisk opfylder de biologiske kriterier for at være en beskyttet naturtype (Se MAD 2005.1596). For at sikre, at en ejer eller bruger af et areal i tvivlstilfælde kan få en hurtig afklaring af, om en påtænkt ændring af arealet kræver dispensation fra § 3, er der fastsat regler om oplysning om beskyttelsesordningen. Se afsnit 3.2 herom.

2.1.1 Størrelsesgrænser

Størrelsesgrænserne for de beskyttede naturtyper er fastsat til en fælles mindstegrænse på 2500 m² i sammenhængende areal for alle de beskyttede naturtyper bortset fra søer, hvor størrelsesgrænsen er 100 m². De beskyttede vandløb er udpeget som beskyttede af miljøministeren efter indstilling fra de tidligere amtsråd eller efter 2007 fra kommunalbestyrelsen, se afsnit 2.2 og 3.1.

2.1.2 Mosaikregler

Søer, der er mindre end 100 m², er beskyttede, når de ligger i en af de beskyttede naturtyper, hvis det samlede område er på 2500 m² og derover. Søen vil her være beskyttet som en integreret del af området. Derudover er søer under 100 m² beskyttede, når de indgår som en del af et beskyttet vandløb.

Små biotoper, der er mindre end 2500 m², er i øvrigt omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til eller indgår i arealer med andre beskyttede naturtyper, og det samlede areal er 2500 m² eller derover, jf. »mosaikbestemmelsen« i lovens § 3, stk. 2. Naturtypen moser og lignende er endvidere beskyttet, selv om de ikke opfylder størrelseskravet på 2500 m², hvis de ligger i forbindelse med en beskyttet sø eller et beskyttet vandløb jf. § 3, stk. 3. Se også afsnit 3.3 om arealberegning.

Vedrørende beskyttelsen af småbiotoper i internationale beskyttelsesområder og på fredsskovpligtige arealer henvises endvidere til afsnittene 4.3 og 5.1.

2.2 Søer og vandhuller

Lovens § 3 omfatter naturlige søer, dvs. søer, der traditionelt indgår i det pågældende landskab eller miljø. Der skal være tale om søer, damme eller vandhuller, dvs. vandområder, der ikke er midlertidige, og hvor der har udviklet sig et karakteristisk plante- og dyreliv i tilknytning til søen.

Beskyttelsen af naturlige søer har gradvist udviklet sig siden den først blev introduceret i naturfredningsloven i 1972 i lov nr. 284 med ikrafttræden den 1. september 1972. Der var ikke fastsat en størrelsesgrænse i loven, som omfattede de arealer der faldt ind under begrebet sø. Med lov nr. 219 fra 1978 med ikrafttræden 1. januar 1979 blev der i bekendtgørelse nr. 614 fra 1978 fastsat en størrelsesgrænse for de beskyttede søer på 1.000 m². Gadekær og offentligt tilgængelige småsøer i bymæssig bebyggelse blev tillige beskyttede uanset størrelse. Søer der udgjorde dele af beskyttede vandløb var også beskyttede uanset størrelse. Med lov nr. 208 fra 1983, der trådte i kraft 1. januar 1984 blev størrelsesgrænsen nedsat til 500 m² og beskyttelsen af gadekær og offentligt tilgængelige småsøer blev opretholdt. Ligeledes blev søer, der grænsede op til beskyttede moser omfattet uanset søernes størrelse. I cirkulære nr. 103 fra 1984 blev også søer beliggende på de beskyttede heder, strandenge og strandsumpe omfattede af beskyttelsen uanset søens størrelse.

Med lov nr. 9 fra 1992 med ikrafttræden 1. juli 1992 blev størrelseskravet for beskyttede søer nedsat til de nugældende 100 m², særreglen for gadekær og offentligt tilgængelige småsøer forsvandt og søer blev omfattet af den generelle mosaikregel, når de lå i eller ved de øvrige beskyttede naturtyper. Søer der indgår som en del af et beskyttet vandløb er også fortsat beskyttede.

Beskyttelsen af søer har stedse omfattet søer beliggende i såvel landzone, som i byzone og sommerhusområde.

2.2.1 Arealberegning

Til de beskyttede søer indgår både udstrækningen af den sammenhængende åbne vandflade, det tilstødende vådområde med en vegetation bestående af vand- og sumplanter eller tilstødende områder, der er uden landvegetation på grund af temporær vanddækning, dvs. temporært udtørret søbund.

2.2.2 Naturlige søer – Menneskeskabte søer

Bestemmelserne omfatter både de naturligt forekommende søer, der ikke eller kun i ringe grad er påvirket af kulturtekniske indgreb - sådanne søer er i dag overordentligt sjældne - og søer, vandhuller og damme, som helt eller delvist er opstået ved eller er påvirket af menneskelig indsats for en kortere eller længere årrække siden.

Menneskeskabte søer kan f.eks. være gadekær, møllesøer og ældre opstemningsanlæg samt færdigt udgravede grus-, ler-, tørve- og mergelgrave, bevandingshuller, fiskesøer, visse typer regnvandsbassiner, branddamme og andedamme m.v. Benævnelsen er i sig selv ikke vigtig, det er det forhold, at der har udviklet sig et karakteristisk naturligt dyre- og planteliv i tilknytning til søen, der er afgørende.

Også regnvandsbassiner og tekniske anlæg, der delvist er udført i beton eller lignende, kan være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, hvis der har udviklet sig et naturligt dyre- og planteliv jf. NKO 439 og NYT nr. 133. I NoMO nr. 1 var et vandhul og en mose, der indgik i et slamdepot (spulefelt) til deponering af havbundsmaterialer, omfattet af beskyttelsen.

Etableringen af en sø kan kræve tilladelse efter vandløbsloven eller planloven. Se nærmere om betydningen af dette nedenfor i afsnit 5.4 og 5.5 og HR af 18. september 2017.

Læs også om beskyttelsen af søer i råstofgrave i afsnit 5.3.

2.2.3 Temporære søer

Temporære søer, det vil sige søer, der kun er vandfyldte en del af året, typisk fra vinterperioden til hen i sommermånederne maj/juni, hvor de tørrer ud, er omfattet af beskyttelsesbestemmelsen under forudsætning af, at de ikke er indgået i omdrift, og at de udgør en integreret del af et beskyttet område (Se NYT nr. 129 og 135). Det afgørende er, om søen er vandfyldt en så stor del af året, at der har udviklet sig et karakteristisk naturligt dyre- og planteliv, jf. Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse i NMK-501-00074. Se også afsnit i § 3-registreringsvejledningen om søer og arealberegning.

Er søen fjernet må spørgsmålet vurderes på grundlag af luftfotos fra de forudgående år og de foreliggende oplysninger om dyre- og planteliv i søen. Se nævnsafgørelser i NMK-510-00835 og NMK-43-00600, NMK-510-00746 og MK-510-00128.

Søer, der kun undtagelsesvis tørrer ud om sommeren, henregnes ikke til temporære søer, men som søer.

2.3 Vandløb

Beskyttelsen af vandløb har udviklet sig gradvist siden 1972, hvor offentlige vandløbs åbne forløb blev beskyttet med lov nr. 284 fra 1972. Arbejder i henhold til gældende vandløbsregulativer blev undtaget fra beskyttelsesordningen. Med lov nr. 219 fra 1978 blev beskyttelsen af vandløb ændret, så der skete en fredningsmæssig (naturbeskyttelsesmæssig) udpegning af de offentlige vandløb, og der blev tilføjet en beskyttelse af det åbne forløb af private vandløb med en bundbredde på mindst 1,5 m også i form af en udpegning, samt af private vandløb med en mindre bundbredde, der havde fredningsmæssig interesse. Med vedtagelsen af den nugældende naturbeskyttelseslov, lov nr. 9 fra 1992 blev ordlyden i bestemmelsen ændret, så beskyttelsen omfatter vandløb eller dele af vandløb, der er udpeget som beskyttede. I den forbindelse blev den hidtil gældende bestemmelse om at etablering af dambrug krævede godkendelse efter naturbeskyttelsesloven ophævet.

Beskyttelsen har steds omfattet vandløb beliggende såvel i landzone, som i byzone og sommerhusområder.

2.3.1 Udpegning af beskyttede vandløb

De vandløb, der er omfattede af beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3, er udpeget af miljø- og fødevareministeren efter indstilling fra kommunalbestyrelsen eller tidligere amtsrådet, jf. §§ 7-8 i bekendtgørelse om beskyttede naturtyper. Det drejer sig om ca. 28.000 km vandløb ud af Danmarks ca. 78.000 km vandløb. Størstedelen af de beskyttede vandløb har været udpeget som beskyttede siden midten af 1980'erne ved den seneste ændring af vandløbsbeskyttelsen.

Udpegningen af vandløb som beskyttet naturtype skal offentliggøres. Dette kan ske på kommunens hjemmeside, jf. § 7 i bekendtgørelse om beskyttede naturtyper. Den offentliggjorte udpegning er bindende for ejerne. De beskyttede vandløb kan ses på Danmarks Miljøportal under Arealinformation. Den oprindelige udpegning af § 3-vandløbene forventes at blive gjort tilgængelig for kommunerne på [MiljøGIS](#) i starten af 2019.

2.3.2 Revision af udpegningen af vandløb

Efter bemærkningerne til § 3 vil udpegningen kunne revideres med passende mellemrum. Det forudsættes, at det sker som en samlet revision for den enkelte kommune. Der findes en Vej-

ledning i registrering og udpegning af vandløb udgivet af Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen i 1982, som fortsat er gældende ([Vejledning om registrering og udpegning af vandløb](#)).

Ved en revision af den tidligere udpegning af de vandløb, der omfattes af beskyttelsesordningen, finder reglerne i § 7 i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper m.v. anvendelse. Det følger bl.a. heraf, at kommunalbestyrelsens kort med forslag til revideret udpegning skal fremlægges til offentligt gennemsyn i 8 uger. Kommunalbestyrelsen kan bekendtgøre fremlæggelsen på kommunens hjemmeside og skal tillige sendes forslaget til interesserede erhvervs- og interesseorganisationer. Endvidere bør forslaget sendes til relevante statslige myndigheder.

Efter afslutningen af den offentlige høring indsendes forslaget, jf. bekendtgørelsens § 7, stk. 3, til miljø- og fødevareministerens godkendelse ledsaget af de bemærkninger, som er fremkommet under den offentlige fremlæggelse og kommunalbestyrelsens kommentarer hertil.

Kommunalbestyrelsen offentliggør på kommunens hjemmeside mv. ministerens godkendelse af de nævnte kort og tidspunktet, hvorfra kortene efter ministerens bestemmelse skal være gældende. Kommunalbestyrelsen skal offentliggøre kort over de beskyttede vandløb på Danmarks Miljøportal.

I helt særlige tilfælde vil miljø- og fødevareministeren kunne behandle en revision af et vandløbs § 3-status uafhængigt af en samlet fornyet gennemgang af vandløbene i en kommune. Dette gælder først og fremmest ved udpegning af nye beskyttede vandløb, jf. NYT nr. 296.

De beskyttede vandløb er oprindeligt udpeget på baggrund af kriterier beskrevet i Vejledning i registrering og udpegning af vandløb i henhold til naturfredningslovens § 43 (Fredningsstyrelsen 1982).

2.4 Heder

Begrebet hede i lovens forstand er, i overensstemmelse med den almindelige forståelse, et udyrket areal med mager jordbund, oftest bevokset med lyng og forskellige andre mindre buskvækster. Plantevæksten spiller således en central rolle for definitionen af heder. Se også [§ 3-registreringsvejledningen](#).

Heder større end 5 ha blev beskyttet ved lov nr. 208 fra 1983. Med bek. nr. 40 fra 1984 blev heder beliggende i byzone eller sommerhusområder undtaget fra beskyttelsen. Dog var heder beliggende indenfor strandbeskyttelseszonen beskyttet mod opdyrkning.

Ved lov nr. 9 fra 1992 blev størrelsesgrænsen for beskyttede heder sat ned til 2.500 m² og hederne blev omfattet af den generelle mosaikregel (se afsnit 2.1.2).

Beskyttelsen af heder gælder fuldt ud i landzone, medens heder, der 1. juli 1992 lå i byzone eller sommerhusområde, kun er omfattet af beskyttelsen for så vidt angår tilstandsændringer til landbrugsformål, jf. naturtypebekendtgørelsens § 1.

2.4.1 Vegetation

Hedevegetationen er lavtvoksende med forekomst af dværgbuske. På mange hedearealer udgør buske og træer et væsentligt element i vegetationen.

De dværgbuske, som især forekommer på danske hedearealer, er følgende: Hedelyng, revling, klokkeling, tyttebær, blåbær, mosebølle, hede-melbærris, krybende pil og arter af planteslægten visse.

I nogle typer af hede udgør græsser, halvgræsser, laver og mosser det dominerende element i plantevæksten, hvor der så stadig er et islæt af ovennævnte arter af dværgbuske. Især kan

følgende græsarter udgøre det dominerende element i plantevæksten: Bølget bunke, fåre-svingel, tandbælg, blåtop, sandskæg og katteskæg.

I grå klit og indsander kan man finde lav- og mosheder. Disse hedetyper er også omfattet af beskyttelsen.

I Danmark er heden sjældent et stabilt plantesamfund, og græsning, tidvis afbrænding og hugst er ofte en nødvendig forudsætning for, at hedens dværgbuske, græs og lav ikke bliver overvokset og udkonkurreret af buske og træer. Der vil derfor ofte forekomme hedearealer med varierende grader af tilgroning.

En hedemose, der opfylder betingelserne for at kunne karakteriseres som en mose, er formelt ikke omfattet af hedebegrebet, men falder ind under begrebet »moser og lignende« i lovens § 3.

Såfremt hedemosen ikke kan karakteriseres som en mose, er den derimod omfattet af hede-begrebet. Sondringen er imidlertid på grund af dels den samme størrelsesgrænse dels mosaikreglen uden praktisk betydning, bortset fra i de tilfælde hvor det pågældende areal ligger i byzone eller sommerhusområde, jf. afsnit 3.4.1.

Der er i mange tilfælde jævne overgange mellem på den ene side visse hedetyper, »græshe-der«, der er præget af græsser som bølget bunke, fåre-svingel, blåtop m.v., og på den anden side biologiske overdrev. Disse er særligt i Østdanmark mange steder en pendant til den jyske hede, der domineres af hedelyng og andre dværgbuske. Hedelyngen har en begrænset levetid (20-30 år), og mange hedearealer er under tilgroning af selvsåede buske og træer som eg, bævreasp, gyvel, ene og nåletræer som bjergfyr.

Betydelige hedearealer, der ikke er under regelmæssig naturpleje, har derfor stedvis karakter af mere eller mindre lukket krat. Se også § 3-registreringsvejledningens afsnit om tilgroning og afgrænsning til andre naturtyper. Sondringen mellem hede og overdrev er, under forudsætning af at det samlede udyrkede naturareal opfylder størrelseskriteriet, normalt uden praktisk betydning.

2.5 Moser og lignende

Moser med et areal på mindst 0,5 ha blev beskyttet ved lov nr. 219 fra 1978. Moser mindre end 0,5 ha som grænsede op til en beskyttet sø blev ligeledes beskyttede. Med lov nr. 9 fra 1992 blev betegnelsen ændret til moser og lignende og størrelsesgrænsen nedsat til 2.500 m². Samtidig blev moserne omfattet af den generelle mosaikregel. Endvidere er moser beskyttede uanset størrelsen, når de ligger i forbindelse med en beskyttet sø eller et beskyttet vandløb.

Moser beliggende i sommerhusområder og byzone er omfattet af den generelle beskyttelse, medens dette kun i begrænset omfang er tilfældet for de øvrige naturtyper, jf. afsnit 3.4.1. Det vil således i denne henseende fortsat kunne være nødvendigt nærmere at afgøre, om et givet område må karakteriseres som en mose i modsætning til f.eks. en eng eller en hede.

Begrebet »moser og lignende« i lovens forstand omfatter udyrkede eller ekstensivt udnyttede områder præget af en ferskvandspåvirket naturlig eller overvejende naturlig vegetation, som er knyttet til gennemsnitlig høj vandstand, og som kan have dannet tørv eller anden organisk aflejrings. Begrebet er således en fællesbetegnelse for en række vådbundsområder med plantesamfund, der har betegnelsen efter vegetationens sammensætning, (f.eks. rørsump, starsump, ellesump, birkekær, pilekrat), eller efter vandtilførslen (højmose, kærmose, vældmose), eller efter andre forhold (f.eks. dyndeng, fugteng). Om et område kaldes mose eller kær har ingen betydning for beskyttelsen efter § 3. For mere specifikke kriterier til afgrænsning af moser se også § 3-registreringsvejledningen.

Ofte vil det være vanskeligt at trække en præcis grænse mellem moser og andre typer af relativt uforstyrrede og naturligt forekommende plantesamfund som strandenge, strandsumpe og ferske enge. Derimod vil der som regel være markant synlige vegetations- eller terrænforskelle i forhold til dyrkede arealer, tilplantede skovarealer og terrænskel i form af veje, hegn, diger, grøfter m.v. I mange tilfælde vil mosegrænsen derfor kunne trækkes i forhold til arealer, der er i omdrift, eller vejspor, hegn, diger, ejendomsskel m.v.

En nærmere afgrænsning er imidlertid i de fleste tilfælde uden praktisk betydning, både fordi de omtalte naturtyper som oftest er omfattet af lovens § 3 med det samme arealmæssige krav, og fordi en flerhed af de pågældende naturtyper, der sammenlagt udgør 2500 m², vil være omfattet af den generelle beskyttelse, jf. § 3, stk. 1.

Efter den tidligere naturfredningslovs § 43, stk. 2, var »moser« omfattet af beskyttelsen. Der opstod imidlertid tvivl om afgrænsningen af mosebegrebet.

Traditionelt er moser defineret ud fra områdernes plantevækst, fugtighedsforhold og jordbund, men det var usikkert, hvorvidt alle disse tre kriterier skulle opfyldes i det enkelte tilfælde, eller om det var tilstrækkeligt, at kun en eller to af forudsætningerne var til stede. Specielt angik tvivlen, om det var en nødvendig forudsætning, at der foreligger et tørvelag.

Hensigten med bestemmelsen i naturfredningslovens § 43, stk. 2, var navnlig at beskytte det vilde plante- og dyreliv. Det er derfor fremhævet i bemærkningerne til naturbeskyttelsesloven, at beskyttelsen ikke bør være afhængig af, om der i det konkrete tilfælde findes et tørvelag. For at tydeliggøre, at bestemmelsen også finder anvendelse, selv om ikke alle de ovennævnte kriterier samtidig er opfyldt, herunder specielt selv om der ikke foreligger noget tørvelag, er ordet »moser« blevet erstattet af »moser og lignende« i naturbeskyttelseslovens § 3. Hensigten er at præcisere, at disse vådområder, som er karakteriseret af et særligt dyre- og planteliv, er beskyttede uanset om der findes et tørvelag.

Det bemærkes, at tørvedannelsen i visse mosetyper naturligt er meget begrænset og undertiden næsten fraværende. Dette gælder f.eks. nogle kalkkær og vældmoser.

2.5.1 Vegetation

Da det er uden betydning, om der er tørvelag i mosen, bør der primært lægges vægt på botaniske forhold. Hydrologiske og/eller geologiske kriterier forudsættes kun anvendt, hvis der foreligger tegn på kulturbetingede indgreb, som hindrer en botanisk bedømmelse. Her tænkes f.eks. på nylig opløjning, opfyldning eller anden intensiv jordbearbejdning, hvorved terrænforhold er ændret, eller naturlig vegetation er fjernet. Også afgrænsningen mellem moser og andre naturtyper foretages først og fremmest ud fra botaniske kriterier. Arealer betegnes således som mose, når de naturligt forekommende moseplanter dominerer i forhold til plantearter fra andre naturtyper. Endvidere karakteriseres moser ofte ved et ujævnt overfladerelief.

2.5.2 Ekstensiv græsning

En landbrugsmæssig udnyttelse udelukker ikke, at et område kan betegnes som mose, hvis udnyttelsen er så begrænset, at den ikke påvirker den naturlige vegetationssammensætning væsentligt. Ekstensiv græsning vil således kunne forekomme i moser, som er omfattet af § 3, og en fortsat græsning af denne art kræver derfor ikke dispensation.

I øvrigt vil der være en glidende overgang mellem moser og enge afhængig af græsningstryk og graden af øvrig drift.

2.5.3 Forstlig udnyttelse

Træbevoksede moseområder, hvor vegetationen er opstået naturligt, er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Dette gælder også birke-, pile-, elle- og askemoser, såfremt den forekommende urtevegetation i øvrigt medfører, at området må betegnes som mose. I sådanne moser må hidtidig normal forstlig udnyttelse fortsættes, mens f.eks. tilplantning kræver dispensation. Områder med plantede træer, og som er i almindelig skovbrugsmæssig omdrift, er ikke omfattet af beskyttelsen som moser, uanset om jordbundsforholdene isoleret set er af mosekarakter, jf. U2001.1278H, NYT nr. 292, NKO 242 og NKN j.nr. 131-00142. Se også afsnit 3.6.15 og 5.1. **I MAD2016.140 var birketræerne i mosen i haven plantede, men "driftsformen" var meget lidt intensiv, og mosen ansås for beskyttet.**

2.6 Strandenge

Begrebet strandenge i naturbeskyttelseslovens forstand omfatter - i overensstemmelse med den almindelige forståelse heraf - engstrækninger ved kysten. De afgørende kriterier er således plantevæksten samt områdets landskabelige karakter **og beliggenhed.**

Beskyttelsen af strandenge og strandsumpe med en størrelsesgrænse over 3 ha blev indføjet med lov nr. 208 fra 1983. Med bekendtgørelse om tilladelse m.v. efter naturfredningslovens kap. V til ændringer af heder, strandenge og strandsumpe (bek. nr. 40 fra 1984) blev strandenge og strandsumpe, der var beliggende i byzone eller sommerhusområde, undtaget fra beskyttelsen. Dog var der fortsat for strandenge beliggende i strandbeskyttelseszonen en beskyttelse mod opdyrkning.

Med naturbeskyttelseslovens vedtagelse med lov nr. 9 fra 1992 blev størrelsesgrænsen nedsat til 2.500 m². Samtidig blev strandenge og strandsumpe omfattet af den generelle mosaikregel, så de i de tilfælde, hvor de er beliggende i sammenhæng med andre beskyttede naturtyper, er beskyttede uanset størrelse, når det samlede areal mindst er på 2.500 m².

2.6.1 Beliggenhed

Ind mod land afgrænses strandengen hyppigt af et terrænskel i form af en niveauændring, hegn, skelgrøft, vej eller andet, som danner grænse for **engen** med dens nuværende eller tidligere udnyttelse som **græsningsareal.**

Strandensbegrebet i naturbeskyttelsesloven omfatter således en række varierende naturtyper, der har forskellige betegnelser efter den måde, hvorpå de er opstået, og graden af saltpåvirkning. Områderne kan blandt andet betegnes som marsk, marskeng, sylteng, **strandeng**, strandoverdrev eller strandfælle.

Strandensflader brydes ofte af lavninger og naturlige render (f.eks. loer) og ældre strandvoldsrygge. Strandenge beliggende ud til kysten vil **undertiden** kunne blive overskyllet af havet. Overskyllshyppigheden og -perioden varierer meget. Her i landet ligger den normalt mellem 10 dage pr. år og 1 dag pr. 10. år.

2.6.2 Vegetation

Strandenge er relativt flade arealer, der strækker sig fra kysten og ind i landet. Arealerne har en naturlig vegetation bestående af græsser, halvgræsser og urter, som danner mere eller mindre sammenhængende grønsvær.

I de dele, der ligger nærmest vandet, domineres plantevæksten af en eller flere salttålede plantearter såsom kveller, vadegræs, annelgræs, harril, strand-trehage, strandasters, strandvejbred, jordbær-kløver, engelskgræs m.fl. Disse plantearter aftager gradvis ind mod de lidt **højere liggende**, mindre saltpåvirkede dele af strandengen. De højere liggende arealer er således oftest mindre fugtigbundsprægede i lighed med tilvoksede gamle strandvolde.

I de fleste strandenge er den lave plantevækst resultatet af landbrugsmæssig udnyttelse i form af græsning og høslæt. Ved ophør af græsning eller høslæt kan der ske en tilgroning med de mere højt voksende sumpplanter, og strandengen overgår da til at blive en strandsump.

I inddigede områder kan der undertiden fortsat eksistere strandenge med salttålende planter, alt afhængig af særlig jordbund og vandbevægelse.

2.7 Strandsumpe

Strandsumpe er kystnære områder, hvis vegetation er domineret af store sumpplanter som tagrør, strand-kogleaks, blågrøn kogleaks og enkelte andre arter.

Strandsumpe forekommer ofte på de mest fugtige og eventuelt permanent vanddækkede dele af kyststrækninger. Strandsumpe udnyttes ofte ikke landbrugsmæssigt.

Den beskyttede naturtype strandsumpe i § 3 er forskellig fra begrebet moser og lignende i § 3. Sondringen mellem de to naturtyper vil imidlertid i praksis kun have mindre betydning med mindre arealet ligger i byzone eller sommerhusområde. Hvor sondringen har betydning, må den foretages på grundlag af områdernes beliggenhed henholdsvis ved kysten eller inde i landet, og i tvivlstilfælde ud fra dominansen af salttålende planter som strand-kogleaks, blågrøn kogleaks, strandasters m.fl. i strandsumpene.

2.8 Ferske enge og biologiske overdrev

Disse arealer omfatter fugtige, ferske enge samt tørre enge, ofte kaldet overdrev. Under betegnelsen overdrev falder også græsbevoksede kystskrænter.

Med vedtagelsen af naturbeskyttelsesloven i 1992 blev den generelle beskyttelse af naturtyper i lovens § 3 udvidet til også at omfatte ferske enge og overdrev. Hensigten med udvidelsen var at forhindre yderligere reduktion af de udyrkede og ekstensivt dyrkede arealer med henblik på at bevare det rige og særlige dyre- og planteliv, der er tilknyttet disse områder, samt at bevare dem som værdifulde for landskabet, miljøet og kulturmiljøet.

På enge og overdrev kan der ofte forekomme mere eller mindre udbredte bevoksninger med krat og anden træagtig vegetation. Sådanne bevoksninger vil også være omfattet af beskyttelsesbestemmelsen, se også afsnit 3.6.24 om naturpleje.

2.9 Ferske enge

Ferske enge skabes ved menneskets påvirkning. Enge kan således være dannet ved slåning eller græsning af naturlige kærsamfund eller ved fældning af elle-, aske-, birke- eller piledominerede sumpskove med efterfølgende slåning eller græsning.

2.9.1 Vegetation

Engenes plantesamfund afviger delvis fra de oprindelige kærsamfund. Ved slåning eller græsning forhindres træer og buske i at indvandre, ligesom græsser og planter, der kan tåle kulturpåvirkningen, får øgede fordele frem for de øvrige arter. Dette bevirker, at det oprindelige kærsamfund ændres til at indeholde en større del af plantearter, der tåler slåning og nedbidning, samt arter, der på anden måde begunstiges af påvirkningen. Af sådanne artsgrupper kan nævnes laver, lyskrævende planter samt en- og toårige urter, hvis spiring begunstiges af kreaturernes optrampning af jordbunden eller regelmæssig slåning. Engene er derfor generelt artsrige og indeholder en række sjældnere og fåtallige plante- og dyrearter.

Enge på forholdsvis god jordbonitet kan eksempelvis have en vegetation af lavere urter som trævlekrone, eng-kabelleje, engblomme, vinget perikon samt maj-gøgeurt og andre orkideer m.v. Er græsning eller høslæt forholdsvis ekstensiv eller ophørt, kan disse engtyper være

under tilgroning med højere planter som f.eks. rørgræs, eng-rørhvene, lådden dueurt, stor nælde, tagrør, almindelig mjøddurt, kær-star, almindelig fredløs, angelik og kærtidsel m.fl. Denne vegetation kan over nogle år udvikle sig til krat og sumpskov.

2.9.2 Ferske enge i marsken

Den inddigede del af marsken er relativt lavtliggende, og store arealer er græsklædte, hvilket har ført til, at en del af disse arealer blev registreret som beskyttede ferske enge. De særlige jordbunds-, natur- og landbrugsmæssige forhold i den inddigede marsk har imidlertid skabt en særlig driftsform, hvor græsarealer, der er intensivt udnyttet og derfor uden særligt naturindhold, har lange omdriftstider. Det har medført behov for, at kriterierne for registreringen af de beskyttede ferske enge her er præciseret med hensyn til fugtigheds- og plantekriteriet. Disse præciseringer indgår i NYT nr. 189. I bilag 5 findes notat fra Naturstyrelsens § 3-registreringsprojekt, som blev anvendt som grundlag for registreringer af ferske enge i marsken.

Der kan i øvrigt henvises til NMK-510-00780, hvor nævnet vurderede, at der ikke forekommer særlige forhold for områder i marsken, der kan bevirke, at § 3-registreringen her skal foretages anderledes, end hvad der følger af sædvanlig praksis. Se også NMK-510-00838 og NMK-510-00796.

2.9.3 Ikke beskyttede arealer

Almindelige dyrkede marker og kulturgræsmarker, som omlægges hyppigere end en gang hvert 7.-10. år, eller hvor der flere gange inden for denne periode høstes mellemafgrøder, betragtes ikke som ferske enge i naturbeskyttelseslovens forstand. Ift. regelmæssigheden af omlægninger henvises der til NYT nr. 191.

Bedømmelsen af omlægningshyppigheden må foretages på grundlag af tidligere registreringer, oplysninger fra ejeren om driftshistorikken og tilgængelige luffotos. Der henvises til byretsdommene i MAD2016.280 og MAD.2015.24. Der henvises også til NKN-131-00445.

2.9.4 Afgrænsning i forhold til andre naturtyper

Engene kan ved naturlig tilgroning af fugtigere bund udvikle sig tilbage mod mose, rørsump og krat eller sumpskov og på de mere tørre dele mod mere eller mindre tilgroede overdrev og græsfælder. Overgangen mellem engen og sådanne forholdsvis uforstyrrede plantesamfund kan ofte erkendes ved hegn og skel, men er i andre tilfælde jævn og glidende samt vanskelig at lokalisere præcist i terrænet. Da de nævnte naturtyper imidlertid også er omfattet af bestemmelserne i loven, er disse grænsedragninger i det store og hele af mindre betydning for administrationen af lovens beskyttelsesbestemmelser.

Der henvises i øvrigt til afsnit 3.4 om undtagelser fra beskyttelsesordningen, herunder om arealer i byzone og sommerhusområde i afsnit 3.4.1.

2.10 Biologiske overdrev

I den oprindelige betydning var historiske overdrev den del af en landsbys jorder, der som »udmark« lå uden for vangene, og som ikke var eng eller skov. Overdrevene blev traditionelt brugt til græsning for husdyrene og eventuelt også til høslæt. Gennem årene er mange overdrev ved opløsning blevet inddraget i omdriften, eller de er blevet plantet til. De tilbageværende overdrev er typisk tørbundsarealer, der aldrig eller kun meget sjældent har været pløjet op, og som helt overvejende har været udnyttet som græsningsarealer.

Betegnelsen overdrev omfatter både en naturtype med en karakteristisk vegetation samt en kulturhistorisk anvendelse af græsningsarealer. I bemærkningerne til lovforslaget blev lagt vægt på det biologiske indhold i overdrevene, og det var da også primært det biologiske indhold, der var grundlag for amternes registrering af overdrev. Naturklagenævnet fastslog imid-

lertid i en afgørelse af 18. juni 2001, at kun overdrev, der var historiske, var omfattet af beskyttelsen.

Dette førte til at, der i 2004 blev foretaget en lovændring, der præciserede, at beskyttelsen omfatter alle biologiske overdrev. Hovedvægten lægges derfor på de botaniske kriterier og de tørre jordbundsforhold samt de landskabelige forhold. Se også § 3-registreringsvejledningen.

Samtlige biologiske overdrev, der opfylder de vegetationsmæssige og jordbundsmæssige kriterier, er således beskyttet uanset deres historiske oprindelse, og de historiske overdrev er en delmængde heraf.

Overdrev er herefter defineret som lysåben, græs- og urtedomineret vegetation på tør bund, typisk med græsning eller høslæt som kulturpåvirkning eller uden landbrugsmæssig drift. Et historisk overdrev kan ligesom et biologisk overdrev og andre beskyttede naturtyper vokse sig ud at beskyttelsen.

Der er i vidt omfang sammenfald mellem de overdrev, som Danmark er forpligtet til at beskytte i medfør af habitatdirektivet, og biologiske overdrev. Der henvises til afsnit 4.3 nedenfor.

Den registrering, som de tidligere amter gennemførte af beskyttede overdrev, omfatter alle biologiske overdrev, dvs. græsarealer, der opfylder de vegetationsmæssige og jordbundsmæssige kriterier, uanset deres historiske oprindelse. Denne registrering forudsættes lagt til grund for kommunernes administration af beskyttelsen af de biologiske overdrev.

Angivelsen i lovbemærkningerne af, at intensiv opdyrkning skal være opgivet for mindst 30-50 år siden, er indsat for at præcisere, at der typisk vil gå længere tid, før et areal har udviklet sig til overdrev. Der vil således som altovervejende hovedregel ikke have indfundet sig en sammenhængende overdrevsvegetation på et areal, førend det har henligget uden intensiv opdyrkning i mindst 30-50 år.

Natur- og Miljøklagenævnet udtalte i NoMO nr. 112 generelt, at alderskriteriet på 30-50 år må forstås som en faktisk oplysning om, hvor lang tid det som altovervejende hovedregel tager for at udvikle et biologisk overdrev, og det afgørende er, om der efter længere tid har udviklet sig karakteristisk overdrevsvegetation.

Det har formodningen imod sig, men det er ikke udelukket, at der på grund af lokale forhold kan indfinde sig et beskyttet biologisk overdrev på en kortere periode end 30 år.

Af relevante nævnsafgørelser ift. efter hvilken periode et overdrev kan indfinde sig, kan der bl.a. henvises til NMK-510-00317, NMK-510-00395 og NMK-510-00425.

Det er ifølge bemærkningerne til loven vigtigt at sondre mellem intensiv dyrkning og ekstensiv drift af overdrev. Det er her præciseret, at intensiv dyrkning skal forstås som omlægning eller opløjning af et areal med flerårig dyrkning af afgrøde eller med intensiv anvendelse af hjælpestoffer som gødskning og pesticider og evt. kalkning. Ekstensiv drift af overdrev kan ske med græsning, høslæt, evt. rydning af træ- og buskopvækst og ukrudt forstået som pletvise bevoksninger med vegetation, som ikke er egnet til græsning, f.eks. tidsler.

Intensiv dyrkning indebærer altså et klart brud på en tidligere kontinuitet som overdrev eller en klar overgang fra en anden arealanvendelse til overdrev. At der på et areal har været en enkelt let jordbehandling som f.eks. fræsning eller enkelte års dyrkning vil derfor ikke i sig selv medføre, at et areal ikke kan være et overdrev i lovens forstand, forudsat de botaniske og jordbundsmæssige forhold opfylder kriterierne. Det betyder blandt andet, at den praksis, der visse steder har været for driften af et overdrev – hvorefter man har taget enkelte afgrøder på area-

let, når det havde oparbejdet en hvis næringspulje – ikke som udgangspunkt indebærer, at arealet ikke kan være beskyttet som overdrev. I NoMO nr. 144 fandt nævnet, at tidligere gødskning og fræsning ikke var til hinder for forekomsten af karakteristisk overdrevsflora, og arealerne var dermed beskyttede.

2.10.1 Vegetation og dyreliv

Græs- og urtevegetationen er oftest righoldig og varieret med mange sjældne arter. Blandt mere karakteristiske plantearter kan f.eks. nævnes mark-krageklo, gul evighedsblomst, mark-bynke, blåhat, prikbladet perikon, gul snerre, smalbladet høgeurt, fløjlsgræs, knold-ranunkel m.fl. **Tørvelag er typisk manglende eller er kun svagt udviklet.**

Der er knyttet et rigt dyreliv til overdrevene, ikke mindst af insektarter.

I takt med de senere års strukturændringer i landbruget er græsningen på mange arealer aftaget eller helt ophørt, og en del biologiske overdrev præges derfor i lighed med hedearealer af stigende tilgroning med buske og træer. Nævnet har i praksis, f.eks. NMK-510-00635, i en vurdering af om et areal fortsat er overdrev, lagt vægt på, om der under træerne fortsat er lyst nok til, at der kan vokse overdrevsvegetation.

De vegetationsmæssige kriterier indebærer, at der på det pågældende areal skal have indfundet sig en sammenhængende overdrevsvegetation. Forekomsten af enkelte overdrevsarter på en mindre del af et areal medfører ikke, at der er tale om et beskyttet areal. Visse hårdt græsede biologiske overdrev kan være næsten uden opvækst af vedplanter (buske eller træer).

2.10.2 Landskabelig karakter

De eksisterende biologiske overdrev findes nu hovedsagelig på kuperede, svært opdyrkelige områder eller som dele af dyrehaver. Derfor findes de i reglen på nuværende og tidligere tiders kystskrænter (f.eks. stenalderhavets kystskrænter), og andre kuperede, svært opdyrkelige områder. Specielle overdrevstyper findes på Bornholm i form af klippeløkker og som kalkbakker i Himmerland og på Møn m.v. Biologiske overdrev kan også opstå i tidligere råstofgrave og på andre etablerede skråninger, hvor der har indfundet sig overdrevsvegetation.

2.10.3 Afgrænsning i forhold til andre naturtyper

De biologiske overdrev kan have kontinuerlige og diffuse afgrænsninger i forhold til naturtyper som enge, heder samt strandenge og strandoverdrev. Derimod vil der oftest omkring de biologiske overdrev være tydelige terrænskel i form af veje, hegn, diger, grøfter og lign., ligesom der vil være markante overgange i forhold til højskov og plantage samt til markarealer, der er i omdrift.

3. Administration af reglerne om beskyttede naturtyper

3.1 Registrering af beskyttede naturtyper

Beskyttelsen af naturtyper i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1-3 er umiddelbar og gælder så snart et givet naturområde opfylder naturbeskyttelseslovens definitioner heraf i følge lovens forarbejder og gengivet i vejledninger om § 3-beskyttelsen. Det er således ikke en forudsætning for beskyttelsen, at områderne er registrerede eller at ejer og bruger har fået meddelelse herom.

Den vejledende registrering af § 3-beskyttede arealer udgør et nødvendigt grundlag for en hensigtsmæssig kommunal administration og håndhævelse af beskyttelsesordningen. Se afsnit 3.7 om administration af dispensationsbeføjelsen og [Vejledning om håndhævelse af naturbeskyttelsesloven, planloven og byggeloven](#). Naturstyrelsen foretog i årene 2011-2014 en opdatering af den vejledende § 3-registrering på baggrund af en aftale indgået mellem ministeriet og Kommunernes Landsforening. Dette arbejde er overleveret til kommunerne, som fremover skal vedligeholde den vejledende § 3-registrering indenfor en 10-årig cyklus regnet fra 2011. Endvidere foreligger der for vandløbenes vedkommende en af miljøministeren godkendt udpegning af de vandløb, der er omfattet af beskyttelsesordningen.

Pligten til at vedligeholde den vejledende registrering af de beskyttede naturtyper påhviler kommunerne. Kommunerne skal også efter behov indstille ændringer i udpegningen af beskyttede vandløb. Kommunens pligt omfatter også registrering af § 3-arealer omfattet af fredskovspligt.

Det skal understreges, at den vejledende registrering af beskyttet natur – i modsætning til udpegningen af vandløb – ikke er bindende for ejere eller myndigheder. Det afgørende er således ikke, om arealet er registreret som en beskyttet naturtype, men derimod om arealet på tidspunktet for indgrebet faktisk opfylder de biologiske kriterier for at være en beskyttet naturtype. Registrering er dog et indicium for, at arealet er beskyttet. Se illustration i MAD2013.941.

Betydningen heraf er, at det først i forbindelse med konkrete sager eller ved en forespørgsel afgøres, hvorvidt arealet er omfattet af § 3 (MAD 2005.1596). I de tilfælde, hvor kommunen har truffet en konkret afgørelse om, at et område er omfattet af beskyttelsen, er denne afgørelse retlig bindende for den pågældende ejer eller bruger, og vil træde i stedet for den vejledende registrering. Naturklagenævnet har anlagt en praksis, hvorefter en ejer af et givet areal kan påklage en meddelelse fra kommunen, om at et areal er omfattet af § 3-beskyttelsen. Se afsnit 3.2.

En naturtype kan være omfattet af § 3-beskyttelsen, selv om arealet ikke er vejledende registreret. Som anført ovenfor er et areal beskyttet natur, så snart arealet har det naturindhold, som svarer til definitionen af et beskyttet naturområde. Et areal kan derfor også være beskyttet natur, selvom der ikke er truffet nogen afgørelse om, at arealet er beskyttet eller det er registreret.

Miljøministeriet har udsendt et cirkulære og en vejledning med udgangspunkt i lovbemærkningerne, der nærmere fastlægger henholdsvis kravene til og retningslinjerne for kommunernes registreringsarbejde.

Afgørelsen af, om et areal faktisk er omfattet af beskyttelsesbestemmelsen, skal ske ud fra en samlet vurdering af området naturindhold, som uddybet i naturbeskyttelseslovens forarbejder og § 3-registreringsvejledningen. Det er fx ikke tilstrækkeligt kun at indsamle data om et områdes vegetation indenfor en 5 m dokumentationscirkel. På grund af små variationer i fugtigheds-, lys-, og næringsforhold vil en beskyttet naturtype, f.eks. en eng, ofte indeholde en række arter, som ikke er typiske for denne naturtype, og som også kan forekomme i en række andre naturtyper.

I forbindelse med registrering af naturtyper er det for at undgå tvivl om registreringens grundlag vigtigt, at der ved besøg på de enkelte naturtyper indsamles så mange oplysninger om arealet som mulig f.eks. i form af fotos og plantelister, som kan supplere andre kilder som f.eks. flyfotos og kort. Den indsamlede dokumentation er også nødvendig for at kunne begrunde afgørelsen i henhold til forvaltningslovens bestemmelser, jf. også [Vejledning om håndhævelse af Naturbeskyttelsesloven, Planloven og Byggeloven](#).

I lovliggørelsessager, dvs. sager hvor der først tages stilling til, om et areal var et beskyttet areal, efter at arealet er overgået til anden anvendelse, f.eks. inddraget i almindelig landbrugsmæssig omdrift, og hvor efterfølgende besigtigelse derfor ikke kan afklare, om arealet var en beskyttet naturtype, har domstolene tiltrådt kommunernes og nævnets anvendelse af luftfotos til afgørelse af, om arealer var beskyttede arealer på indgrebstidspunktet. Der henvises til MAD2000.601 og MAD2000.614. Som det fremgår af MAD2013.2652 og MAD2016.280 **forudsætter anvendelsen af luftfotos, at disse har en tilstrækkelig kvalitet til at sandsynliggøre, at arealerne var beskyttede naturtyper.**

Vurderingen i sager, hvor et areal har været omfattet af en aftale om en naturvenlig driftsform, er omtalt nedenfor i afsnit 3.4.

Kommunerne skal opdatere den vejledende registrering af de beskyttede områder i Danmarks Miljøportal, hvor den vil være tilgængelig for alle interesserede, ligesom det også her er muligt at lagre information om arealerne i naturdatabasen. I kvalitetsstyringsystemet er angivet en række forslag til dokumentation til brug for registreringsarbejdet, se Kvalitetsstyringsordning.

3.1.1 Adgang til den vejledende registrering og ændringer heri

Lodsejere og andre interesserede kan orientere sig om den vejledende § 3-registrering i Danmarks Miljøportal, men de har også mulighed for at holde sig opdateret ift. registreringen med abonnements-tjenesten 'Din Natur'. Ved oprettelsen i Din Natur kan man afgrænse de arealer, man ønsker holder sig opdateret med, og man vil herefter modtage en mail, når kommunen har ændret i en registrering, der ligger helt eller delvist indenfor de arealer man har oprettet abonnement på. Med Appen for Beskyttet Natur kan man endvidere se hvor de § 3-registrerede områder er i forhold til ens geografiske position. Med applikationen kan man også vælge at modtage en besked, når man bevæger sig ind i et § 3-registreret område. Læs mere om Appen for beskyttet natur på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

3.1.2 Registrering på statens arealer

Kommunens pligt omfatter også registrering af § 3-arealer omfattet af fredskovspligt. På de statsejede arealer, som Naturstyrelsen forvalter, varetager styrelsen tilsyn med overholdelse af naturbeskyttelseslovens regler samt fredningsbestemmelser (jf. § 3 i bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn). Ifølge praksis foretager Naturstyrelsen også registrering af § 3-beskyttede områder. Disse data stiller Naturstyrelsen til rådighed for kommunerne og samarbejder med kommunen om opdatering af registreringen på Miljøportalens Arealinformation. Det er kommunen som sikrer den endelige opdatering af den vejledende § 3-registrering i Miljøportalen. Kommunen har myndighedsansvaret for at træffe afgørelser efter § 3 på alle statsejede **arealer**.

3.1.3 Naturkvalitetsplanlægning

Naturkvalitetsplanlægning er et redskab til på en ensartet måde at indsamle viden om de § 3-beskyttede naturområder og vurdere deres tilstand. På denne baggrund kan der opstilles målsætninger for den ønskede udvikling og dermed for planlægning og prioritering af naturforvaltningsindsatsen f.eks. naturpleje og naturgenopretning mv. på de konkrete naturområder.

Metoden bidrager også til styrkelse af grundlaget for myndighedernes administration af naturbeskyttelse og for varetagelse af naturinteresserne i planlægningen.

Metoden er nu udviklet til at omfatte naturtyperne omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, dvs. søer, heder, moser, strandenge, ferske enge og biologiske overdrev. Dertil findes registreringsskemaer for naturtyper i klit og for sumpskov.

De indsamlede oplysninger skal lægges ind i Naturdatabasen, som er en del af Danmarks Miljøportal, og derfra kan de anvendes i sagsbehandling og planlægning. Applikationen [NaturAppl](#) kan evt. anvendes således, at data kan indtastes digitalt i feltet og uploades direkte til Naturdatabasen. Data i Naturdatabasen kan fremsøges enten vha. [Danmarks Naturdata](#) eller i NaturAppl.

På baggrund af de indsamlede oplysninger vurderes de beskyttede naturområders tilstand, og der opstilles mål for naturtilstanden på en 5-trins skala svarende til den, der anvendes i miljømålsloven til Natura 2000-områder.

I naturtilstandsvurderingssystemet er indbygget informationer om arternes særlige indikatorværdier for den enkelte naturtype eller under-naturtype. I registreringsskemaerne er opført de hyppigst registrerede arter i de enkelte hovednaturtyper og den enkelte art på listen kan være anført som indikatorart, positivart (stjerneart eller to-stjerneart), økologisk indikator eller problemart:

- **Positiv-arter:** Alle arterne er tildelt artsscorer efter deres følsomhed overfor påvirkninger, der forringer naturtilstanden. Positive arter (stjernearter), med artsscorer 4 og 5, er moderat følsomme overfor negative påvirkninger af naturtypen. Særligt værdifulde positive arter (tostjernearter) med artsscore 6 og 7 er meget følsomme overfor negative påvirkninger.
- **Økologiske indikatorer:** Arterne er opdelt i hhv. fugtig/tør jordbund, kalkholdig/sur jordbund, salt/fersk jordbund samt med anførsel af særligt kvælstoffølsomme arter.
- **Problem-arter og invasive arter:** Disse arter, hvis tilstedeværelse indikerer en omfattende uønsket negativ påvirkning af naturtypen, er angivet med (#).

Tilstandsvurderingssystemet, og dets kategorisering af arter, er ikke direkte udviklet til at afgøre hvornår et område er beskyttet efter § 3, og indeholder både arter, der fremgår af bemærkningerne til loven og § 3-registreringsvejledningen, såvel som andre typiske arter for de enkelte naturtyper. Tilstandsvurderingssystemet giver en indsigt i naturområdets miljøforhold, trusler og dets værdi for biodiversiteten og kan på denne baggrund anvendes til fastsættelse af målsætninger for den ønskede udvikling og prioritering af naturforvaltningsindsatsen.

Link til [vejledning og skemaer til naturkvalitetsplanlægning](#) for de enkelte naturtyper.

3.2 Oplysning om beskyttelsesordningen

I § 9 i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper er der fastsat regler om en forespørgselsordning vedrørende de beskyttede arealer. Hensigten med forespørgselsordningen er i tvivlstilfælde at sikre den enkelte ejer m.v. en hurtig afklaring af, om en påtænkt ændring af tilstanden af et areal m.v. kræver **dispensation**.

3.2.1 Oplysningspligt

Efter § 9 i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper påhviler det kommunalbestyrelsen at give ejere m.fl. oplysning om, hvorvidt en påtænkt foranstaltning, areal, sø eller vandløb er omfattet af den generelle beskyttelsesordning. Kommunalbestyrelsen skal besvare en sådan forespørgsel inden 4 uger, efter at forespørgslen er fremsat. Hvis kommunen inden for de 4 uger har anmodet om supplerende oplysninger, regnes 4 ugers fristen først fra kommunens modtagelse af de ønskede oplysninger.

Hvis vedkommende ikke har modtaget svar inden fristens udløb, kan foranstaltningen mv. gennemføres uden dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3. Det gælder dog ikke for foranstaltninger, arealer samt søer, der klart falder ind under beskyttelsesordningen, eller for vandløb, som er udpeget som beskyttede i offentligtgjorte registreringer, jfr. § 9, stk.3, i bekendtgørelse om beskyttede naturtyper. Der kan henvises til NKN-131-00107 og NKN-131-00132.

Kommunalbestyrelsens meddelelse til ejere m.fl. på grundlag af en forespørgsel er at betragte som en tilkendegivelse og ikke en afgørelse. Ejere og brugere kan imidlertid efter klagenævnets praksis påklage en sådan meddelelse fra kommunalbestyrelsen, hvis den indeholder en vurdering af, at et areal er omfattet af § 3- beskyttelsen. **En tredjemand, der i øvrigt er klageberettiget, kan ikke påklage en kommunes beslutning om ikke at registrere et område som beskyttet (jf. NKO 113).**

Ejeren m.fl. kan ikke uden tidsbegrænsning gennemføre foranstaltninger uden dispensation på baggrund af manglende svar fra kommunalbestyrelsen, eller på en tilkendegivelse om, at en foranstaltning eller et areal ikke er omfattet af beskyttelsesordningen.

Ejeren har højest ret hertil i en periode, der svarer til forældelsesfristen for dispensationer dvs. 3 år, jfr. loven § 66, stk. 2, og perioden kan afhængig af de konkrete omstændigheder være kortere, f.eks. hvis området skifter karakter i tiden mellem forespørgslen og gennemførelsen af et indgreb.

3.3 Arealberegning

Mellem de fleste af de beskyttede naturtyper er der som nævnt i mange tilfælde meget jævne og glidende overgange, f.eks. fra eng til mose. De nævnte overgange med små ændringer i vegetationssammensætningen vil bero på helt lokale variationer i jordbundens type og vandindhold. Læs mere om arealberegning og afgrænsning mellem naturtyperne i [§ 3- registreringsvejledningens afsnit om de enkelte naturtyper](#).

3.3.1 Samlet naturareal

Ved arealberegningen af sådanne biotopkomplekser lægges det samlede naturareals størrelse til grund, jf. lovens § 3, stk. 2.

Småbiotoper, der ikke i sig selv opfylder størrelseskriteriet, er således omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til, eller indgår i arealer med andre naturtyper, som er omfattet af beskyttelsesordningen, if. reglerne i § 3, stk. 2 og 3.

Det vil sige, at f.eks. moser og søer, der ligger i forbindelse med et udpeget vandløb, vil være beskyttet, selvom de er mindre end hhv. 2500 m² og 100 m².

Ved afgrænsningen af arealet lægges endvidere til grund, at der skal være tale om et sammenhængende areal. Herved forstås et område, som i naturbeskyttelsesmæssig henseende kan karakteriseres som en funktionel helhed. Dette indebærer, at en hede, fersk eng, mose, eller et overdrev eller kombinationer af disse naturtyper kan anses som sammenhængende i naturbeskyttelseslovens forstand, uanset om området i et vist omfang er gennemskåret af

f.eks. mindre veje, brandbælter, vandløb, små skovparceller, hegn, herunder levende hegn, m.v. I øvrigt må det bero på et konkret skøn i det enkelte tilfælde, om et areal kan anses som sammenhængende, herunder om de »fremmede elementer« er så væsentlige, at der såvel landskabeligt som biologisk ikke er tale om en helhed. Disse elementer må derfor udgøre en forholdsvis beskednen del af det samlede areal, for at der kan ses bort fra dem ved afgørelsen af, om området er »sammenhængende«.

Nævnet vurderede i NKN-131-00386, at et sammenhængende område (overdrev) godt kan indeholde en relativ beskednen andel af fremmede elementer, men i den konkrete sag udgjorde randområderne op mod halvdelen af overdrevsarealet og dermed en for stor del af det samlede areal. Se også NKN-131-00159 hvor tre delområder skulle betragtes som et sammenhængende naturområde, idet to øvrige delområder ikke udgjorde så væsentligt et "fremmed element", at naturområdet ikke kunne betragtes som sammenhængende.

3.3.2 Ejerforhold

Det bemærkes, at ejerforholdet er uden betydning for afgørelsen af, om et areal anses for sammenhængende.

3.3.3 Søer

Ved beregningen af arealet af en sø eller et vandhul skal der i overensstemmelse med de hidtidige principper både medregnes udstrækningen af den sammenhængende åbne vandoverflade, og af det tilstødende vådområde med en vegetation bestående af vand- og sumpplanter, herunder det tilstødende område, der er uden landvegetation på grund af temporær vanddækning, dvs. temporært udtørret søbund. Dette er bl.a. lagt til grund i VLR i MAD2016.93.

Søer, der ikke opfylder størrelseskravet, men som ligger ved et beskyttet vandløb og dermed udgør en del af vandløbet eller som er en integreret del af en beskyttet naturtype, jf. § 3 stk. 2, er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1.

Som anført ovenfor i afsnit 2.2 kan også regnvandsbassiner være omfattet af beskyttelsen, idet det forudsættes, at der har udviklet sig et naturligt dyre og planteliv. Det kan ikke i den forbindelse være afgørende, at der i driften tilføres regnvand fra f.eks. den offentlige regnvandsafledning, men det afgørende er derimod, om den nødvendige vandtilførsel efter nogle år har medført, at der har udviklet sig et naturligt dyre- og planteliv.

Der henvises til afsnit 2.2 om afgrænsningen af, hvilke søer der er omfattet af beskyttelsesbestemmelsen.

3.4 Undtagelser fra beskyttelsesordningen

3.4.1 Arealer i byzone og sommerhusområder

For heder, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, der den 1. juli 1992 var beliggende i byzone eller sommerhusområde, gælder beskyttelsesordningen efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, kun for tilstandsændringer til landbrugsformål, jf. § 1 i bekendtgørelse om beskyttede naturtyper. For heder, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev beliggende i byzone eller sommerhusområde, som er vokset ind i beskyttelsen efter 1992, gælder beskyttelsen fuldt ud. Moser, søer og vandløb, der den 1. juli 1992 lå i byzone eller sommerhusområde, er i fuldt omfang omfattet af den generelle beskyttelse. Dette gælder også for arealer, som i 1992 var mose, men som nu er en af de andre naturtyper f.eks. en sø eller en eng.

Definitionen af byzone og sommerhusområde følger planlovens bestemmelser om udlæg af disse zoner i planlovens § 34:

”§ 34. Hele landet er opdelt i byzoner, sommerhusområder og landzoner.

Stk. 2. Byzoner er

- 1) områder, som i en byudviklingsplan er udlagt til bymæssig bebyggelse,
- 2) områder, som i en bygningsvedtægt er udlagt som byggeområder til bymæssig bebyggelse,
- 3) områder, som i en byplanvedtægt er udlagt til bymæssig bebyggelse eller offentlige formål,
- 4) områder, som i en lokalplan er overført til byzone, og
- 5) områder, som ved kommunalbestyrelsens beslutning efter § 33, stk. 1, nr. 2, har opretholdt zonestatus som byzone.

Stk. 3. Sommerhusområder er

- 1) områder, som i en bygningsvedtægt eller en byplanvedtægt er udlagt til sommerhusbebyggelse,
- 2) områder, som i en lokalplan er overført til sommerhusområde, og
- 3) områder, som ved kommunalbestyrelsens beslutning efter § 33, stk. 1, nr. 2, har opretholdt zonestatus som sommerhusområde.

Stk. 4. Landzoner er de områder, der ikke er omfattet af stk. 2 og 3.

Stk. 5. Arealer, der som led i frikommuneforsøg i henhold til § 16 i lov om frikommuner er overført til byzone eller sommerhusområde, forbliver byzone eller sommerhusområde også efter forsøgsperiodens udløb.”

For områder, der efter den 1. juli 1992 er inddraget i byzone eller sommerhusområde, gælder beskyttelsen mod tilstandsændringer i fuldt omfang (jf. NKO 339). Gældende planlægning for et område har ikke betydning for, hvorvidt et område opnår beskyttelse efter § 3. Omstændighederne omkring beskyttelsens opnåelse og planlægningen for området kan imidlertid tillægges en vis vægt ved afgørelsen af konkrete sager om dispensation fra beskyttelsesbestemmelserne (se NKO 178, og NKO 241). Se i øvrigt afsnit 3.7 om administration af dispensationsbeføjelsen.

Nævnet afgjorde i NMK-510-00436 at, et strandengsareal, der var tilbageført til landzone efter 1992 var omfattet af den fulde beskyttelse.

3.4.2 Lokalplaner fra før 1992

Realiseringen af eksisterende lokalplaner, som ved lovens ikrafttræden i 1992 omfattede moser på mellem 2500 m² og 5000 m², der var den tidligere størrelsesgrænse, forudsætter en dispensation fra § 3. I tilknytning til de ændrede arealkrav blev det i vejledningen fra 1993 anført, at der ved vurderingen af, om der bør dispenseres i sådanne tilfælde, bør tages et væsentligt hensyn til rimelige forventninger til realiseringen af lokalplanen. Det samme blev anført at gælde i de tilfælde, hvor planlægningen var langt fremme ved lovens ikrafttræden d. 1. juli 1992.

For så vidt angår dispensationspraksis for søer på mellem 100 m² og 500 m², der var omfattet af en eksisterende lokalplan ved lovens ikrafttræden 1992 eller en på det tidspunkt igangværende lokalplanlægning, gælder hvad der er nævnt i det foregående afsnit om moser og lignende.

Herudover forudsættes i almindelighed fulgt en lempelig dispensationspraksis i områder, hvor der er tale om småsøer og vandhuller på under 500 m² uden større naturmæssig eller rekreativ betydning, hvis søerne er privatejede og ligger i parcelhushaver og lignende. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.7.

Nævnet afslog i NMK-510-00163 dispensation til 10 boliger i en mose, uanset at ejendomme-
ne i en bygningsvedtægt fra 1973 og i senere kommuneplan og lokalplan var udlagt til bolig-
bebyggelse. Nævnet fandt ikke, at den planlægningsmæssige forhistorie i sig selv kunne be-
grunde en dispensation.

3.4.3 Aftaler om særlige driftsformer - Pleje eller braklægning

Naturtyper, der er dannet, fordi der efter aftale med en offentlig myndighed i en periode er gennemført en særlig driftsform, herunder braklægning og/eller pleje, er undtaget fra bestem-
melserne i naturbeskyttelseslovens § 3 i indtil 1 år efter aftalens udløb. Denne ordning omfat-
ter de beskyttede naturtyper søer, moser og lignende, heder, strandenge og strandsumpe
samt ferske enge og biologiske overdrev, jf. § 2 i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper.
Undtagelsen gælder også i de situationer, hvor én aftale afløses af en anden aftale med en
offentlig myndighed, forudsat at den ny aftale indgås inden et år efter udløbet af den foregå-
ende aftale. Undtagelsen gælder medmindre, der er bestemt andet i selve aftalen, eller det fx
er tinglyst på ejendommen, at arealerne skal forblive beskyttede.

Undtagelsen omfatter alene områder, der som følge af en plejeaftale eller lignende aftale med
naturforbedring som formål og indgået med en offentlig myndighed, vokser sig ind under den
generelle beskyttelsesordning. Der kan henvises til aftaler indgået i henhold til bekendtgørelse
om tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger udstedt i medfør af lov om visse landdi-
striksrelaterede tilskudsordninger. Arealer, der ved naturbeskyttelseslovens ikrafttræden blev
omfattet af beskyttelsesbestemmelsen i § 3 og samtidig var underlagt en særlig driftsform, vil
være omfattet af § 3-beskyttelsen, umiddelbart når aftalen udløber (jf. NKO 400). Baggrunden
for dette er, at det beskyttede areal ikke er dannet, fordi der er aftalt en særlig driftsform, men
at naturtypen har været til stede i hele perioden. Aftale om pleje og lignende, hvorigennem
områder kan vokse sig ind under den generelle beskyttelsesordning, indgås normalt med
myndighederne efter reglerne om naturforvaltning i naturbeskyttelseslovens kapitel 8 samt i
henhold til EU-ordninger, hvor der ydes et økonomisk tilskud til en ændret driftsform af et are-
al.

Undtagelsesordningen bør administreres på en sådan måde, at grundejerne tilskyndes til også
af egen drift at foretage naturforbedringer. Aftaler, der omfattes af undtagelsesordningen, bør
også kunne indgås med kommunalbestyrelsen i tilfælde, hvor forslag til naturforbedring udar-
bejdes på grundejerens eget initiativ og uden tilskud fra offentlige myndigheder.

Det er som hidtil en betingelse, at der foreligger en aftale, og at der, i de tilfælde hvor aftalen
indgås med kommunalbestyrelsen, forinden er foretaget en registrering af, hvilke beskyttede
naturtyper der eventuelt i forvejen findes på det areal, aftalen angår. Det påhviler kommunal-
bestyrelsen at foretage registreringen. Baggrunden for kravet om forudgående registrering er
at undgå en svækkelse af beskyttelsesordningen.

En mangelfuld registrering i forbindelse med indgåelse af en MVJ-aftale kan medføre, at area-
ler, der faktisk var § 3-arealer på tidspunktet for aftalens indgåelse, ikke senere vil være be-
skyttet som sådanne (jf. NKN-131-00108/NKN-131-00132).

Som anført gælder undtagelsen indtil et år efter aftaleperiodens udløb. Det betyder, at lodseje-
ren må inddrage naturarealet i omdrift inden et år for at undgå, at arealet bliver omfattet af
beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3, jf. NoMO nr. 184, om tilsåning af et areal. Se
også MAD2016.112 om sprøjtning og et opgivet forsøg på dyrkning, der ikke var tilstrækkeligt
til, at ejeren rettidigt havde genoptaget den tidligere udnyttelse af arealet. Opmærksomheden
skal henledes på at der kan være andre forhold som følge af andre regler, som medfører at
man ikke kan vende tilbage til tidligere drift fx for naturtyper og arter omfattet af Natura 2000-
direktiverne eller nationale regler om artsbeskyttelse.

Undtagelsesordningen vedrørende plejeaftaler og lignende omfatter ikke de situationer, hvor et naturområde retableres efter aftale gennem et engangstilskud efter reglerne i naturbeskyttelsesloven kapitel 8 om naturforvaltning. De ovenfor nævnte spørgsmål må i disse tilfælde afklares i aftalen med lodsejeren, således at misforståelser undgås. I den forbindelse bemærkes, at der ikke er tale om engangstilskud i de tilfælde, hvor årlige tilskud til pleje og lign. af tekniske årsager indsættes på spærret konto en gang for alle og derfra frigives løbende.

Højesteret tiltrådte i UfR2017.1834 nævnets vurdering af, at et engareal, som pr. 1. juli 1992 var omfattet af en MVJ-aftale, var beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, da det måtte lægges til grund, at arealet også forud for indgåelsen af MVJ aftalen i 1990 var et engareal. Arealet var ikke omfattet af undtagelsen i naturtypebekendtgørelsen, da arealet ikke var blevet til engareal som følge af MVJ aftalen, men arealet var allerede forinden MVJ aftalen et engareal.

Natur- og Miljøklagenævnet vurderede i NMK-510-00398, at en mose dannet som følge af manglende dræning var undtaget fra beskyttelse, selvom ophør med dræning ikke var et vilkår i MVJ-aftalen. Nævnet lagde vægt på, at den mangelfulde vedligeholdelse af dræn på arealet var en konsekvens af den ekstensive driftsform forbundet med den aftale, der var indgået med den offentlige myndighed. Afgørelsen skal sammenholdes med NMK-510-00055, hvor nævnet fandt, at mosen, som var dannet efter slukningen af en pumpestation, var beskyttet, fordi slukningen af pumpestationen ikke var et led i braklægningsaftalen.

Aftaler om naturpleje og braklægning i statsligt regi administreres primært af Landbrugsstyrelsen og betegnes som ordninger eller tilsagn. Disse begynder 1. september det år, landmanden ansøger om det og optræder først på tilsagnskort det følgende år. Tilsagn er normalt 5-årige, men overholder tilsagnshaver ikke betingelserne, bortfalder tilsagnet og bliver fjernet fra tilsagnskort det følgende år. For tilsagn indtil 2014 er det muligt, at tilsagnspolygonerne er større end det, der er tilsagn til, ligesom det også er muligt at flytte tilsagnene i tilsagnsperioden. Kortmateriale over arealer med nuværende og visse historiske tilsagn vises på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, downloades fra <https://kortdata.fvm.dk/download/> (her vælges tilsagn og så de enkelte kortlag) eller findes som WFS på Landbrugsstyrelsens geoserver (<http://geodata.fvm.dk/geoserver/wfs>). I kortlagene er der til hver tilsagnsmark et sæt attributter der bl.a. viser tilsagnsarealet, det indtegnede areal (arealet af tilsagnspolygonen), start- og slutdato, styrelsens journalnummer og tilsagnstype. For tilsagn fra før 2012 er kvaliteten af kortdata ringere og mere upræcist afgrænsede. Landbrugsstyrelsen (og dens forgængere) har kun indgået aftaler inden for markblokke.

I Bilag 6 findes en liste over nuværende og lukkede ordninger, pr. oktober 2018, som Landbrugsstyrelsen administrerer og vurderer som relevante ift. naturtypebekendtgørelsens undtagelser om aftaler om særlige driftsformer. I listen er den enkelte ordning beskrevet ift. tilsagnsperiode, krav under ordningen og navn på det kortlag hvori tilsagnsarealerne kan findes.

3.4.4 Aftaler om særlige driftsformer – Økologisk drift

Den 1. juli 2018 gennemførtes en ændring af naturtypebekendtgørelsen, herunder i forhold til økologisk drift. Der blev tilføjet en bestemmelse i bekendtgørelsens § 2, stk. 4 om at såfremt der indgås en aftale med en offentlig myndighed om økologisk drift af et areal, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, kan den tidligere udnyttelse af arealet genoptages efter aftaleperiodens udløb, medmindre andet er bestemt i aftalen. Genoptagelse skal ske senest et år efter aftaleperiodens udløb. Bestemmelsen er indført med det formål at sikre, at sprøjtning eller gødskning af et § 3-areal, der har modtaget økologisk arealstøtte eller andet økologitilsagn, vil kunne genoptages såfremt at dette inden aftalen var en del af den hidtidige lovlige drift.

I Bilag 6 findes en liste over nuværende samt lukkede økologiordninger, som Landbrugsstyrelsen pr. oktober 2018 administrerer, og vurderer som relevante ift. bestemmelsen. I listen er den enkelte ordning beskrevet ift. tilsagnsperiode, krav og navn på det kortlag hvori tilsagnsarealerne fremgår. Kortlag over arealer hvorpå der er indgået en aftale med offentlig myndighed om økologisk drift vises fra www.lbst.dk, kan downloades fra <https://kortdata.fvm.dk/download/> eller tilgås på Landbrugsstyrelsens geoserver (<http://geodata.fvm.dk/geoserver/wfs>).

3.4.5 Minivådområder

Den 1. juli 2018 gennemførtes, med efterfølgende tilretninger af 21. august 2018, en ændring af naturtypebekendtgørelsen, omhandlende forholdet til minivådområder. I bekendtgørelsens § 3 er anført at søer, moser og lignende, **heder**, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske **overdrev**, der er dannet, fordi der på et areal efter aftale med en offentlig myndighed er etableret et minivådområde til fjernelse af næringsstoffer fra landbrugsjord, er undtaget fra bestemmelserne i naturbeskyttelseslovens § 3, medmindre andet er bestemt i aftalen. Undtagelsen omfatter projektarealet, der er indtegnet i Internet Markkort (IMK) eller er afgrænset i overensstemmelse med et af en offentlig myndighed givet tilsagn om tilskud, dvs. anlægget med et omkringliggende areal. Undtagelsen gælder, indtil minivådområdet er nedlagt, hvorved forstås, at minivådområdet ikke længere er i drift, og at projektarealet er retableret med henblik på anvendelse til andet formål end minivådområde.

Kortlaget 'minivådområder etableret' viser arealer hvorpå der efter aftale med offentlig myndighed, fra 2018 og frem, er etableret minivådområder. Kortlaget kan downloades fra <https://kortdata.fvm.dk/download/>, vises fra Landbrugsstyrelsens hjemmeside eller tilgås på Landbrugsstyrelsens geoserver (<http://geodata.fvm.dk/geoserver/wfs>).

3.4.6 Kystbeskyttelsesloven og bekendtgørelsen om bade- og bådebroer

I naturtypebekendtgørelsens § 5 er det fastsat, at naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1-3, ikke gælder for diger, høfder, bølgebrydere og øvrige kystbeskyttelsesforanstaltninger, hvortil der gives tilladelse efter kystbeskyttelsesloven. Ligeledes gælder bestemmelsen ikke for de mindre bade- og bådebroer, der er omfattet af Miljø- og Fødevareministeriets bekendtgørelse om bade- og bådebroer. Denne bekendtgørelse gælder for mindre bade- og bådebroer, som ikke etableres i erhvervshavne eller lystbådehavne. Hensigten med undtagelsen er udelukkende at undgå dobbeltadministration. De hensyn, som skal tilgodeses efter naturbeskyttelseslovens § 3, skal i stedet tages i betragtning, når der træffes afgørelse efter kystbeskyttelsesloven eller bekendtgørelsen om bade- og bådebroer.

Hensigten med undtagelsen i forhold til kystbeskyttelsesforanstaltninger er at gøre sagsprocessen i kystbeskyttelsessager mere enkel. Derfor erstatter en tilladelse til at udføre kystbeskyttelsesforanstaltninger, jf. § 3a i kystbeskyttelsesloven, en række dispensationer og tilladelser efter anden lovgivning, herunder dispensation ift. naturbeskyttelseslovens § 3. I en tilladelse til kystbeskyttelsesforanstaltninger skal det, jf. kystbeskyttelseslovens § 3a, stk. 3, fremgå, hvilke afgørelser efter anden lovgivning tilladelsen erstatter.

Den samlede afgørelse til kystbeskyttelsesforanstaltninger, som dermed erstatter en dispensation efter naturbeskyttelsesloven § 3, vil blive truffet med hjemmel i kystbeskyttelsesloven og ud fra de hensyn, som er angivet i denne. Det betyder også, at de sagsbehandlingsregler, der er knyttet til at meddele en dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3, ikke vil finde anvendelse. Ved vurderingen af, om der skal gives tilladelse til udførelse af en kystbeskyttelsesforanstaltning, skal de hensyn, som de inkluderede regler varetager, herunder naturbeskyttelseslovens § 3, dog fortsat indgå i vurderingen og skønnet og dermed i vægtningen af de seks hensyn, som fremgår af kystbeskyttelseslovens formålsbestemmelse. Den inkluderede lovgivning hører under hensyn nr. 8 "Andre forhold af væsentlig betydning for kystbeskyttelse". Såfremt et naturbeskyttet område indgår som et hensyn, der har været bestemmende for skøns-

udøvelsen og sagens udfald, skal det angives i begrundelsen for afgørelsen. I afgørelsen kan der desuden stilles vilkår, der varetager de hensyn, som de inkluderede regler er ansvarlige for.

Kommunalbestyrelsens afgørelser efter kystbeskyttelsesloven kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

3.4.7 Lov om drift af landbrugsjorder

I medfør af § 6 i lov om drift af landbrugsjord kan en ejer eller bruger af et landbrugsareal anmelde et areal som halvkulturareal eller udyrket areal på et skema til kommunalbestyrelsen, med det formål, at ejeren/brugeren derved opnår ret til at genopdyrke arealet, uanset at arealet i mellemtiden måtte komme til at opfylde kriterierne i naturbeskyttelseslovens § 3. Det er en forudsætning for en sådan anmeldelse, at arealet ikke allerede er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Kommunalbestyrelsen skal underrettes inden en eventuel genopdyrkning iværksættes. Ved en delvis genopdyrkning af et areal bortfalder genopdyrkningsretten på hele arealet. Inden underretning skal anmelder sikre sig, at der ikke er andre forhold som gør, at retten til genopdyrkning begrænses eller forhindres. Hvis der har indfundet sig fredede arter eller arter beskyttede efter EU's Habitatdirektivs bilag IV, kan genopdyrkning kun ske, hvis de pågældende arters **eksistensvilkår** ikke forringes. Se også afsnit 4.3 om Natura 2000-områder og generelt beskyttede arter samt afsnit 5.8 om Lov om drift af landbrugsjorder.

Arealer, der er undtaget fra § 3 i medfør af naturtypebekendtgørelsens § 2, stk. 1, (se afsnit 3.4.3 om Aftaler om særlige driftsformer - Pleje eller braklægning) kan inden for ét-års fristen anmeldes efter driftslovens § 6. Det er dog en forudsætning, at arealet ikke var omfattet af § 3-beskyttelsen forud for aftalens indgåelse. En sådan anmeldelse anses som udgangspunkt for godkendt, hvis kommunalbestyrelsen ikke har fremsendt en begrundet afvisning heraf inden for 4 uger efter anmeldelse, jf. bekendtgørelse om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur § 10 og Vejledning om reglerne om jordressourcernes anvendelse til dyrkning og natur. Kommunalbestyrelsen skal underrettes inden en eventuel genopdyrkning iværksættes. Læs endvidere mere om Lov om drift af landbrugsjorder under afsnit 5.8.

3.5 Foranstaltninger, der kræver dispensation

Efter naturbeskyttelseslovens § 3 må der ikke foretages ændringer i tilstanden af de beskyttede naturtyper. Beskyttelsesordningen er dog ikke til hinder for, at **arealernes hidtidige benyttelse fortsættes.**

Efter lovens § 65, stk. 3, kan kommunerne i særlige tilfælde dispensere fra forbuddet i § 3, stk. 1-3. At der skal være tale om særlige tilfælde betyder bl.a. at det ikke er tilstrækkeligt til at begrunde en dispensation, at der er påvist en væsentlig jordbrugs-, eller anden økonomisk eller rekreativ interesse i, at et indgreb finder sted. Se afsnit 3.7 om administration af dispensationsbeføjelsen.

De beskyttede naturtyper har alle deres særlige karaktertræk, og det bør normalt foretrækkes ud fra en naturbeskyttelsesmæssig synsvinkel at de bevares i videst mulig omfang. Ændringer i tilstanden af de beskyttede naturtyper omfattet af § 3 kræver dispensation fra beskyttelsesbestemmelsen, uanset om ændringen har et naturforbedrende sigte.

I nedenstående afsnit behandles spørgsmål om, hvilke foranstaltninger der kræver dispensation fra bestemmelserne i naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1-3. Der henvises til den omtale af dispensationspraksis, der er foretaget i en række af de foregående afsnit og til afsnit 3.7 nedenfor.

3.5.1 Foranstaltningens karakter og virkning

Ved vurderingen af om en foranstaltning kræver dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, skal der lægges vægt på foranstaltningens karakter og især på den virkning, den har for området - det vil sige om foranstaltningen indebærer ændringer af området og dermed af naturtilstanden. Vurderingen af om en foranstaltning indebærer en ændring af området skal tage udgangspunkt i det konkrete områdes forhold og naturværdier.

Tilstandsændringer må **afgrænses** overfor sædvanlig vedligeholdelse, jf. den udtrykkelige bestemmelse i § 3, stk. 1 om, at sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb ikke udgør en tilstandsændring.

Tilsvarende gælder løbende oprensning af en sø eller et regnvandsbassin eller gødskning af et engareal når dette er fortsættelse af den hidtidige anvendelse/vedligeholdelse af naturtypen. Der henvises til eksemplerne nedenfor. Som eksempel på et grænsetilfælde kan nævnes NKN-131-00155 om dræning og opdyrkning af en mose.

I princippet er således alle tilstandsændringer omfattet af forbuddet efter § 3. Ændringens væsentlighed er af betydning, når det skal afgøres, om der kan dispenseres. Uanset dette er der dog en nedre grænse for, hvad der kræver dispensation. Foranstaltninger kan være så perifere eller bagatelagtige, at de kan iværksættes uden dispensation. Det antages, at det alene er ændringer, der har en mere varig karakter, som kræver **dispensation**.

3.5.2 Foranstaltninger uden for et beskyttet område

I praksis er det antaget, at også foranstaltninger uden for et beskyttet område, men som ændrer områdets tilstand, kræver dispensation. Dette afhænger af foranstaltningens nærmere virkning og karakter. Ved bedømmelsen indgår, om foranstaltningen har en umiddelbar og direkte virkning på området, hvorvidt foranstaltningen har en konkret og varig karakter, hvor tæt på det beskyttede område den finder sted, samt om den specielt påvirker dette i modsætning til de omliggende områder generelt, jf. § 43 NYT nr. 33. Som eksempler på foranstaltninger uden for et beskyttet område, som kan kræve dispensation fra § 3, kan bl.a. nævnes dræning, der medfører afvanding eller tilsvarende permanent grundvandsænkning i en tilstødende mose og bebyggelse omkring et § 3 område, jf. NYT nr. 253 og 264. **Omvendt kan hensynet til virkningerne af et indgreb i et beskyttet areal på områder uden for, som er af naturfredningsmæssig interesse, indgå i vurderingen, men disse hensyn må ikke være eneafgørende.**

3.5.3 Vurdering i tilknytning til sager om eventuelle overtrædelser

Særligt i sager om eventuelle overtrædelser af naturbeskyttelseslovens § 3 kan der opstå tvivl om, hvorledes den hidtidige drift af et bestemt areal har været og dermed, om der er tale om en hidtidig benyttelse af et areal, som kan fortsættes uhindret uden dispensation fra § 3, jf. MAD1997.516 og MAD1997.1108. Normalt påhviler det myndighederne, dvs. tilsynsmyndigheden og i forbindelse med strafferetlig forfølgning anklagemyndigheden, at godtgøre, at der er sket en overtrædelse af reglerne i § 3.

I sager, hvor det anfægtes, at arealet er omfattet af § 3 kan vurderingen vanskeliggøres af, at der allerede er foretaget et indgreb i naturtypen. Normalt tillægges luftfotos betydelig vægt i sådanne sager, således at der træffes afgørelse om, at området er omfattet af beskyttelsen, hvis fotomaterialet på overbevisende måde sandsynliggør, at der – før indgrebet – var tale om en beskyttet naturtype. Omstændighederne i forbindelse med indgrebet kan dog tillægges betydning, bl.a. således at det almindelige princip om, at væsentlig tvivl om arealets tilstand må komme ejeren til gode, fraviges, hvis det må lægges til grund, at ejeren var i ond tro, da indgrebet skete, jf. NKO 150. Også hvis et givet påbud om standsning af en aktivitet ikke efterkommes, kan en efterfølgende tvivl om beviserne komme ejeren/brugeren til skade, jf. V.2005.B-1617-04.

3.6 Eksempler på foranstaltninger der kræver dispensation

Opregningen og afgrænsningen i det følgende af, hvilke foranstaltninger der kræver dispensation, er ikke udtømmende. Oplysning om principielle afgørelser i sager vedrørende naturbeskyttelse kan findes i Naturklagenævnet Orienterer" (NKO), "Kendelser om fast ejendom" (KFE) og "Miljøretlige afgørelser og domme" (MAD) samt i de tidligere meddelelsesblade fra Skov- og Naturstyrelsen "§ 43 NYT" og "NYT om naturbeskyttelsesloven". Se henvisninger i indledningen.

3.6.1 Dambrug

Etablering af nye dambrug og ændring, herunder udvidelse af eksisterende dambrug i eller ved beskyttede vandløb kan foruden godkendelse efter miljøbeskyttelsesloven også kræve dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3. De fleste dambrug, herunder overdækkede dambrugsbassiner, vil normalt på grund af virksomhedens industrielle præg tillige kræve en landzonetilladelse og VVM-screening efter lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) samt dispensation fra sø- og åbeskyttelseslinjen i naturbeskyttelseslovens § 16.

3.6.2 Vandløbsregulering

Ved regulering af vandløb forstås efter vandløbsloven ændring af vandløbets skikkelse, herunder vandløbets forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg. Vandløb må kun reguleres efter vandløbsmyndighedens, dvs. kommunens afgørelse, jf. vandløbslovens §§ 16-17. I vandløb, der er udpeget som beskyttede efter naturbeskyttelseslovens § 3, må der ikke uden dispensation fra denne bestemmelse foretages regulering.

Også ved etablering eller ændring af opstemningsanlæg eller andre anlæg, der kan hindre vandets frie løb eller i øvrigt kan være til skade for vandløbet, skal en sag herom behandles efter både naturbeskyttelsesloven og vandløbsloven.

For så vidt angår § 3-beskyttede søer og moser, kræves der dispensation til ændringer af vandspejl og profil. Også sådanne sager skal behandles efter både naturbeskyttelsesloven og reglerne i vandløbslovens kap. 6 om Regulering mv. af vandløb og anlæg af nye vandløb. I § 19 i bekendtgørelsen om vandløbsregulering og -restaurering m.v. er det fastsat, at vandløbsmyndigheden ikke endeligt kan godkende et regulerings- eller restaureringsprojekt efter vandløbsloven, før der foreligger en endelig afgørelse efter bl.a. naturbeskyttelsesloven. At der skal være tale om en endelig afgørelse betyder, at kommunens afgørelse efter § 3 ikke er påklaget inden for klagefristen, eller at Miljø- og Fødevarerklagenævnet har truffet afgørelse i klagesagen.

3.6.3 Vandløbs- og sørestaurering

Restaureringsforanstaltninger efter vandløbslovens § 37 vil typisk, selv om de tager sigte på at forbedre naturtilstanden i vandløb og søer, kræve dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3. F.eks. vil restaurering ved hjælp af hjælpestoffer, der ændrer vandområdets tilstand, eller mere omfattende udlægning af gydegrus og -sten kræve dispensation. Om samspillet mellem naturbeskyttelsesloven og vandløbsloven gælder de samme regler som nævnt ovenfor under vandløbsregulering.

Vedrørende spørgsmålet om udsætning af fisk henvises til afsnit 3.6.13 om udsætning af vilde dyr.

3.6.4 Vandløbsvedligeholdelse

Sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb er ikke en tilstandsændring, idet sædvanlig vedligeholdelse netop tilsligter at opretholde den hidtidige tilstand. Vedligeholdelsesarbejder i henhold til gældende vandløbsregulativer for offentlige vandløb kan derfor ske uden dispensa-

tion fra kommunalbestyrelsen. Det samme gælder almindelige vedligeholdelsesarbejder i private vandløb.

Uden for begrebet sædvanlige vedligeholdelsesarbejder falder f.eks. opgravninger af vandløb, hvor man ud over at fjerne aflejret materiale uddyber vandløbets oprindelige leje. Det samme gælder afgravning af brinker og sider, således at vandløbets bundbredde bliver forøget. Sådanne sager skal efter vandløbsloven behandles som reguleringssager.

Højesteret tiltrådte i UfR2012.1151 nævnets opfattelse af, at ændring af et vandløbsregulativ, således at der kunne gennemføres en ekstra årlig grødeskæring, ville indebære en tilstandsændring, som krævede dispensation.

I tilfælde, hvor vandløbet igennem længere tid ikke er blevet vedligeholdt, eller hvor der kun har fundet en begrænset vedligeholdelse sted, kan vandløbet ændre skikkelse så væsentligt, at genoptagelse af tidligere vedligeholdelsespraksis vil kræve dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 (NKO 123, NYT nr. 120, 146, 157 og 196).

Der findes yderligere en række domme og nævnsafgørelser om afgrænsningen af lovlig vandløbsvedligeholdelse overfor ulovlige tilstandsændringer, jf. praksisoversigten i bilag 1-2 til vejledningen. Naturklagenævnets afgørelse i NKN-131-00327 viser, at der ved bedømmelsen af intervaller for vedligeholdelse lægges vægt på hidtidig praksis.

Hvis spredning af optaget grøde indebærer mere end en midlertidig ændring af tilstanden af et § 3-område, eller ikke sker på sædvanlig måde, kan dette kræve dispensation. Generelt tilrådes, at grøde placeres uden for beskyttede naturområder.

Beskyttelsen af vandløb omfatter alene det åbne forløb af et vandløb (jf. NYT nr. 163). Restaurering af ødelagte vej- eller baneunderføringer vil derfor kunne gennemføres uden dispensation, med mindre restaureringen kan medføre andet end kortvarige ændringer af tilstanden i det åbne forløb.

3.6.5 Etablering af sø på § 3-areal og oprensning af urørte søer

Alle ændringer i tilstanden af eksisterende søer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 kræver dispensation fra beskyttelsesbestemmelsen, uanset om formålet har et naturforbedrende sigte. Det gælder således f.eks. oprensning, uddybning og udvidelse af søer. Etablering af søer i andre beskyttede naturtyper kræver også dispensation fra beskyttelsesbestemmelsen (se NKO 346 og § 43 NYT nr. 24). **Et naturforbedrende sigte er ikke nødvendigvis i sig selv tilstrækkeligt til at begrunde en dispensation, jf. MAD2002.1487, hvor en dispensation til etablering af en 2.100 m² sø blev omgjort, desuagtet at denne unægteligt ville have en naturforbedrende funktion, da den forudsatte opstemning og omlægning af en naturlig vandløbsstrækning, var ude af proportioner med den naturskabende værdi.**

I forbindelse med gravning i eksisterende hidtil urørte søer og etablering af nye søer i moser skal man være opmærksom på, at disse lokaliteter kan rumme værdifulde oplysninger om natur- og kulturhistorie på lokaliteten. Myndighederne opfordres til at kontakte de lokale kulturhistoriske museer i sådanne sager, jf. NYT nr. 119.

I NMK-510-00549 var det forudsat, at oprensning af nogle søer på en golfbane gik ud over sædvanlig vedligeholdelse, men nævnet udtalte, at der bør være en lempeligere dispensationspraksis for **sådanne kunstige søer** og meddelte derpå dispensation.

3.6.6 Kvælstof- og fosforvådområder og lavbunds- og klimatilpasningsprojekter

Anlæg af kvælstof- og fosforvådområder samt lavbunds- og klimatilpasningsprojekter kan kræve en dispensation, hvis projektet må antages at ville føre til en tilstandsændring af et bestående § 3-område.

Anlæggelsen af et vådområde eller lavbunds- eller klimatilpasningsprojekt kan ikke alene fungere som begrundelse for, at der kan meddeles en § 3-dispensation. Der skal således fortsat foreligge særlige omstændigheder, før der kan gives dispensation til disse foranstaltninger, som beskrevet i afsnit 3.7.

F.eks. fandt Natur og Miljøklagenævnet i NMK-510-00134, at der ikke kunne meddeles dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til anlæg af fordelergårter og ændret afvanding i forbindelse med et vådområdeprojekt på en beskyttet mose. Nævnet fandt, at vådområdeprojektet ikke ville have nogen naturforbedrende effekt, med baggrund i en ændret hydrologi med en hertil væsentlig forøgelse af tilført næring til § 3-området.

Natur- og Miljøklagenævnet meddelte i NMK-510-00567 afslag på dispensation til etablering af et vådområde, som indebar regulering af et vandløb, opstemning af et vandløb og ændring af ferske enge, strandenge og søer.

3.6.7 Vedligehold og oprensning af regnvandsbassiner

Regnvandsbassiner, der er omfattet af § 3, vil som udgangspunkt kunne vedligeholdes på sædvanlig måde, uden at det kræver dispensation, idet sådant arbejde normalt ikke indebærer en ændring af søens tilstand, jf. NYT nr. 133. Oprensninger, der indebærer f.eks. uddybning af bassinerne eller afgravning af bredarealer, vil derimod som regel kræve en dispensation fra § 3, jf. NYT nr. 133.

Der kan ikke gives dispensationer, der er tidsbegrænsede, eller indeholder tilladelse til flere oprensninger over en længere årrække. Hvis dispensationen vedrører flere regnvandsbassiner, skal der foretages en konkret vurdering vedrørende hvert bassin. Baggrunden herfor er, at både det ønskede indgrebs art og virkning skal indgå ved vurderingen af, om der kan meddeles dispensation. Virkningen af en bestemt type indgreb kan - bl.a. som følge af ændringer i naturområdets tilstand eller ved gentagne indgreb - ændre sig over tid. Det er derfor nødvendigt, at der i hvert enkelt tilfælde foretages en konkret vurdering af virkningen af indgrebet.

En dispensation ift. oprensning af regnvandsbassiner bør således være præcis i forhold til, hvilke foranstaltninger, den omfatter, antallet af gentagelser, hvornår foranstaltningerne skal gennemføres og hvilken dato dispensationen udløber. Dispensationen bør også indeholde vilkår om, hvordan oprensningen (og eventuelle andre foranstaltninger) skal foregå af hensyn til sikring af naturinteresser samt i hvilke tilfælde ansøgeren skal henvende sig til kommunen osv.

3.6.8 Jordvarme- og søvarmeanlæg

Der blev meddelt afslag til etablering af et søvarmeanlæg i NoMO nr. 12 og i NKN-131-00276. I NoMO nr. 12 var afslaget på dispensationen til et søvarmeanlæg begrundet i, at anlægget kunne medføre en sænkning af temperaturen i søen og dermed have en negativ indvirkning på padder mv. Desuden indgik i nævnets afgørelse at den naturfaglige viden på området vurderedes at være begrænset.

Anvendelsen af miljøvenlige energiformer kan efter en konkret vurdering begrunde en dispensation. I NMK-510-00623 og NMK-510-00499 fandt nævnet, at der kunne meddeles dispensation til henholdsvis et søvarmeanlæg og et jordvarmeanlæg. Førstnævnte dispensation var begrundet i, at der var tale om et anlæg, der medførte en miljømæssig gevinst for en større gruppe af borgere, og anlægget havde dermed samfundsmæssigt betydning. Sidstnævnte var

begrundet i den samfundsmæssige interesse i anvendelsen af alternative energiformer, den omhandlede engs ringe naturkvalitet og forventet reetablering af engen.

3.6.9 Birdstrikes

Ved etablering af nye søer i nærheden af lufthavne er det vigtigt at være opmærksom på risikoen for birdstrikes, dvs. kollisioner mellem fugle og fly. Naturklagenævnet har siden 1998 lagt vægt på bestemmelser, som Statens Luftfartsvesen har udarbejdet for civil luftfart (BL 3-16 4. udgave) i bekendtgørelse nr. 9103 af 31. januar 2005, og en vejledning fra Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) om risikoen for tiltrækning af fugle nær flyvepladser, 2010. Naturklagenævnet har på baggrund heraf i en række afgørelser slået fast, at spørgsmålet om begrænsning af vådområder af hensyn til flysikkerheden bør afgøres ved en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde og ikke ved anvendelse af absolutte afstands- eller størrelseskrav (se NKO 251).

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i forbindelse med en række afgørelser udtalt, at DMU-rapporten på et gennearbejdet videnskabeligt grundlag kommer med saglige og meget konkrete anbefalinger til administrationen i forbindelse med nyetablering af vådområder nær lufthavne. Det er på denne baggrund nævnets opfattelse, at administration på området må ske på baggrund af en konkret vurdering af forholdene i den enkelte sag og med udgangspunkt i de zoneangivelser, der er en del af rapporten. Som det fremgår af de refererede afgørelser i NKO 456, opererer rapporten med zoner på henholdsvis 0-6 km og 6-13 km fra flyvepladsen. Der er således sket en praksiskorrektion i retning af, at der nu tages udgangspunkt i de omhandlede zoneangivelser.

3.6.10 Dræning

Sædvanlig vedligeholdelse af bestående dræningsanlæg kræver ikke dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 og heller ikke tilladelse efter vandløbsloven. Derimod vil f.eks. nydræning, ændringer af eksisterende dræns placering, herunder nedlægning af drænrør i større dybde end hidtil samt ændringer af eksisterende dræns dimensioner normalt kræve dispensation fra § 3, og sager herom skal i udgangspunktet (se dog vandløbslovens § 3) også behandles efter vandløbsloven § 17 om regulering af vandløb. Afgørende for, om der kræves en dispensation er, om arbejderne medfører ændringer i tilstanden i beskyttede områder eller vandløb (Se NYT nr. 137) og dermed af de fysiske forhold.

Med hensyn til nydræninger samt væsentlig uddybning af bestående dræningsanlæg bemærkes, at dræning af arealer, der ikke er omfattet af § 3, i særlige tilfælde kan forudsætte en dispensation fra § 3, hvis dræningen vil medføre en sænkning af vandstanden af betydning i f.eks. en tilstødende mose og dermed ændrer mosens tilstand.

3.6.11 Spildevandsudledning

Udledning af spildevand til vandløb og søer vil normalt ikke kræve dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, men er alene reguleret i miljøbeskyttelseslovens kapitel 4 og spildevandsbekendtgørelsens kapitel 9. Ved nedsivning af spildevand er der fastsat et afstandskrav til vandløb, søer eller havet på mindst 25 meter. Er afstanden mindre, skal tilladelsen meddeles efter bestemmelserne om udledning af spildevand. Udledning af spildevand kræver en tilladelse efter miljøbeskyttelseslovens § 28. Det forudsættes, at kommunalbestyrelsen ved behandling af ansøgninger om udledning af spildevand til beskyttede vandløb og søer efter miljøbeskyttelsesloven tilgodeser de hensyn, som skal varetages efter naturbeskyttelseslovens § 3. Herunder forudsættes det, at der som i § 3-sagsbehandlingen foretages en konkret vurdering af om det ansøgte vil medføre tilstandsændringer af § 3-områder efter områdernes naturværdier og særlige karakteristika. En spildevandsudledning må ikke være til hinder for, at det modtagende vandområdes miljømål kan opnås. Hvis udledningen af spildevand vil medføre væsentlige ændringer af vandføringen og dermed af den fysiske tilstand, vil det kræve dispensation i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3. Endvidere kan udledning af spildevand til

et beskyttet vandløb medføre en så omfattende forurening, at det må sidestilles med en fysisk ændring og efter omstændighederne også kræve dispensation fra § 3 (jf. § 43 NYT nr. 59). Der henvises i øvrigt til [Spildevandsvejledningen – til bekendtgørelse om spildevandstilladelser m.v. efter miljøbeskyttelseslovens kapitel 3 og 4.](#)

3.6.12 Vandindvinding

Vandindvinding forudsætter normalt kun en tilladelse efter vandforsyningsloven og ikke tillige efter naturbeskyttelseslovens § 3, idet det i mange tilfælde ikke vil medføre en tilstandsændring. Hvis det **kan påregnes, at der vil ske en ændring i et § 3-beskyttet område som følge af vandindvindingen, vil indvindingen kræve en § 3-dispensation** (jf. 43 NYT nr. 97 og NYT nr. 257). Vurderingen af om en vandindvinding kan påregnes at medføre en tilstandsændring af et § 3-område skal som i øvrig § 3-administration baseres sig på de konkrete forhold og naturværdier i området. Ligesom ved spildevandsudledning vil en vurdering af natur- og miljøpåvirkningen foretages på baggrund af den tilladte mængde, og ikke med anvendelse af gennemsnitsbetragtning over, hvad ansøger plejer at indvinde.

3.6.13 Dyrkning af afgrøder og omlæg

Efter bemærkningerne til lovforslaget forudsættes det, at den hidtidige benyttelse af de § 3-beskyttede arealer kan fortsætte. Dette indebærer bl.a., at visse ferske enge, såkaldte »kulturenge«, som regelmæssigt er blevet omlagt, navnlig for at sikre bedre græsningsmuligheder, fortsat kan omlægges med samme tidsinterval som hidtil.

Ved omlæg forstås normalt pløjning og efterfølgende jordbehandling, hvorefter området tilsås med den samme eller en ny afgrøde. Hvis det i forbindelse med omlæg af et bestemt engareal inden for de senere år har været praksis i et år at høste en anden afgrøde - typisk korn - på det pågældende areal, vil denne praksis også kunne fortsætte med de hidtidige tidsintervaller. Dette er i overensstemmelse med princippet om, at loven ikke hindrer en fortsættelse af den hidtidige lovlige anvendelse af de beskyttede arealer.

Dyrkning af korn og andre sædskifteafgrøder på enge i større omfang end hidtil vil derimod kræve dispensation.

Det samme gælder, såfremt man ønsker at omlægge eller på anden måde foretage jordbearbejdning af arealer som f.eks. ferske enge, som ikke hidtil har været regelmæssigt omlagt.

3.6.14 Gødskning og bekæmpelsesmidler

Gødskning, herunder kalkning, eller anvendelse af kemiske bekæmpelsesmidler på et § 3 areal kræver dispensation, i det omfang sådanne foranstaltninger ikke tidligere er indgået i landbrugsdriften. Omvendt kræver gødskning og anvendelse af bekæmpelsesmidler i hidtidigt omfang ikke dispensation. **Med hidtidigt omfang menes samme type, mængde og hyppighed i udbringning af gødskning eller bekæmpelsesmidler.** I NKN-131-00171 fandt nævnet, at dræning, omlægning og gødskning af en fersk eng med henblik på at forbedre græsningskvaliteten krævede dispensation, og nævnet meddelte derpå dispensation.

Vedrørende gødskning på moser og heder og ugødskede overdrev gælder der imidlertid umiddelbart et forbud, idet selve eksistensen af disse naturtyper som regel er ensbetydende med, at der ikke hidtil har været gødsket, eller at gødskning i hvert fald har været uden særlig landbrugsmæssig interesse. Det bemærkes herved, at aflæsning af bl.a. gødning i moser heller ikke kan ske uden dispensation.

Biologiske overdrev er også kendetegnet ved at være næringsfattige og plantelivet vil ofte ikke tåle gødskning. Gødskning af sådanne arealer, må derfor som udgangspunkt anses som en foranstaltning, der ændrer tilstanden, og som derfor ikke kan ske uden dispensation.

3.6.15 Bekæmpelsesmidler mod invasive arter

Natur- og Miljøklagenævnet har i 2 afgørelser, NMK-510-00857 og -00873, taget stilling til brug af roundup/glyphosat til bekæmpelse af de invasive plantearter glansbladet hæg og rynket rose i naturområder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Det fremgår af afgørelsen, at der lægges vægt på, om maskinel bekæmpelse medfører sådanne ødelæggelser af terræn eller øvrig plantevækst, at natur derved går tabt i videre omfang end ved brug af bekæmpelsesmidlerne, eller at bekæmpelse ved afgræsning ikke lader sig gøre på grund af terrænforhold.

3.6.16 Udsætning af vilde dyr

Udsætning af dyr i søer kan ændre søens naturtilstand både med hensyn til konkurrencen mellem arterne og med hensyn til næringsstofbalancen og kræver derfor dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3. Det er i denne forbindelse uden betydning, om området er registreret som sø eller mose. Typisk drejer udsætning af dyr sig om fugle (især gråænder og gæs), fisk og krebs. Se på den ene side MAD2014.286, hvor udsætning af gråænder ikke krævede dispensation, da der var tale om en mangeårig praksis, og på den anden side NoMO nr. 96 om afslag på udsætning af gråænder i en sø. Det afhænger også i denne situation af hidtidige praksis, om en foranstaltning skal betragtes som en tilstandsændring.

Udsætning af fisk, krebs og bløddyr i de ferske vande er primært reguleret af fiskeriloven og naturbeskyttelsesloven. Det er nødvendigt at sammenholde reglerne i de to love afhængig af, hvor udsætningen finder sted, og hvilke arter der udsættes som beskrevet i Vejledning om regler for udsætning af fisk, krebs og bløddyr i de ferske vande (Skov- og Naturstyrelsen, 1997). Udsætning af fisk i ferske vande omfattet af fiskeriloven (typisk sammenhængende, naturlige vandsystemer og søer med flere ejere) er alene reguleret af fiskeriloven for de hjemmehørende fiskearter, der er på den såkaldte positivliste. For de ferske vande, der ikke er omfattet af ferskvandsfiskeriloven, kræves dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til udsætning. Udsætning af ikke-hjemmehørende arter kræver altid tilladelse efter naturbeskyttelseslovens § 31.

Hvis man med naturforbedrende sigte ønsker at ændre forholdet mellem fredfisk (dvs. fisk der lever af mindre dyr og planter i vandet) og rovfisk i en sø, eller ønsker udplantning af hjemmehørende plantearter i en sø, er dette også en tilstandsændring, der kræver dispensation fra lovens § 3.

Hvor mange dyr, der er i en given sø, afhænger primært af søens størrelse og mængden af naturligt næringsstof i vandet. Oftest indeholder en sø det antal dyr, der naturligt er fødegrundlag til, og udsætning af dyr vil derfor oftest kræve tilskuds fodring for at fastholde et øget antal dyr. Tilskuds fodring vil, uanset om det sker i eller ved siden af søen, medføre, at der udledes næringsstoffer i vandet, hvorved søens naturlige balance ændres og kræver derfor dispensation (§ 43 NYT nr. 46).

Opmærksomheden henledes i øvrigt på, at det efter bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber kun er tilladt at udsætte 1 ælling pr. 150 m² eller 1 voksen and pr. 300 m² åben ubevokset vandflade.

3.6.17 Husdyr

Fortsat opretholdelse af flere af de beskyttede naturtyper kræver afgræsning. Afhængig af husdyrart og græsningstryk vil vegetationen på arealet blive mere eller mindre nedbidt, typisk således at de karakteristiske arter bevares. Græsning sker langt overvejende med kvæg, heste og får.

Det vil ikke kræve dispensation at sætte husdyr, som alene græsser og opretholder naturtypen, på et § 3-areal, såfremt dette er i overensstemmelse med hidtidig drift. Sættes andre

husdyr, som f.eks. grise, der ikke kun græsser, men også vender i jorden i søgen efter føde, ud på § 3-arealer kan det medføre, at der sker en ændring af tilstanden på det beskyttede areal. Massiv overgræsning af f.eks. heste kan også ændre tilstanden af § 3-arealet i et sådant omfang, at det vil kræve dispensation.

3.6.18 Forstlig udnyttelse

Med hensyn til normal forstlig udnyttelse af moser, der har karakter af f.eks. elle-askesump eller birkekær bemærkes, at hidtidig udnyttelse af den naturlige træbevoksning på sådanne arealer til træproduktion kan fortsættes, uden at der kræves dispensation. Der kan udføres såvel tyndingshugster som renafdrift under forudsætning af, at der ikke derved sker andre ændringer, som medfører, at f.eks. ellesumpen ikke genopstår som sådan. Se i den forbindelse NMK-510-00553 og referatet heri af J.nr. 23/150-0009. Nævnet lagde i sin vurdering af, at der uden dispensation kan gennemføres renafdrift, vægt på en udtalelse fra Skov- og Naturstyrelsen om, at afdrift ved modenhed må betragtes som en del af normal forstlig drift, uanset at ellesumpen havde henligget uden væsentlige forstlige indgreb. Derimod kræver tilplantning af sådanne arealer dispensation.

Områder med plantede træer, og som er i almindelig skovbrugsmæssig omdrift, er ikke omfattet af beskyttelsen som moser, uanset om jordbundsforholdene isoleret set er af mosekarakter, jf. UfR2001.1278H, NKO 242, NYT nr. 292 og NKN 131-00142. Se også afsnit 2.5 og 5.1.

Foreligger der ikke driftsplaner, der godtgør driftshistorien på et areal, kan det være en vurdering af, hvorvidt træer i et moseareal er plantet eller selvsået, der er afgørende for, om arealet er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Det taler til støtte for, at træer er plantet, hvis de står på række og/eller er ensaldrende. At træer ser ud til at være af samme alder, er dog ikke i sig selv udtryk for, at træerne på arealet er plantet, idet ensartetheden kan være fremkommet ved senere udtynding. Ensartet alder kan også skyldes, at et areal vokser til med træer, hvis det ikke længere afgræsses. Det vil tale imod, at træerne er plantet, hvis træer af samme art har forskellig alder, og hvis sammensætningen af træarter er forstmæssig atypisk og evt. uden forstlig værdi af betydning (NKO 242).

3.6.19 Tilplantning og lignende.

Tilplantning af beskyttede arealer med træer og buske, herunder vildtplantninger, juletræer og pyntegrøntbevoksninger, kræver dispensation. Dette gælder også i skovrejsningsområder. Umiddelbar genplantning f.eks. af læhegn kræver derimod ikke dispensation, jf. princippet om at hidtidig udnyttelse kan fortsætte uændret uden dispensation, forudsat at det nye hegn ikke afviger væsentligt fra det tidligere hegn. Tilplantning på arealer, der grænser op til beskyttede arealer, kan også kræve dispensation, hvis det medfører en tilstandsændring på grund af skyggevirksomhed, blad- og frønedfald og dræning som følge af beplantningens vandforbrug.

3.6.20 Vej- og elanlæg

Etablering af vej- og ledningsanlæg gennem beskyttede naturtyper forudsætter dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, hvis anlægget ændrer tilstanden af det beskyttede område. En sådan dispensation gives ikke nødvendigvis, selvom den planlagte vej vil være eneste adgang til et område, der er udlagt som råstofvindingsområde, jf. MAD1998.1290. Offentlige vej- og elanlæg kræver tillige tilladelse efter naturbeskyttelseslovens § 20, jf. bekendtgørelsen om godkendelse af offentlige vej- og ledningsanlæg m.v. i det åbne land. Kommunalbestyrelsen bør træffe afgørelse om de nødvendige dispensationer fra § 3, når der foreligger en principgodkendelse til anlægget efter § 20.

3.6.21 Terrænændringer, læhegn, vindmøller

Enhver form for terrænændringer, herunder råstofvindning, etablering af nye læhegn samt opstilling af vindmøller og lignende, kræver dispensation.

3.6.22 Råstofindvinding

Råstofindvinding kræver dispensation, selvom der udelukkende er tale om indvinding til eget brug. Dette gælder også for indvinding på arealer, hvor der er anmeldt og anerkendt råstofindvindingsrettigheder i henhold til § 5, stk. 1-3, i lov om udnyttelse af sten, grus og andre naturforekomster i jorden og på søterritoriet. Se i øvrigt afsnit 5.3 om råstofloven.

3.6.23 Byggeri

Opførelse af enhver form for nyt byggeri på de beskyttede naturtyper forudsætter dispensation. Praksis for dispensation er restriktiv. I MAD2008.2025 meddelte nævnet afslag på opførelse af et større sommerhus på en hede i stedet for det eksisterende mindre sommerhus. Se endvidere NMK-510-00847 og Højesterets dom i UfR2006.3302. Se også afgørelse fra NKN med afslag til opførelse af et godt 12 m² stort redskabsskur i en mose (NYT nr. 212).

Bebyggelse i tilknytning til en ejendoms eksisterende bygninger vil normalt ikke kræve dispensation, idet det må antages, at de fleste eksisterende bygninger har præget det omgivende areal på en sådan måde, at der ikke er mulighed for at karakterisere dem som en beskyttet naturtype, og at de nævnte omliggende arealer derfor normalt ikke er omfattet af § 3. Som eksempler på bygninger i tilknytning til eksisterende bebyggelse, der normalt ikke kræver en dispensation, kan nævnes nye erhvervsmæssigt nødvendige bygninger på eksisterende landbrugsejendomme, garager, carporte, udhuse og tilbygninger i øvrigt. Forudsætningen er imidlertid at sådanne bygninger opføres i tilknytning til de eksisterende. Se dog NoMO nr. 49, hvor nævnet vurderede, at den eksisterende bebyggelse på ejendommen ikke havde præget arealet, hvor en garage var ønsket anlagt på en sådan måde, at dispensation til garagen ikke var nødvendig. Nævnet meddelte afslag på dispensation.

Se også afsnit 3.4.1 vedrørende § 3-arealer i byzone og sommerhusområder.

3.6.24 Campingvogne

Opstilling af campingvogne kan, hvis der er tale om en mere varig opstilling, være omfattet af forbuddet i naturbeskyttelseslovens § 3, idet en sådan aktivitet vil kunne være ensbetydende med en ændring af et beskyttet areals tilstand. Det beror på en konkret vurdering, om der kræves dispensation fra § 3 til opstilling af en campingvogn i en beskyttet naturtype (i modsætning til § 8 og §§ 15-18, der indeholder et udtrykkeligt forbud mod placering af campingvogne).

Opstilling af campingvogne i landzone i en længere periode kræver landzonetilladelse efter planloven.

3.6.25 Anlæg til husdyr

Etablering af anlæg til kreaturvanding, opstilling af læskure for kreaturer og fangfolde, der er nødvendige for græsning og høslæt, betragtes ofte som så perifere foranstaltninger, at de kan gennemføres uden dispensation. Omfattende anlæg, der ændrer tilstanden af naturtypen eller dele heraf, vil kræve dispensation. Der vil derfor altid skulle foretages en vurdering af, om en dispensation er nødvendig i det konkrete tilfælde. Når det konkret vurderes, at der er behov for en dispensation, f.eks. fordi et læskur har en sådan størrelse, at det ikke kan betragtes som en perifer foranstaltning, vil det kunne indgå i afvejningen af de relevante hensyn, om afgræsningen generelt vil medføre en forbedring af naturtilstanden på arealet. En dispensation til opstilling af anlæg til husdyr bør meddeles med særlige vilkår ift. udformning og placering af anlægget.

3.6.26 Haver

Eksisterende havearealer pr. 1. juli 1992 er som hidtil ikke omfattet af den generelle beskyttelsesordning. Det henvises herved til NoMO nr. 132, hvor det er anført, at det var afgørende, at arealet ved lovens ikrafttræden i 1992, gennem græsslåning, var anlagt som have og efterføl-

gende var opretholdt som have. Afgrænsning af havearealer er ikke nødvendigvis sammenfaldende med matrikelgrænserne omkring private ejendomme, f.eks. i sommerhusområder med store grunde. Se også nævnets afgørelse i MAD 2008.1420.

Inddragelse af beskyttede arealer til nye haveanlæg er omfattet af den generelle beskyttelsesordning.

Søer i haver er omfattet af beskyttelsesbestemmelserne, forudsat at de opfylder kriterierne herfor, se også afsnit 3.3.3 og 3.7.5.

3.6.27 Naturpleje

De lysåbne naturtyper er en speciel og meget vigtig del af den danske natur. Betegnelsen dækker over en række forskellige naturtyper: klit, hede, overdrev, strandeng, fersk eng og mose med hver deres specielle dyre- og planteliv. Balancen mellem de naturmæssige vilkår og den kulturbetingede påvirkning er vidt forskellig og spænder fra stort set ingen påvirkning af klitter og klitheder til et behov for vedvarende ekstensiv drift af bl.a. enge og overdrev.

Hvis den jordbrugsmæssige udnyttelse i form af græsning eller høslæt ophører på kulturpåvirkede naturarealer som strandeng, fersk eng, overdrev samt visse hede- og mosearealer, vil de over varierende tidsrum skifte karakter. Den lysåbne vegetation vil gradvis forsvinde i takt med, at arealerne går over i tagrør, høje urter eller gror til med vedplanter. En sådan udvikling vil på sigt indebære, at en række af de beskyttede naturtyper forsvinder, så den biologiske diversitet formindskes, og landskabets karakter ændres.

Plejeforanstaltninger, der klart tjener til at opretholde områdets hidtidige tilstand, vil kunne ske uden dispensation. Dette gælder for eksempel fjernelse af selvsået opvækst af træer, buske og invasive arter i begrænset omfang.

Foranstaltninger, der rækker ud over almindelig pleje af områdets hidtidige tilstand, kræver dispensation, selv om de tager sigte på at forbedre naturtilstanden, f.eks. hvis der er tale om en genopretning af en tidligere tilstand. Eksempelvis kan omfattende bekæmpelse af invasive arter kræve dispensation. Det gælder dog ikke, hvis sådanne arbejder udføres med hjemmel i en fredning, og det i fredningen er bestemt, at forbuddene i § 3 ikke skal gælde for de pågældende arbejder, jf. lovens § 38, stk. 6. **Natur- og Miljøklagenævnet meddelte i NMK-510-00567 afslag på dispensation til etablering af et vådområde, som indebar regulering af et vandløb, opstemning af et vandløb og ændring af ferske enge, strandenge og søer.**

Naturpleje i form af afbrænding er en foranstaltning, der vil kræve dispensation fra § 3-beskyttelsen. Afbrænding er reguleret i en række love og bekendtgørelser og vil ofte udover kommunens § 3-dispensation, ligeledes kræve tilladelse afbrændingsbekendtgørelsen (se bekendtgørelse om brandvænsforanstaltninger ved afbrænding, brug af ild, lys, varmekilder m.v.).

Yderligere information om pleje af naturtyper beskyttede efter naturbeskyttelseslovens § 3, herunder plejemetoder, perioder for plejen og overvejelse i forbindelse med naturpleje, findes på [Miljøstyrelsens naturplejeportal](#).

Se også afsnit 5.8.1 om rydningsbestemmelser efter lov om drift af landbrugsjorder.

3.6.28 Pleje af beskyttede naturtyper ejet af kommuner

Efter naturbeskyttelseslovens § 52, stk. 1, har kommuner, som ejer ikke fredede arealer, der omfattes af bestemmelserne om beskyttede naturtyper i lovens § 3 pligt til at pleje disse. Denne pligt gælder dog ikke for vandløb og søer. Efter § 52, stk. 2, skal kommunen pleje egne

arealer inden for de internationale naturbeskyttelsesområder i overensstemmelse med Natura 2000-planen.

Plejepligten indebærer, at kommunen har ansvaret for, at de pågældende områder ikke varigt skifter karakter, og for at forhindre, at der sker irreversible skader. Dette opnås f.eks. ved fra tid til anden at tage slet, etablere afgræsning el. lign. eller ved at fjerne bl.a. selvsåede træer og buske.

Når staten ikke udtrykkelig er nævnt i § 52, skyldes det, at det forudsættes, at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand. På arealer, der ejes af Miljø- og Fødevareministeriet, varetager Naturstyrelsen pleje af de beskyttede naturtyper. Bestemmelsen omfatter ikke arealer, der tilhører kirker og præsteembeder. Kommunerne kan i forbindelse med udøvelse af tilsynet i medfør af lovens § 73 gøre statslige arealforvaltende myndigheder opmærksom på eventuel manglende pleje.

I modsætning til kommuner og staten har private ejere af § 3-områder ikke pligt til aktivt at bevare tilstanden af den beskyttede naturtype gennem pleje m.v. Private har således ingen handlepligt, men kun en pligt til ikke at foretage noget, der ændrer naturtilstanden. Se dog også afsnit 5.8.1 om rydningsbestemmelser efter lov om drift af landbrugsjorder.

3.7 Administrationen af dispensationsbeføjelsen

Bestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 3 er udformet som en forbudsbestemmelse, men med mulighed for at kommunalbestyrelsen kan dispensere i særlige tilfælde, jf. lovens § 65, stk. 3. De beskyttede naturtyper har alle deres særlige karaktertræk og bør ud fra en naturbeskyttelsesmæssig synsvinkel normalt bevares i videst mulig omfang.

3.7.1 Særlige omstændigheder

Der skal foreligge særlige omstændigheder, før der kan gives dispensation til foranstaltninger, som ændrer tilstanden i de beskyttede naturtyper, når ændringerne er væsentlige eller i modstrid med ønsket om at opretholde de pågældende naturtyper som sådanne.

Reglerne er under ét udtryk for en generel samfundsmæssig interesse i, at de beskyttede naturtyper opretholdes og ikke løbende forringes. Det er således ikke nok, at der er påvist en væsentlig jordbrugs- eller anden økonomisk eller rekreativ interesse i, at et indgreb finder sted jf. MAD2004.1096. For at et indgreb i områdets tilstand eventuelt kan accepteres, må der tillige enten være tale om et område, som ud fra naturbeskyttelseshensyn vurderes som uden særlig interesse, eller om et indgreb, der i sig selv ikke skønnes at medføre nogen afgørende forrykning af tilstanden i området jf. MAD2000.1105. Dog vil det ikke kunne udelukkes, at andre særlige interesser må tages i betragtning, herunder særlige samfundsmæssige interesser i et projekt samtidig med at den pågældende naturlokalitet er af mindre interesse.

En særlig omstændighed, der eventuelt kan begrunde dispensation fra § 3, kan være, at et ansøgt indgreb har en naturforbedrende funktion.

3.7.2 Internationale forpligtelser

Bestemmelserne i fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet skal overholdes, ligesom der i øvrigt skal tages væsentligt hensyn til målsætningerne i disse direktiver. Dette indebærer, at der i Natura 2000-områderne skal følges en særlig restriktiv dispensationspraksis, jf. MAD2001.437. Dette gælder tilsvarende, når der er tale om levesteder for arter på [habitatdirektivets bilag IV](#) (Se også afsnit 4.3).

Dispensationsbeføjelsen i § 65, stk. 3, skal generelt administreres med væsentlig hensyntagen til målsætningerne i Ramsarkonventionen om beskyttelse af vådområder, Bernkonventionen

om beskyttelse af Europas vilde planter og dyr samt naturlige levesteder og Bonnkonventionen om beskyttelse af vilde arter af migrerende dyr, herunder regionale aftaler om specielle arter, indgået i henhold til denne konvention.

Ramsarkonventionens formål er at udpege og beskytte vådområder af international betydning samt fremme en bæredygtig forvaltning af alle landets vådområder, læs mere om [Ramsarområder](#) samt se [Ramsarkonventionens hjemmeside](#). Der er udpeget 27 Ramsarområder af international betydning i Danmark. De er alle beliggende indenfor grænserne af fuglebeskyttelsesområderne og skal derfor administreres efter samme særlige restriktive dispensationspraksis som nævnt ovenfor vedrørende Natura 2000-områderne.

Bernkonventionens formål er at beskytte Europas vilde dyr og planter samt deres naturlige levesteder med særlig fokus på truede og sårbare arter samt migrerende arter, [se mere om Bern-konventionen](#) samt [Bern-konventionens hjemmeside](#). Bernkonventionens levestedsbeskyttelse er i Danmark gennemført via habitatdirektivet, og de udpegede levesteder er identiske med habitatområderne.

Bonnkonventionens formål er at styrke beskyttelsen af vandrende (trækkende) vilde dyr, som regelmæssigt krydser landegrænser, [se Bonn-konventionens hjemmeside](#). Af Bonnkonventionens appendix I fremgår, hvilke arter, der vurderes som truede og derfor skal strengt beskyttes, men konventionen omfatter langt flere arter. Listerne tilføjes jævnligt nye arter ved partskonferencerne hvert 3. år. For tiden er den eneste relevante art på appendix I med forekomst i Danmark havørn. Hvis havørn bruger et § 3-område (f.eks. sø eller vandløb) til fødesøgning, bør der tages væsentlige hensyn hertil ved dispensationsbehandling. I Bonnkonventionens regi er yderligere indgået en række regionale aftaler med relevans for § 3-beskyttelsen: Den afrikansk-eurasiske vandfugleaftale (AEWA), Raptors Memorandum of Understanding (rovfugle) og Aftale om beskyttelse af europæiske flagermus (EUROBATS).

[Vandfugleaftalen](#) (AEWA) har til formål at skabe en ramme for fælles beskyttelse af trækkende vandfuglearter. Der stilles særligt strenge krav til beskyttelsen af de arter, der er udryddelses-truede eller har en ugunstig bevaringsstatus. Vandfugleaftalens annex 2 er en liste over de fuglearter, der er omfattet af aftalen. Listen tilføjes jævnligt nye arter ved partsmøderne hvert 3. år. Af aftalens annex 3 fremgår bl.a. hvilket beskyttelsesniveau, de enkelte populationer af arterne er omfattet af. Beskyttelsesniveauet er afhængigt af trusselsniveauet og er tæt knyttet til IUCN's rødlistevurderinger. For tiden er de § 3-relevante arter med forekomst i Danmark følgende: alle lappedykkerarter, rørdrum, sort stork, hvid stork, skestork, fiskehejre, alle svane-, gåse- og andearter, trane, engsnarre, blishøne, rørhøne, plettet rørvagtel, vandrikse, alle vadefugle- og ternearter, skarv samt en række mågearter. Hvis disse fuglearter bruger et § 3-område til f.eks. at yngle eller søge føde i, bør der tages væsentlige hensyn hertil ved dispensationsbehandling.

[Flagermusaftalen](#) (EUROBATS) har til formål at beskytte alle arter af europæiske flagermus og deres levesteder. Hvis flagermus f.eks. søger føde over § 3-områder som søer, moser, vandløb m.fl. bør der tages væsentlige hensyn hertil ved dispensationsbehandling.

3.7.3 Nabointeresser skal ikke varetages

I vurderingen af dispensationsansøgninger indgår en bedømmelse af områdets nærmere naturmæssige værdi. Heri kan indgå ikke blot en biologisk bedømmelse, men f.eks. også landskabelige eller kulturhistoriske hensyn kan tages i betragtning, jf. naturbeskyttelseslovens § 1. Deri **mod er generelle nabointeresser ikke omfattet af de hensyn, der skal varetages.**

3.7.4 Små naturlokaliteter

Navnlig for de mindre naturlokaliteter er det af betydning, at de ikke vurderes isoleret fra omgivelserne. Principielt gælder det således, at interessen i at bevare f.eks. en af de små naturo-

kaliteter ikke blot behøver at knytte sig til den pågældende lokalitets værdi i sig selv som levested for planter og dyr. Interessen vil ofte også knytte sig til, at der ikke bliver forøgede afstande til lignende lokaliteter og dermed forringede spredningsmuligheder for plante- og dyrelivet. Derfor må f.eks. også de små naturlokaliteter, der ligger spredt i jordbrugsområderne, generelt søges bevaret i størst mulig udstrækning. Et områdes betydning for plante- og dyrelivet har ikke nødvendigvis sammenhæng med en beliggenhed inden for eller uden for de områder, som af planmyndigheden er udpeget som særlige indsatsområder for natur, landskab eller lignende. Beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3 gælder uanset sådanne planlægningsmæssige udlæg.

3.7.5 Små søer i byzone og sommerhusområder

Med hensyn til små søer og vandhuller på under 500 m² i byzone og sommerhusområder forudsættes i almindelighed fulgt en lempelig dispensationspraksis i områder, hvor der er tale om små søer og vandhuller uden større naturmæssig eller rekreativ betydning, hvis søerne er privatejede og ligger f.eks. i parcelhushaver og lignende eller i øvrigt ikke er offentligt tilgængelige.

Større naturmæssig betydning kan bl.a. være knyttet til forekomster af arter på [Artsfredningsbekendtgørelsen](#) (Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt), og arter opført i de internationale naturbeskyttelsesdirektiver, -konventioner og -aftaler, se ovenfor under "internationale forpligtelser".

Det kan i lokalplanlægningen være bestemt, at sådanne søer skal bevares i deres nuværende tilstand.

3.7.6 Etablering af søer på § 3-arealer

Der kræves også særlige omstændigheder for at give dispensation til etablering af en sø i f.eks. et mose- eller engområde, og det udmøntes i praksis således, at der lægges vægt på karakteren af den eksisterende naturtype og på, om etableringen af søen er naturforbedrende. I NoMO nr. 98 blev meddelt dispensation til etablering af nogle søer i en mose, medens der i NKN-501-00104 og NoMO nr. 21 blev meddelt afslag på dispensation til etablering af søer i moser.

3.7.7 Rekreative interesser

Rekreative interesser kan ligeledes efter en konkret vurdering begrunde dispensation. Nævnet dispenserede i NMK-510-00653 til en badebro og svømmerute i en sø begrundet i hensynet til rekreative interesser, herunder ønsket om en forbedring af muligheden for friluftsliv, men nævnet anførte også, at vurderingen må tage udgangspunkt i, om projektet vil medføre afgørende forandringer af beskyttede naturværdier eller uhensigtsmæssig præcedens. Se også NMK-510-00641/NMK-501-00158, hvor nævnet bl.a. lagde vægt på, at søen var opstået som følge af grusgravning.

3.7.8 Proportionalitet

En dispensation til en tilstandsændring kan eventuelt være begrundet i, at påbud om tilbageførsel til den hidtidige tilstand vil være forbundet med meget betydelige omkostninger eller i øvrigt være uforholdsmæssigt indgribende. Omkostningerne eller tabet betragtes således som en særlig omstændighed. Det anførte må som udgangspunkt forudsætte, at ejeren var i god tro om, at indgrebet ikke var en ulovlig tilstandsændring, herunder **at ejeren ikke havde anledning til at benytte oplysningsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 9**. Nævnet udtalte i NMK-510-00504, at "Afgørelsen om fysisk kontra retlig lovliggørelse skal foretages under afvejning af hensynet til de naturmæssige værdier m.v. og til den effektive håndhævelse af naturbeskyttelseslovens regler over for hensynet til ejeren af ejendommen, herunder god tro betragtninger, det samfundsmæssige værdispild og proportionalitetsprincippet". I den konkrete sag om påfyldning af jord og murbrokker på et overdrev, kunne der ikke dispenseres, fordi der

ikke var redegjort for omkostningerne til lovlig affaldsbortskaffelse, som den daværende ejer, der foretog påfyldningen, under alle omstændigheder skulle have afholdt. Der henvises i øvrigt til den praksis, som der er redegjort for i afsnit 6.1.

3.8 Fastsættelse af vilkår

Dispensation kan gives på vilkår. Naturbeskyttelsesloven opstiller ingen begrænsninger for de vilkår, som kan stilles i forbindelse med en dispensation, idet det dog naturligvis må kræves, at vilkårene ligger inden for rammerne af lovens formålsbestemmelser i §§ 1 og 2. Vilkår må ikke være mere vidtgående end påkrævet (proportionalitetsprincippet) og skal endvidere være klart formulerede og med tidsfrister i nødvendigt omfang med henblik på at vilkårene kan håndhæves.

Det følger af lovens § 66, at betingelser, der knyttes til en tilladelse, er bindende for ejer og indehaver af andre rettigheder over ejendommen uden hensyn til, hvornår retten er stiftet. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at betingelser af varig interesse tinglyses på den pågældende ejendom på ansøgerens bekostning. Se også kapitel 6 om administrative bestemmelser.

Vilkår kan regulere hidtidig benyttelse, hvis forholdene på stedet ændres i forbindelse med den ansøgte dispensation, jf. NYT nr. 299 A.

Vilkår skal være så specifikt målsatte at det efterfølgende på objektivet grundlag er muligt at konstatere, om de er opfyldt (se NYT nr. 300 B).

Eksempler på vilkår i forbindelse med dispensationer kan f.eks. være tidspunkt for indgrebs udførelse, fysisk udformning, hydraulik, forbud mod udsætning af ænder, krebs og fodring, fjernelse af oprenset materiale, udsåning af frøblandinger, udførelse af naturpleje, bræmmer, forudgående orientering af museer med henblik på overvågning i forbindelse med oprensning mm.

3.8.1 Vilkår om erstatningsbiotoper

Det kan være velbegrunderet i visse tilfælde at meddele dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 på vilkår om etablering af erstatningsbiotoper, hvor der foreligger en forudgående ansøgning. Kommunalbestyrelsen bør imidlertid udvise tilbageholdenhed med dette, da det ud fra en naturbeskyttelsesmæssig synsvinkel normalt vil være langt at foretrække, at de oprindelige naturområder med deres særegne karaktertræk bibeholdes i videst mulig omfang (Se NKO 75 og 481). Se også NMK-510-00753, hvor nævnet udtalte, at etablering af en erstatningsbiotop ikke i sig selv kan begrunde en dispensation. Nævnet fandt ikke, at det var tilstrækkeligt begrundet, hvorfor det var nødvendigt at indvinde grus på netop det § 3-beskyttede område.

For visse oprindelige naturtyper som f.eks. højmoser og lichenheder, væld og vældmoser, og søer med hængesæk mv. vil det normalt ikke være muligt at etablere erstatningsbiotoper, idet de biologiske og geologiske forudsætninger ikke findes andre steder.

Hvis det på baggrund af samfundsmæssige hensyn som forsyningsikkerhed eller trafiksikkerhed er nødvendigt at dispensere til forringende indgreb i § 3-områder, er det normalt en forudsætning, at der fastsættes vilkår om kompenserende foranstaltninger som erstatningspleje eller etablering af **erstatningsbiotoper**.

3.8.2 Dispensation og vilkårsfastsættelse i lovliggørelsessager

Som udgangspunkt bør en sag om efterfølgende dispensation behandles, som om det var en forudgående ansøgning om dispensation. Det skal ikke være lettere at opnå efterfølgende (lovliggørende) end forudgående dispensation, jf. bl.a. MAD2001.1558 om afslag på dispensa-

tion til lovliggørelse af tennisbane og MAD2004.828 om afslag på lovliggørende dispensation til bibeholdelse af et havneanlæg og en landingsbane. Efter almindelige forvaltningsretlige grundsætninger bør det dog overvejes, om der kan være andre grunde til at give dispensation (god tro, proportionalitet, samfundsmæssigt værdispild m.m.).

I forarbejderne til lovens **ns er det** anført, at der kan være behov for at stille vilkår om etablering af erstatningsbiotop i tilfælde, hvor der er foretaget en lovovertrædelse, og man afstår fra at stille krav om en egentlig retablering af den pågældende biotop, navnlig når det er forbundet med uforholdsmæssigt store udgifter eller besvær at forlange den oprindelige biotop retableret.

Der kan være behov for at stille vilkår om etablering af erstatningsbiotoper, genopretning af eller plejeforanstaltninger på eksisterende biotoper i tilfælde, hvor der er sket en lovovertrædelse, og der ikke stilles krav om en egentlig retablering af den pågældende biotop. Det kan især være relevant i situationer, hvor det er forbundet med uforholdsmæssigt store udgifter at forlange den oprindelige biotop retableret, eller hvor en retablering er umulig eller i hvert fald uigennemførlig inden for en overskuelig årrække. Det forudsættes dog, at erstatningsbiotopen muliggør en varetagelse af de beskyttede interesser trods indgrebet.

I NMK-510-00016 fandt nævnet, at der ikke kunne gives lovliggørende dispensation til fjernelse af beskyttede mosearealer på vilkår om etablering af en erstatningsbiotop. Nævnet henviser til det i forarbejderne anførte om, at etablering af en erstatningsbiotop almindeligvis ikke udgør et forhold, som i sig selv kan føre til, at der meddeles dispensation fra forbuddet, da det ud fra en naturmæssig synsvinkel normalt vil være at foretrække, at det oprindelige naturområde bibeholdes.

From: Ida Charlotte Aagaard Degn
Sent: Wed, 20 Feb 2019 10:44:14 +0100
To: Anders Juel
Subject: SV: SV: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Kære Anders

På vegne af områdechef Susanne Kirkegaard Brodersen fremsendes vedhæftet høringsvar fra Nævnenes Hus.

Venlig hilsen

IDA CHARLOTTE AAGAARD DEGN

Fuldmægtig, cand.jur.
Ledelsessekretariatet

Nævnenes Hus
Erhvervsministeriet

Toldboden 2
DK - 8800 Viborg
www.naevneneshus.dk
idadeg@naevneneshus.dk
Mobil 72 40 59 10

Fra: Ida Charlotte Aagaard Degn
Sendt: 12. februar 2019 08:53
Til: 'ajuel@mst.dk'
Emne: SV: HØRING - Udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Kære Anders

Jeg har netop forsøgt at ringe til dig og har lagt en besked på din telefonsvarer. Vil du ringe mig op på 72 40 59 10?

På forhånd tak.

Venlig hilsen

IDA CHARLOTTE AAGAARD DEGN

Fuldmægtig, cand.jur.
Ledelsessekretariatet

Nævnenes Hus
Erhvervsministeriet

Toldboden 2
DK - 8800 Viborg
www.naevneneshus.dk
idadeg@naevneneshus.dk
Mobil 72 40 59 10

20. februar 2019

18/09597-4

Høringssvar til udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Nævnenes Hus har den 7. december 2018 modtaget Miljøstyrelsens høring af udkast til revideret vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

Generelt har Nævnenes Hus følgende overordnede bemærkninger. Vi gør dog opmærksom på, at udkastet til vejledningen ikke er gennemgået i sin helhed.

Nævnenes Hus bemærker, at den korrekte hjemmel for dispensation fra reglerne i bestemmelserne i naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1-3, og § 18, stk. 1, er naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2.

På side 13 under afsnit 2.2.3., er der henvist til Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse NMK-501-00074. Nævnenes Hus bemærker, at der ud fra konteksten formentlig i stedet er tale om NMK-510-00074 om sløjfning af § 3-vandhul. Desuden er der fundet en tastefejl i afgørelshenvisningen på side 57 under afsnit 5.3., idet henvisningen til Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse NMK-510-0072 ikke indeholder 8 cifre, som var det sædvanlige efter det daværende journaliseringssystem.

Nævnenes Hus bemærker endelig, at Miljø- og Fødevareklagenævnet har fået ny hjemmeside, <https://naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet/>, og at links til nævnet hjemmeside på side 69 under afsnit 6.7., derfor skal opdateres.

Med venlig hilsen

Susanne Kirkegaard Brodersen
Områdechef

NÆVNESES HUS

Toldboden 2

8800 Viborg

Tlf. 72 40 56 00

CVR-nr. 37 79 55 26

EAN nr. 5798000026070

nh@naevneneshus.dk

www.naevneneshus.dk

From: Anne Margrethe Wegeberg
Sent: Fri, 1 Feb 2019 09:19:18 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Søren Karmark Obel
Subject: Høringssvar til vejledning om NBL § 3. MST-020-00099

Hej Sepideh Bashari

Der følger yderligere en mail med de sidste høringssvar fra Randers Kommune i næste uge.

Side 19. afsnit 2.10 "biologiske overdrev"

Der mangler et tilsvarende afsnit om historiske overdrev.

Hvad skal der til for at man kan sige at et overdrev er historisk, hvordan godtgør/beviser man det?

Botanik ikke styrende for historiske overdrev.

NMKN-510-00261

Side 22 afsnit 3.1

"Dette arbejde er overleveret til kommunerne, som fremover skal vedligeholde den vejledende § 3-registrering indenfor en 10-årig cyklus regnet fra 2011."

Det er vel ikke endeligt afklaret om den 10 årige cyklus har start i 2011?

3.1.3 Naturkvalitetsplanlægning

Registreringsskemaerne er ændret. Der er kommet N følsom natur og "positiv art er væk mv.

3.4.3 Aftaler om særlige driftsformer - Pleje eller braklægning

"Arealer, der ved naturbeskyttelseslovens ikrafttræden blev omfattet af beskyttelsesbestemmelsen i § 3 og samtidig var underlagt en særlig driftsform, vil være omfattet af § 3-beskyttelsen, umiddelbart når aftalen udløber (jf. NKO 400)"

Præciseres. Arealer der før NBL ikrafttræden var en naturtype (som blev beskyttet ved lovens ikrafttræden) og som var underlagt en særlig driftsform vil

være omfattet af § 3-beskyttelsen, umiddelbart når aftalen udløber (jf. NKO 400). Baggrunden for dette er, at det beskyttede areal ikke er dannet, fordi der er aftalt en særlig driftsform, men at naturtypen har været til stede i hele perioden.

Men det er ikke tilfældet, hvis arealet ikke var en kommende beskyttet naturtype, da aftalen blev indgået!

MAD 2017.86

HYPERLINK "/document/7000770501/search?frt=NKO+400&hide_flash=1&page=1&rank=2"Et areal beliggende i Natura 2000-område, som i perioden 1990-2011 havde været omfattet af aftale om tilskud til miljøvenlig drift, og som Naturklagenævnet i 2004 afviste, var omfattet af § 3, fandtes alligevel omfattet af § 3, fordi arealet forud for aftalerne objektivt opfyldte betingelserne for klassificering af fersk eng, uden det havde betydning, at ferske enge først i 1992 blev omfattet af § 3.

3.7.2 Internationale forpligtelser

"Dispensationsbeføjelsen i § 65, stk. 3, skal generelt administreres med væsentlig hensyntagen

til målsætningerne i.....”

Er ændret til § 65, stk. 2 i nuværende lov.

3.7.8 Proportionalitet

Der skal være tale om uforholdsmæssigt store udgifter, jf. Der bør henvises til storkeengen og andre afgørelser, hvor proportionalitet ikke har kunnet medføre en dispensation. NKN2008. NKN-131-00096
Miljø og fødevareklagenævnets afgørelse af 20. december 2018
Sagsnr. 18/05188

3.8.1 Vilkår om erstatningsbiotoper

Synes det er vigtigt at fremhæve tydeligere, at der skal være en anden begrundelse end erstatningsnatur i sig selv for at meddele dispensation, i dette afsnit, idet det er en udbredt fejlopfattelse at erstatningsnatur kan begrunde en dispensation.

Skal der stå noget om forholdet mellem ødelagt natur og erstatningsnatur? Erstatningsnatur vil altid i begyndelsen have en dårlig naturkvalitet for ikke allerede at være omfattet af loven. Hvis man erstatter et højkvalitetsnaturområde bør man øge forholdet mellem den natur der ødelægges og erstatningsnaturen, så højere naturkvalitet erstattes med et større erstatningsnaturområde afhængig af hvordan erstatningsnaturen forventes at udvikle sig i den nærmeste fremtid. Det større areal kan så kompensere for en evt. fremadrettet manglende kvalitet.

Så bliver det ikke et generelt urimeligt krav om forholdet 1:2 (som klagenævnet har argumenteret/afgjort imod) , men en faglig vurdering hvad kravet skal være, så erstatningsnaturen rent faktisk forventes at erstatte den nedlagte natur.

Venlig hilsen

Anne Margrethe Wegeberg
Biolog

Randers Kommune
Natur og miljø
Odinsgade 9 - E. 1.14
8900 Randers C

89151611 - 25441611
anne.margrethe.wegeberg@randers.dk

<https://natur.randers.dk/>

From: Søren Karmark Obel
Sent: Mon, 4 Feb 2019 20:39:54 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: att. Sepideh Bashari, sagsnr. MST-020-00099

att. Sepideh Bashari
sagsnr. MST-020-00099

Høringssvar vedr. Udkast til revideret Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper

Side 14 (12) sidste afsnit i 2.4 Heder, bør også henvise til afsnit 3.4.1, ligesom der gøres i afsnit om ferske enge.

Side 17 (15) i andet afsnit i 2.6 Strandenge bør også nævnes at strandengsbegrebet i Naturfredningsloven også omfattede strandoverdrev.

Side 19 (17) i afsnittet 2.10 Biologiske overdrev. Et sted i afsnittet bør nævnes at nogen strandoverdrev blev beskyttet som en del af strandengene med naturfredningsloven fra 1984.
(afsnittet om overdrev bør også indeholde en henvisning til afsnit 3.4.1, ligesom der gøres i afsnit om ferske enge).

Side 21 (19) afsnit 2.10.2 Landskabelig karakter (af overdrev), vil være en god ide også at nævne å-dalsskråninger, fordi det også er en typisk placering af overdrev.

Side 38 – 39 (36-37) afsnit 3.6.17 Husdyr. Når det nu nævnes at grise er særlige, bør det også nævnes at får er kendt for meget specifikt at gå efter at spise blomster og at når der derfor sættes får på et areal så kan det være en tilstandsændring, fordi blomster er vigtige for insektlivet.

Side 44 (42) afsnit 3.77 Rekreative interesser. Der kunne også henvises til NMK-510-00692 hvor klagenævnet afgjorde at rekreative interesser ikke kunne begrunde et 40 m stort plateau på en søbred, for også at få et eksempel hvor der ikke kunne dispenseres, dette også set i lyset af et af formålene med opdateringerne også er at bidrage til at gøre det lettere for borgere og organisationer mm. at orientere sig om § 3-beskyttelsen.

Ros: godt at der i afsnit 3.4.1 Arealer i byzone og sommerhusområder nu også nævnes at arealer som vokser ind i natur efter 1992 er fuldt beskyttede.

Og generelt ros for et godt stykke arbejde.

Venlig hilsen

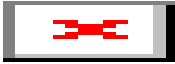
Søren Karmark Obel
Biolog

Randers Kommune
Natur og miljø
Odinsgade 7
8900 Randers C

89151657

Soren.Karmark.Obel@randers.dk

natur.randers.dk

From: Dorthea Albrechtsen - Thisted Kommune
Sent: Tue, 12 Feb 2019 21:12:04 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Cc: Sepideh Bashari
Subject: MST-020-00099 - Thisted kommunes bemærkninger til udkast til vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3

Att.: Sepideh Bashari

Hermed Thisted Kommunes bemærkninger til høring om den reviderede vejledning om Naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper.

Med venlig hilsen
Dorthea Albrechtsen
Naturplanlægger
da@thisted.dk
9917 2220

Thisted Kommune
Plan- og Miljøafdelingen
Kirkevej 9
7760 Hurup

Miljøstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 KBH Ø

THISTED KOMMUNE

Sendt pr. mail til:
mst@mst.dk Att.: Sepideh Bashari
sagsnr. MST-020-00099

Landbrug og Natur

12. februar 2019

SagsID.: 01.05.00-G01-8-14
Medarbejder: da

Thisted Kommunes høringsvar ifm. revideret vejledning om § 3 - sagsnr. MST-020-00099.

Thisted Kommune finder generelt at revideringen af Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper, særligt med henvisninger til klagenævnsafgørelse og Kammeradvokatens bidrag, er en væsentlig forbedring af vejledningen.

Afsnit X.X.X	Thisted Kommunes bemærkninger
2.4 (sidste afsnit)	Heder før 1984 på over 5 ha er ikke nævnt. Det bør præciseres at heder over 5 ha er omfattet af Naturfredningsloven fra 1984. Præciseringen bør omfatte en gennemgang af lovbemærkninger, tidligere vejledninger, cirkulærer, klagenævnsafgørelser mv.
2.10	Her er henvist bl.a. til registreringsvejledningen. Det beskrevne vedr. de historiske overdrev bør præciseres så det stemmer overens med registreringsvejledningen, og uddybes i forhold til lovbemærkninger, klagenævnsafgørelser, praksis mv.
3.1	Nederst på side 22 fremgår det at mst har udsendt et cirkulære og en vejledning der nærmere fastsætter hhv. kravene til og retningslinjerne for kommunernes registreringsarbejde. Her bør være links.
3.1.2	Det bør præciseres hvilken forpligtelse NST har.
3.4	Det bør uddybes hvor meget/lidt der kan dispenseres til i sommerhusområder, som <u>ikke</u> er omfattet af undtagelsesbestemmelserne. F.eks. sommerhusområder som er overført til sommerhusområde efter 1. juli 1992. – Der bør være en gennemgang af klagenævnsafgørelser, og lovbemærkninger mv. Gennemgangen bør bl.a. indeholde eksempler på praksis, f.eks. fra strandbeskyttelseslinjen, hvor der er tale om ganske få kvadratmeter til et tidsvarende badeværelse afhængigt af sommerhusets størrelse, og senere afgørelser hvor der eksempelvis efter en konkret vurdering kan udvides op til 10% i forhold til det eksisterende sommerhus.
3.4.1	Heder før 1984 på over 5 ha er ikke nævnt. Se bemærkning under afsnit 2.4
3.4.2	Heder før 1984 på over 5 ha er ikke nævnt. Se bemærkning under afsnit 2.4
3.4.3	Her bør henvises til afsnit 3.4.7 – og der bør præciseres hvilken snitflader der er mellem MST og kommunerne, samt hvordan der skal ageres i forhold til bilag IV arter og fredede arter.
3.5.1	Vedr. bagatelgrænsen: Det bør præciseres og der bør være eksempler fra klagenævnsafgørelser, og gerne lovbemærkningerne.

3.6.17	§ 19b bør nævnes her, og der bør henvises til punkt 4.3.2
3.6.20	Det bør præciseres hvad der menes med vejadgang. Er det til almindelig personbil, traktor eller blot til fods? Er vejadgangen blot til matrikelgrænsen eller skal det f.eks. være helt op til et hus beliggende midt på matriklen? Her bør være eksempler og klagensafgørelser.
3.6.23	Se bemærkning til afsnit 3.4 Det bør endvidere præciseres hvor meget/lidt der kan dispenseres til i fht. Terrasser, nedrivningsanlæg, vejadgange, skure mv. Der bør tillige være en præcisering i forhold til praksis på området, dvs. klagensafgørelser mv. f.eks. i forhold til berettiget forventning hos ejer/ansøger, de planmæssige forhold, herunder f.eks. hvilket formål et område er udlagt til og hvornår, praksis i forhold til en evt. bygge linje i en lokalplan, mv. Ovenstående bør også præciseres i forhold til sommerhuse og helårshuse i landzone.
3.7	Her bør uddybes med en gennemgang vedr. "berettiget forventning", herunder lovbemærkninger, og henvisninger til klagensafgørelser.
3.7.2 (4. afsnit)	Her fremgår det at " <i>Bernkonventionens levestedsbeskyttelse er i Danmark gennemført via habitatdirektivet, og de udpegede levesteder er identiske med habitatområderne.</i> " Her bør det præciseres om grænsejusteringen af Natura 2000-områderne har givet anledning til ændringer i forhold til Bernkonventionens levestedsbeskyttelse.
4.3	I dette afsnit bør uddybes i forhold til skade på et Natura 2000-områdes integritet og det notat MST tidligere og på baggrund af EU domme har udarbejdet vedr. dette (MST, 22. dec. 2014).
4.3.1 (4. sidste afsnit)	Formuleringen vedr. foreløbige og egentlige konsekvensvurderinger bør præciseres (se forslag): I vejledningen fremgår det at i forbindelse med en foreløbigvurdering af et projekts påvirkning på et N2000-område " <i>Hvis kommunen vurderer, at projektet kan påvirke Natura 2000-området væsentligt, skal kommunen foretage en nærmere vurdering af dette (habitatkonsekvensvurdering)</i> ". Jf. forsigtighedsprincippet bør der vel stå: " <i>Hvis kommunen ikke kan udelukke, at projektet ikke i sig selv eller ifm. andre planer og projekter kan påvirke Natura 2000-området væsentligt, skal kommunen foretage en nærmere vurdering af dette (habitatkonsekvensvurdering)</i> ". Ligeledes fremgår det at: " <i>Og viser vurderingen, at projektet vil skade området, kan dispensationen ikke meddeles.</i> " Samme problemstilling her. Der bør stå " <i>Hvis kommunen ikke kan udelukke, at projektet ikke i sig selv eller ifm. andre planer og projekter kan påvirke Natura 2000-området væsentligt, kan dispensationen ikke meddeles.</i> "

Med venlig hilsen

Dorthea Albrechtsen
Naturplanlægger

From: Lisbeth S. Johannsen
Sent: Tue, 22 Jan 2019 09:49:01 +0000
To: MST Miljøstyrelsens hovedpostkasse
Subject: Att. Sepideh Bashari, Høringssvar til vejl. NBL § 3, MST-020-00099

Hej Sepideh.
Hermed Tønder Kommunes bemærkninger til udkastet til vejledning om Naturbeskyttelseslovens § 3.

Venlig hilsen

Lisbeth S. Johannsen
Miljømedarbejder
Natur og Vandløb
Teknik og Miljø

Tønder Kommune
Wegners Plads 2 - 6270 Tønder
Tlf. +45 74 92 92 80 - E-mail: lisc@toender.dk
Web: www.toender.dk - Facebook: www.facebook.dk/toenderkom

Bemærkninger til udkast til vejledning

Generelt:

Flot og omfattende vejledning!!

Nogle gange kommer den historiske gennemgang før definitionen, andre gange efter.

2.2 Søer og vandhuller

Hvad med en definition på hvad der er sø og hvad der er vandhul. På miljøstyrelsens hjemmeside står, at søer er vandområder over 1 ha og vandhuller under 1 ha. Men i loven og vejledningen bruges begrebet søer.

2.2.3 Temporære søer

Er et temporært vandhul beskyttet, hvis det ikke har været med i omdrift og er vandfyldt en stor del af året men som ikke udgør en integreret del af et beskyttet område?

2.3 Vandløb

Ændring af vandløbsloven i 1984 mangler

2.3.1 Udpegning af beskyttede vandløb

1. afsnit sidste sætning – mener I der ikke 1978? I forhold til skema Bilag 4
2. afsnit sidste sætning – Hvilken henvises til der? 1972, 1978 eller 1992?

2.3.2 Revision af udpegning af vandløb

Sidste afsnit er lidt en gentagelse af første afsnit.

2.5.2 Ekstensiv græsning

første afsnit sidste sætning, ordet "art" ændres til "type"

2.7 Strandsumpe

Her mangler evt det historiske

3.1 Registrering af beskyttede naturtyper

Afsnit 5 er lidt kringlet formuleret. Afgørelsen om § 3 er egentlig midlertidig, da området stadig kan vokse ind og ud af § 3.

Afsnit 4 og 6 er lidt en gentagelse.

3.7 Administration af dispensationsbeføjelser

Kunne godt bruge et afsnit om midlertidige tilstandsændringer og underordnethed (f.eks hvor lang tid er midlertidig)

5.4 Vandløbsloven

Afsnit 6 og 8 gentager delvist hinanden